

ОДБРАНА

Интервју

Генерал-потпуковник
Младен Ћирковић
командант Копнене војске

ЈАЧИ И ЕФИКАСНИЈИ

Актуелно

БОЉИ
ОДЗИВ
РЕГРУТА

Специјални прилог **АРСЕНАЛ 6**
ПАРТНЕР 2007 САЈАМ НАОРУЖАЊА

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06.05

ВАШЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ СВЕ

www.rts.co.yu

РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

ПРОГРАМ

PRISMA

Зато што је будућност

важна!

Дирекција за преквалификацију
Кнеза Милоша 33
Београд
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом Војске
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Ниш
Клуб Војске
Синђелићев трг 66
018/ 522-892

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd

Јове Илића 154 11040 Београд 011/ 3950-891
www.prisma.fon.bg.ac.yu; e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Program PRISMA
Centar za obuku Niš

Александра Медведова 14 18 000 Ниш 018/ 500-661
www.prisma.masfak.ni.ac.yu; e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

"Одбрана" наставља традиције "Ратника", чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар "ОДБРАНА"
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Душан Мариновић (деск)
Драгана Марковић (специјални прилози)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (интернет), Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
др Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, др Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Миљалковић, Предраг Милићевић,
Миљан Милкић, Крстан Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ "Одбрана"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 39

ЦИП – Каталогизација у публикацији
Народне библиотеке Србије
ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

"Одбрана" је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Звонко ПЕРГЕ

16

31

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Генерал-потпуковник Младен Ђирковић, командант Копнене
војске

ЈАЧИ И ЕФИКАСНИЈИ

8

Per aspera

ЉУБАВ У ТИРАНИ

11

У ФОКУСУ

Отворена америчка Канцеларија за сарадњу у области
одбране у Србији

НОВИ КОРАК НАПРЕД

12

Формиран Савет за националну безбедност

ОДЛУЧИВАЊЕ СА ВРХА

14

Војна обавеза

БОЉИ ОДЗИВ РЕГРУТА

15

ОДБРАНА

Вежба завршне године студената Војне академије

ДИПЛОМАЦ 2007

16

204. авијацијска база

ЗОНА ОДГОВОРНОСТИ - НЕБО

20

Тест STANAG 6001 за енглески језик

ВРЕДНОВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

24

Посета Служби за односе са јавношћу оружаних снага САД

ШКОЛА ЗА ВЛАДАЊЕ ИНФОРМАЦИЈОМ

26

79

ПАРТНЕР

Други балкански курс за штабне официре

УСВАЈАЊЕ СТАНДАРДА

28

ПРИЛОГ

ПАРТНЕР 2007

31

ДРУШТВО

Рат и морал

КОМАНДНА ОДГОВОРНОСТ

56

СВЕТ

Оружане снаге Бугарске

ОДАНОСТ ЕВРОПСКИМ ИНТЕРЕСИМА

60

ТЕХНИКА

Амерички панцири

ЗМАЈЕВА КОЖА ПРОТИВ ПРЕСРЕТАЧА

64

КУЛТУРА

Златни витез 2007, Кисловодск, Русија

ОПЛЕМЕЊЕН ИСТИНОМ

68

ФЕЉТОН

Трагедија заробљених српских војника у Солунском заливу

ПЛАВА ГРОБНИЦА

74

Међународни аеромитинг „Ченеј 2007“

ПРКОШЕЊЕ ГРАВИТАЦИЈИ

78

Припреме за трећи београдски сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2007“ у пуном су јеку. Партнери у том послу су Министарство одбране, као покровитељ, *Југоимпорт* – СДПР у улози суорганизатора и интегратора противног наступа одбрамбене индустрије Србије и, наравно, Београдски сајам као организатор те манифестације, која ће ове године окупити више од 60 домаћих и страних излагача.

Биће то, свакако, добра прилика да се сагледају потенцијали наше одбрамбене индустрије и да се домаћој јавности и бројним гостима прикажу достигнућа у освајању нових технологија и развоју савремених борбених система, наоружања и војне опреме.

То су првенствено лаки минобаци, артиљеријски пројектили и ракете великог домета, те савремени систем за напад на земаљске циљеве – ALAS, који је тренутно наш најамбициознији развојни пројекат. Публика ће, поред осталог, опет моћи да види модернизовани самоходни артиљеријски систем НОРА Б52 К, извозни адут српске привреде, затим борбена и неборбена возила и програме модернизације и конверзије тенкова.

Перформансе тих средстава омогућавају знатно побољшање борбене ефикасности, пре свега укупне ватрене моћи Војске, уз знатна квантитативна смањења, што је у потпуном сагласју са генералним циљем реформе нашег система одбране, која се базира на бројчано мањој али ефикаснијој оружанској сили.

Треба такође нагласити да та средства могу бити и наш значајан улог у формирању будућих здружених снага са партнерским земљама, а уз то и покретач заједничког развоја и производње НВО у оквиру Програма Партнерство за мир.

Сајам наоружања и војне опреме биће, наравно, и прилика да се још једном скрене пажња шире и стручне јавности, али и надлежних државних органа, на проблеме у одбрамбеној индустрији Србије и перспективе њеног опстанка. Анализе радног тима Министарства одбране у вези са тим, засноване на сагледавању ефикасности производње, програмској оријентацији, садашњем нивоу технолошког развоја и организације предузећа, кретањима у производњи наоружања и војне опреме, искуствима других земаља, али и претпостављеном обиму и структури потреба Војске Србије.

Помоћ државе је неопходна, а наду у боље сутра улива и најаву оснивања Фонда за одбрамбену индустрију, из кога би се финансирала санација, конверзија, модернизација производних капацитета и увођење нових технологија.

Опстаће само они који су у стању да се брзо прилагоде на нове тржишне услове.

Наш редовни прилог „Арсенал“ у овом броју посвећен је сајму наоружања. Ту ћете пронаћи основне податке о излагачима и низ других корисних информација. Уз прилог иде и регистрациони лист, који је уједно и улазница за сајам.

Не пропустите прилику да на једном месту видите достигнућа одбрамбене индустрије Србије. Следећа је тек за две године. ■

СУСРЕТ МИНИСТРА ШУТАНОВЦА И КАРЛЕ ДЕЛ ПОНТЕ

Министар одбране Републике Србије Драган Шутановац разговарао је 5. јуна у Београду са главном тужитељком Хашког трибунала Карлом дел Понте. Шутановац је истакао јасну опредељеност Министарства одбране и Војске Србије да ефикасно учествује

у окончању сарадње са Трибуналом. Министар је нагласио да ће Министарство одбране, Војска Србије и он лично испуњавати своје законске обавезе, али и то да су хашки оптуженици првенствено проблем цивилних безбедносних структура.

Министар Шутановац и Дел Понте су се сагласили да је неопходна пуна сарадња Србије и Трибунала.

Дел Понте је на састанку нагласила да је неопходно што пре завршити сарадњу Србије са Хагом, односно да се у што краћем року пронађу, ухапсе и пребаце у Трибунал преостали оптужени, а пре свега Ратко Младић. ■

ИНСПЕКЦИЈА И ПРОЦЕНА ЈЕДИНИЦА

Тродневни међународни семинар о инспекцији и процени јединица Генералног инспектората у организацији Министарства одбране Републике Србије и Европске команде Сједињених Америчких Држава одржан је од 5. до 7. јуна у Палати Федерације. Циљ семинара је размена искустава између гостију из оружаних снага САД и најодговорнијих старешина у систему одбране Републике Србије задужених за праћење и процену борбене готовости и укупног стања јединица Војске.

На том стручном скупу учествовали су генерал-мајор Хари Фојт, командант Воздухопловне Националне гарде Охаја, пуковник Тимоти Горел, генерални инспектор за државу Охаја, пуковник Мајкл Андерсон и господа Алберт Роув и Хенри Вокер из Европске команде САД.

Српску делегацију предводили су начелник Инспектората одбране вицеадмирал Јован Грбавец и генерал-мајор Драган Колун-

ија, начелник Оперативне управе Генералштаба ВС, а учествовали су представници свих важнијих организацијских целина наше војске којих се тиче проблематика контроле и инспекције. ■

А. П.

ОДГОВОРАН ВОЈНИЧКИ ПОСАО

Имате обавезу да са поносом чувате војне заставе које су вам додељене и да извршавате војнички посао који је тежак и одговоран, али без кога нема ни демократске, европске и боље будућности за нашу земљу – рекао је на свечаности у Нишу председник Србије Борис Тадић

У нишкој касарни „Мија Станимировић“ 4. јуна одржана је свечаност поводом формирања Треће и Мешовите артиљеријске бригаде КоВ Војске Србије и додељивања војних застава припадницима ових јединица. Свечаности су присуствовали председник Републике Србије Борис Тадић, министар одбране Драган Шутановац, начелник ГШ ВС генерал-потпуковник Здравко Понош, представници самоуправе нишког округа, града Ниша и Алексинца, инострани војнодипломатски представници и бројни гости.

Председник Републике Србије Борис Тадић уручио је командантима Треће бригаде и Мешовите артиљеријске бригаде КоВ – пуковницима Чedomиру Бранковићу и Стојану Милановићу – војне заставе као симбол војничке части сваке војне јединице. Том приликом председник Тадић је рекао: „Имате обавезу да са поносом чувате војне заставе које су вам додељене и да извршавате војнички посао који је тежак и одговоран, али без кога нема ни демократске, европске и боље будућности за нашу земљу. Уверен сам да Србија нема такву будућност без своје војске и сви они који су сматрали да Војска Србије треба да буде слаба, наићи ће на врло јасан одговор демократског руководства Републике Србије. Реформама Војска Србије ће стално јачати, подизати своје борбене потенцијале и бити снажан фактор одвраћања свакоме ко би угрожавао безбедност ове земље“.

Генерал-потпуковник Здравко Понош је истакао следеће: „Већина јединица од којих се формирају Трећа бригада и Мешовита артиљеријска бригада КоВ имају богату традицију и завидно борбено искуство и то нам омогућава да на њих рачунамо као на саставе који већ даном формирања имају пројектоване оперативне способности“.

СЕМИНАР О ЕВАЛУАЦИЈИ

Семинар на тему „Евалуација програма одбране и процена структуре снага“ одржан је 6. јуна у Дому гарде на Топчидеру. Управа за стратегијско планирање Министарства одбране тим поводом угостила је пуковника др Мајкла Бела, вишег војног саветника Института за националне стратешке студије Универзитета за националну одбрану из Вашингтона.

Инострани експерт, током вишесатног предавања и дискусије, представио је српским колегама из више организационих целина Војске и Министарства одбране концепт о развоју стратешког планирања одбране. Користећи искуства из америчке војске пуковник Бел је говорио о могућности-

Примајући војну заставу пуковник Чедомир Бранковић нагласио је спремност војника и старешина Треће бригаде да је часно носе и у миру и у рату, на најдостојанственијим традицијама српског војника и српске војске, док је пуковник Стојан Милановић истакао да ће припадници Мешовите артиљеријске бригаде часно представљати државу Србију, Војску Србије и артиљерију. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

ЈИ ПРОГРАМА ОДБРАНЕ

ма и тешкоћама на које се наилази током процеса планирања и реализације плана у домену финансирања и управљања осталим ресурсима.

Учесници семинара имали су прилику да поставе питања која се тичу конкретних решења специфичних за наше оружане снаге будући да је Војска САД у домену планирања и финансирања далеко испред већине земаља у свету.

Пуковник Бранко Бошковић је, у име организатора, изразио очекивања поводом примене појединих сегмената излагања пуковника Бела, будући да се наша војска налази у процесу приближавања евроатлантским интеграцијама. ■

А. П.

САСТАНАК ГЕНЕРАЛА ПОНОША И КАТЕРА

На састанку начелника Генералштаба ВС генерал-потпуковника Здравка Поноша са командантом Кфора генерал-потпуковником Роландом Катером 7. јуна у Нишу, досадашња сарадња оцењена је као стабилна и најављено је развијање цивилно-војне сарадње као најновијег облика у односима Војске Србије и Кфора.

Генерал Понош је у изјави после састанка појаснио да цивилно-војна сарадња подразумева сарадњу Кфора и Војске Србије у Копненој зони безбедности и да је то сарадња војске са локалним становништвом. У тој области Кфор има знатно више искуства, тако да ће реализација сарадње умногоме допринети унапређењу наших сазнања у том делу активности Војске Србије.

Генерал Катер је истакао да је безбедносна ситуација на Космету стабилна, а Кфор ће бити у стању да обезбеди сигурност и заштити српско и неалбанско становништво у случају ескалације насиља. На питање новинара да ли има сазнања о постојању кампова за обуку терориста и екстремиста генерал Катер је одговорио да „поседују сазнања о таквим камповима и то изван територије Космета“.

Двојица генерала разговарали су и о начинима спречавања илегалног преласка административне линије и евентуалног шверца

оружја, те илегалним преласцима екстремиста, који би могли да буду сврстани у терористичке групе. Генерал Понош је посебно, како је рекао, навео недавне догађаје у Рашкој области, када су неки од екстремиста ликвидирани, а неки ухапшени. На састанку је било речи и о питањима која су претежно у надлежности полиције, као што су илегална сеча шума, кријумчарење и покушаји илегалног преласка административне линије. ■

Драгана ЗЕЧЕВИЋ
Снимио Душан МИТИЋ - ЦАР

СУСРЕТ КОМАНДАНАТА ВАЗДУХОПЛОВСТАВА СРБИЈЕ И ОХАЈА

Командант ваздухопловства Националне гарде америчке државе Охајо, генерал-мајор Хари Фојт посетио је Команду Ваздухопловства и ПВО у Земуну. Генерала Фојта примио је командант ВиПВО генерал-мајор Драган Катанић са сарадницима.

Током сусрета вођени су разговори о даљем унапређењу сарадње, а договорено је да једна од првих активности буде посета припадника америчке ваздухопловне јединице српским колегама.

Генерал Катанић је захвалио генералу Фојту на ангажовању америчких ваздухопловаца у успостављању добре и перспективне комуникације, а најновија потврда тога је одлазак једног студента из Србије на школовање на престижну академију америчког ваздухопловства у Колорадо Спрингсу. ■

А. А.

ГЕНЕРАЛ-ПОТПУКОВНИК
МЛАДЕН ЋИРКОВИЋ,
КОМАНДАНТ
КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

ЈАЧИ И ЕФИКАСНИЈИ

Јединице Копнене војске распоређене су на територији целе земље, тако да и њихова удаљеност од седишта Команде представља чинилац који утиче да команде бригада и батаљона сада имају одговорнију, аутономнију и самосталнију позицију. Први утисци и позитивна пракса говоре да смо изабрали добра решења и да нема већих проблема. Четири бригаде КоВ, опремљене најквалитетнијим и најисправнијим борбеним и неборбеним средствима, несумњиво представљају основну снагу и окосницу не само Копнене војске већ и Војске Србије у целини.

Команда Копнене војске, са седиштем у Нишу, формирана је марта ове године и тиме је преузела надлежности у оспособљавању, развоју, опремању, усавршавању свих родова и служби Копнене војске и друге задатке тог вида оружаних снага. Досадашња команда Копнених снага прерасла је у видовску и почела је да ради по новој организацијско-мобилизацијској структури. Истовремено су у протеклим месецима формиране Прва, Друга, Трећа, Специјална и Мешовита артиљеријска бригада, док ће нова структура Копнене војске бити потпуно заокружена 28. јуна, када ће у Врању бити формирана Четврта бригада КоВ. О организацији Копнене војске, новинама у раду, проблемима у процесу реформи, вишку кадра, оспособљавању, међународној војној сарадњи, Копненој зони безбедности, будућој трилатералној вежби, и другим актуелним питањима разговарали смо са командантом Копнене војске генерал-потпуковником Младеном Ћирковићем.

* Господине генерале, Копнена војска је углавном већ формирана и функционише по новим организационим принципима. Које су основне новине у раду?

– Команда Копнене војске је овог пута потпуно усаглашена са структуром Генералштаба Војске Србије, а наш двомесечни рад показује да сада ефикасније функционишемо. Новине у структури команде односе се на Одељење за планирање и Сектор за цивилно-војну сарадњу. Желимо да што пре оспособимо људе који раде у тим сегментима и зато их упућујемо на различите програме усавршавања. Управо се вратила једна наша делегација из Аустрије, где су стекли увид у начин функционисања сектора за цивилно-војну сарадњу. У том делу мораћемо да пронађемо модел који највише одговара нашим условима.

Структура Копнене војске је позната. Да подсетим, њу чине Команда, четири бригаде КоВ, Специјална бригада, Мешовита артиљеријска бригада, Речна флотила, батаљони војне полиције, везе и АБХО и приштапске јединице. Већ на први поглед видљива је промена у односу на ранији период, када је командант Копнених снага имао на вези више од четрдесет јединица. Сада су заиста повећане могућности да се стање успешно усмерава, ефикасно командује и да се исто тако добро извршавају задаци.

* Формирање нове команде и јединица није једноставан задатак. Да ли сте имали проблема у раду на тим пословима и шта је било најтеже?

– Све организацијско-мобилизацијске промене реализовали смо упоредо изводећи остале редовне задатке. Нисмо имали ни времена ни материјалних могућности да обуставимо друге активности и да се искључиво посветимо том послу. У формирању команде и бригада имали смо два основна проблема. Први чине проблеми кадровске природе, настали зато што смо желели да напустимо стари систем заснован на аутоматском напредовању и да створимо правилну пирамиду, са више основних почетних чинова и мање виших чинова. Усаглашавање нових формацијских елемената и кадра који имамо био је, и још увек представља проблем, пре свега зато што многи официри са високом чиновима нису завршили одговарајући степен усавршавања, а с друге стране нема довољно старешина са почетним чиновима.

Други проблем је материјалне природе. Учинили смо значајан корак у смањењу броја локација на које смо разместили јединице, али нисмо имали, због познатих разлога (разарања, претрпљене штете, недовољно финансирање војске), ниједан комплекс нити касарну са комплетном инфраструктуром. Изабрали смо решење најподесније и најприближније оном што би требало да имамо. И поред тога јављају се проблеми у смештају људи, а поготово у складиштењу технике. Потребни су нам хангари и надстрешнице за скупе борбене системе. Ти објекти су заиста у лошем стању. Напомињем да је одржавање ратне технике веома скупо, те да је боље и јефтиније

улагати у изградњу капацитета за њихово чување него плаћати ремонте и друге интервенције.

* Бригаде и батаљони КоВ имају знатно другачији положај у новој организацији. Како ти састави функционишу у садашњим условима?

– Јединице Копнене војске распоређене су на територији целе земље, тако да и удаљеност јединица од седишта Команде представља чинилац који утиче да команде бригада и батаљона сада имају одговорнију, аутономнију и самосталнију позицију. Први утисци и позитивна пракса говоре да смо изабрали добра решења и да нема већих проблема. Четири бригаде КоВ имају по 10–11 батаљона, различитог степена развијености, и несумњиво представљају основну снагу и окосницу не само Копнене војске већ и Војске Србије у целини. Бригаде су потпуно опремљене најквалитетнијим и најисправнијим борбеним и неборбеним средствима. У периоду смо када пратимо рад и исправљамо уочене недостатке. Бавимо се и бољим структурисањем логистике, коју морамо подесити према моделу војске за који смо се определили.

* Сви специјалци Војске Србије обједињени су у специјалној бригади. Јесу ли они спремни да се ухвате у коштац са најтежим изазовима попут тероризма?

– Преостало је да и подводне диверзанте, који су сада у саставу Речне флотиле, ставимо под надлежност Специјалне бригаде, а

одговор на ваше питање је да су наше специјалне јединице изузетно квалитетне и врхунски оспособљене, те да могу да одговоре савременим безбедносним изазовима. Морам да кажем да и у вези са специјалним јединицама имамо проблеме које сагледавамо и учинићемо напор да их заједно са другим деловима Војске Србије, Министарством одбране и уз размевана надлежних државних органа решимо. Ту првенствено мислим на статус припадника специјалних јединица (што је врло важно ако хоћемо квалитет) и њихово опремање. Ангажовање специјалних снага захтева и брзе покрете ваздушним, копненим и речним путевима, а све то тражи модернизацију, увођење нових средстава и опреме.

* Копнена војска данас броји дванаест хиљада људи. Да ли се у процесу реорганизације појавио вишак кадра и шта је са тим људима?

– Број официра је оптималан, уз проблеме у структури чинова и степена стручног усавршавања које сам већ поменуо. Имамо неколико стотина подофицира више него што то предвиђа нова формација, а проблем ћемо покушати да решимо програмима за преквалификацију кадра или усвајањем наших предлога у Скупштини Републике Србије да се и са двадесет година стажа оствари одређен проценат пензије.

Вишак цивилних лица сагледали смо на нивоу гарнизона. Најтежа ситуација је у Нишу, где су угашени 201. логистичка база, 186. технички наставни центар и неке санитетске установе. На основу усвојених критеријума формирали смо ранг-листе и обезбедили да у Војсци наставе да раде најквалитетнија цивилна лица.

* Шта је то ново у систему обучавања у Копненој војсци?

САРАДЊА СА КФОРМ

Одржавамо стабилну сарадњу са Кфором и трагамо за могућностима да организујемо још више заједничких вежби, увежбавања, једновремених патрола и других активности. У нашим односима владају потпуно поверење и принцип међусобног уважавања. У протеклом периоду имали смо три заједничке вежбе са Кфором (две са Американцима и једну са Чесима), а ове године планирамо још неколико. Интересовање су показали Французи, Шпанци и Американци, који желе да изведемо заједничке вежбе на тему решавања проблема криминала и екстремизма.

– Основна новост је што смо у процесу организацијско-мобилизацијских промена центре за обуку препотчинили новоформираној Команди за обуку. У центру се обавља обука војника, подофицира и цивилних лица и један део усавршавања официра. Дакле, више се не бавимо оспособљавањем појединаца, већ обуком команди и јединица и с тим циљем организујемо тактичке вежбе, бојна гађања, удруживања различитих јединица и родова, и друге активности.

* У Копненој зони безбедности и неким другим деловима Копнене војске већ је заживео модел професионалне војске. Да ли смо на добром путу да се тај процес заокружи до 2010. године?

– Јесмо. Ми имамо потпуно професионалне јединице, попут Специјалне бригаде, Баталјона војне полиције или Речне флотиле, која је 90 посто професионализована. Желимо да професионализујемо и друге сегменте, на пример, посаде тенкова, јер дужина војног рока не омогућава да војнике обучимо за возаче тенкова или неке друге сложене дужности. Искуства која смо стекли потврђују да су поузданост и степен сигурности професионалних састава на много већем нивоу. Дobar пример професионализма јесу базе у Копненој зони безбедности, где имамо врло мали број војника на одслужењу војног рока – само оне који се добровољно јаве за те дужности. Професионалац је професионалац, он извршава сложене и опасне задатке, али то је његов лични избор.

Знамо, наравно, и шта нас то спречава да будемо још ефикаснији у професионализацији. Да би се млади определили за позив професионалног војника, треба решити њихова статусна питања, дефинисати уговором време и услове по којима ће обављати службу и шта након истека уговора. У овом тренутку позив професионалног војника није стимулативан, и ту би морала да се учине одређена побољшања. Можда по принципу да они имају плату бар за десет посто већу од просечне плате у Републици Србији.

Мислимо да је та професија у односу на многе друге захтевнија, сложенија, изазовнија, те да изискује више напора, намеће више ризика. У овом тренутку има упражњених места за војнике по уговору. Расписујемо конкурсе. И док је на југу одзив осредњи, у Војводици и Београду је он много слабији. Када обезбедимо бољи материјални статус, мислим да ће и одзив бити бољи и да ћемо без проблема обезбедити потребан број војника професионалаца за успешно извршавање задатака.

* Има ли промена у извршавању задатака контроле Копнене зоне безбедности и обезбеђења административне линије према Косову и Метохији?

– Сада те задатке извршавају Друга, Трећа и Четврта бригада, а команданти бригада су у својим зонама и команданти сектора.

ФАКТОР СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ

Представници Команде Копнене војске били су гости Бугарске и Румунске армије. У Бугарској смо разговарали са начелником Генералштаба и посетили 61. механизовану бригаду, где су нам приказали начин оспособљавања за учешће у мировним мисијама. У Румунији смо се срели са министром одбране, државним секретаром и начелником здруженог ГШ и посетили планинску бригаду.

Разговори су били отворени, пријатељски и искрени, а уочљива је спремност челних људи бугарске и румунске војске да нам пренесу сва искуства, па и она негативна. Тако су нам указали на учињене грешке у брзини реализације неких послова и у отпуштања кадрова, због чега су касније били принуђени да враћају отпуштене и пензионисане људе на посао.

Значајно је и што смо могли да упоредимо способности наше војске са оним што смо видели у тим земљама. Њихове јединице су добро оспособљене и успешно изводе обуку, али наша војска ни по ком критеријуму не остаје за војскама наших суседних и пријатељских држава. Војска Србије је добра војска и може да буде, како је недавно рекао председник Републике Борис Тадић, важан чинилац спољне политике наше земље.

– Сада смо у завршној фази припрема за вежбу. Обавили смо све потребне разговоре, договоре и извиђања и имамо потпуно дефинисана решења о учешћу снага на вежби. Припадници Специјалне бригаде, Прве и Треће бригаде, инжењеријских јединица, жандармерије и полиције већ излазе на просторију за извођење вежбе. Занимљиво је да ће на вежби значајну улогу имати многи елементи система одбране Републике Србије, попут Управе за одбрану РС, органа локалне самоуправе, ватрогасних служби, медицинских центара, центара за јављање и обавештавање и других структура које се ангажују у кризним ситуацијама. Први пут цивилна компонента има значајно место и улогу на вежбама тог типа. ■

Људство углавном одређују те јединице, али због недовољне попуне професионалним кадром ангажујемо старешине и војнике по уговору и из Прве бригаде и других састава. Извршавање задатака у Копненој зони безбедности сматрамо тежишним и једном врстом мисије у којој обезбеђујемо мир и сарађујемо са међународним фактором.

* Од прошле године Република Србија је чланица Програма Партнерство за мир. Да ли се чланство одразило и на активности у Копненој војсци?

– Међународна војна сарадња је много динамичнија, а наши представници учествују у делатностима Програма Партнерство за мир, као што су курсеви, семинари, родни столови или радионице. Важно је да се у том делу сачини и законска регулатива, што ће омогућити још конкретније програме, проистекле из чињенице да смо чланови Партнерства за мир.

* Господине генерале, Ви сте руководилац заједничке вежбе оружаних снага Србије, Бугарске и Румуније „Дунавска стража“ која ће се одржати од 25. до 29. јуна. Докле се стигло са припремама и каква су ваша очекивања?

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимко Саша ЂОРЂЕВИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ЉУБАВ У ТИРАНИ

Моћ око Балкана
сталећима се
остварује
као осорност
или зловоља
најјачих.
Као понављање
историје,
као трагедија
и као фарса.
И зато не знамо
шта се догађа:
*идемо ли напред
или се враћамо?*
И не можемо
знати хоћемо ли
то уопште
сазнати!

Хладни рат је једном већ завршен! Или можда ипак није? Хрушчов и Кенеди давно су отишли у историјске читанке. Тамо су упали као најмоћнији људи свога доба, који су једва избегли сукоб велесила у кубанској кризи. Пре тога Никита Сергејевич је лупао својом цицелом о говорницу пленарне дворане УН. И претио, наравно. Нико се не изува пред толиким угледним светом без неког разлога. За разлику од недавно смењеног председника Светске банке, Пола Волфовица, шеф СССР-а је имао уредне чарапе.

После тога Џон Фицџералд је убијен у Даласу, задња пошта Тексас. Његова лепа удовица, Жаклина Бувије, удала се за нашег јужног комшију, бродовласника Аристотела Оназиса. Тај трговац пловилима није био у стању да се похвали неком лепотом којом би занео уцељену америчку краљицу. Али умео је да плови и није био сиромаш! А то је било довољно за очај америчке нације која је Жаклинин пут у Еладу схватила као издају.

Да ли је неко пре, или после тога на свој начин издао Америку и одузео јој нешто важних емоција? Можда Роберт Фишер, чудовишни шаховски геније, који је за паре пристао да мрда фигуре на Светом Стефану. И то док је тадашња Југославија била под тешким санкцијама. Ако се не сећате ко је сабрао паре за Бобија, ево решења: Јездимир Васиљевић, звани газда Језда. Човек који је пробијао сва ембарга, а сада га нигде нема. Бадава се полиција нешто распитује за њега.

Ипак, хладни рат у шаху окончан је победом Фишера над Спаским. Беше то 1972, ваљда, у Рејкјавику. И при том су овдашњи навигачи природно навигали за Бориса. Све је то коначно исправио газда Језда, велики љубитељ шаха, илузиониста без мане и страха.

Данас (кажу) није могућ повратак у шездесете, па и седамдесете године прошлога века. То јест, да је „хладни рат“ отишао заједно са Берлинским зидом и великим рушилачким подухватом Михаила Горбачова, комбајнера из Ставропоља.

Гледао сам ономад паралелни интервју са командантима нуклеарних снага. Америке и Русије, да боме. Колико се могло разабрати, за те формације борбена узбуна никада није престајала. Шеф дежурне екипе у америчком нуклеарном штабу изнео је податке који изазивају зебњу. За америчким председником стално трчкара један дебељко, и носи коферче. А у њему су шифре за нуклеарне нападе сваке врсте.

Ако се том потрчку нешто деси, шуткне му, на пример негде фатална актовка, или председник не може да допре до торбице са дугмадима за лансирање, све се може обавити из авиона „који узлеће у случају ако председник буде онемогућен!“

Један официр каже да је „у првом налету“ могуће испалити више од 2.000 нуклеарних пројектила, који би погодили највеће градове у Русији.

Али ни у Москви не седе залудни. Њихов шеф нуклеарних снага, генерал са четири звездице који изгледа прилично доброћудно, каже да не може да каже ништа, јер о свему одлучује политика. А то значи да је његово само да опали. Напад и одмазда. Или обрнуто, то је оно што и данас, овог часа, стоји у плановима јединица које су стално под борбеном узбуном, као у доба хладног рата.

Кад се сретну, Путин и Буш се поздраве срдечно, осповљвају се по имену. „Где си Владимире, шта радиш Џорџе?“ Атмосфера скоро рођачка.

Но, да ли је баш тако? Путин се прилично наљутује поводом размештања ракета за „нуклеарни штит“! Оне ће бити постављене углавном по ободима земаља које су биле чланице Варшавског уговора. Руски одговор је нова врста паметних, глобалних пројектила, које носе више независних бојних глава од једном. И, наводно, нема начина да их било шта пресретне.

У вези са Косовом антагонизам је потпун. После проласка Буша кроз Албанију и Бугарску, све је мање јасна граница између моћи и разума. Албанија је изгледа једино место на свету где за Џорџа Буша има довољно љубави. Тамо се човек срео са онима који се понашају као да га воле, јер им је обећао нешто што они могу да добију само под пажњом беспризорне силе.

Косово је тако постало кључна тема у кратком путујућем курсу америчког председника кроз Тирину и Софију. Изгледа као да је Буш млађи потпуно игнорисао став руског председника. И све друго што би морало да надлази осећање супериорности која црпи своју енергију из сирове силе.

Америка се тако више него тврдо држи своје платформе, на основу које је бомбардовала Србију 99. Неће је ни променити, без обзира на јак став Русије. Али чак и да се велики посвађају, па и мало жешће, неће бити много погодности за нас. Од нас ће зависити количина беса и осећање неправде, непристајање и опстанак под несигурним окриљем великих.

Можда нам је нека далека утеха сазнање да су све империје коначне, а и моћници имају свој рок. Хрушчов, иначе, није лупао коцулом у говорницу због Кубе него због СССР-а, Жаклина се удала да реши свој финансијски дефицит, а не да усрећи Оназиса.

Да ли је Пол Волфовиц знао да су му чарапе отишле до ђавола, и да ће му прсти и пете, као убуђала кртола гвирити у оној самјији? И да ће му главе доћи скупо плаћена љубавница, која не уме да црпи наглавке?

Моћ око Балкана столећима се остварује као осорност или зловоља најјачих. Као понављање историје, као трагедија и као фарса. И зато не знамо шта се догађа: *идемо ли напред или се враћамо?* И не можемо знати хоћемо ли то уопште сазнати! ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

АМЕРИЧКА КАНЦЕЛАРИЈА
ЗА САРАДЊУ У ОБЛАСТИ
ОДБРАНЕ У СРБИЈИ

НОВИ КОРАК НАПРЕД

Снимко Горан СТАНКОВИЋ

Отварање америчке Канцеларије за сарадњу у области одбране у Београду представља важан корак у безбедносним односима и унапређењу билатералне војне сарадње Сједињених Америчких Држава и Србије, истакнуто на свечаности у Централном дому Војске

Изјаву о отварању Канцеларије за сарадњу у области одбране потписали су министар одбране Србије Драган Шутановац и амбасадор САД у Београду Мајкл Полт. Свечаности су присуствовали и начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Здравко Понош, са сарадницима, контраадмирал Мајкл Лајден из Команде америчких снага у Европи, официри оружаних снага САД који су задужени за сарадњу са Србијом и бројни гости.

Том приликом министар Шутановац је рекао да отварање канцеларије представља велики искорак у билатералној војној сарадњи војски САД и Србије, а и две државе. „У последње време војна сарадња показала се као један од најзначајнијих инструмената билатералне сарадње наше земље. Већ успостављена Канцеларија за билатералну сарадњу Европске команде оружаних снага САД донела је током три године рада одређене резултате, а само у последњој години шест пута је повећан број заједничких активности“, нагласио је министар Шутановац.

Подсећајући да су прошле године САД обезбедиле донацију од 1,2 милиона долара на име помоћи цивилном становништву Србије угроженом поплавама, Шутановац је указао на значај три потписана билатерална споразума Србије и САД, међу којима је *Сло-разум о статусу снага*.

Захваљујући том споразуму отпочео је Програм државног партнерства са Охајом, у оквиру кога је Војска Србије са Нацио-

налном гардом Охаја већ реализовала бројне активности, а на реду је десетодневна заједничка вежба у Охају у оквиру размене малих јединица.

Шутановац је истакао да је најбољи начин за убрзавање реформских процеса унапређивање система образовања, указавши на значај одлуке САД да официрима ВС омогући приступање тим програмима. Такође, и страним официрима омогућено је да студирају на нашој Војној академији.

Министар одбране је истакао да ће Србија радити у интересу мира, како у региону тако и шире, и указао на повезаност спровођења реформских процеса и евроатлантских интеграција усмерених ка очувању мира и безбедности у Србији и свету.

ДИРЕКТОР КАНЦЕЛАРИЈЕ

Први директор америчке Канцеларије у области одбране у Београду је потпуковник америчке војске Александар Милутиновић. Он је већ три године у Београду и дао је велики допринос унапређивању међусобне сарадње. Пред њим је, по речима амбасадора Полта, сјајна каријера, а један од разлога за то је управо његово ангажовање у сарадњи са Војском Србије.

■ ПРЕДНОСТ ОБРАЗОВАЊУ И ОБУЦИ

Начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Здравко Понош подсетио је да је „војна сарадња САД и Србије започела пре неколико година у политички прилично скућеном простору. У последњих пар година тај простор је постајао већи, али и даље није превелики“. У међувремену, сарадња двеју војски достигла је знатно већи обим. Генерал Понош је указао на две битне области које ће будућа канцеларија координирати. Једно је програм државног партнерства са Охајом и посебно сарадња са Националном гардом те државе, која за десет месеци бележи девет активности. Заједничка жеља је да то буде најбољи програм, од 59 колико их САД имају. „Као знак поверења већ смо ушли у програм заједничке обуке, а петнаест наших официра и подофицира иде у Охају на заједничку обуку бригадног тима“, рекао је Понош.

Као другу важну област генерал Понош је истакао реализацију програма образовања и обуке (IMET – International Military Education

Министар Драган Шутановац и амбасадор Мајкл Полт потписали су споразум о отварању канцеларије

and Training), коју америчка војска нуди партнерима. А тежиште активности Војске Србије, после процеса реорганизације, управо је образовање и обука. Сарадња са америчком војском на том плану је дугорочна инвестиција која ће трајати и наредних година.

На крају је генерал Понош захвалио људима из америчког војног изасланства у Београду, јер без њихове пуне помоћи овакви резултати не би били могући.

У свом обраћању на свечаности амерички амбасадор Мајкл Полт је истакао да „данас обележавамо још један важан корак напред у безбедносним односима Сједињених Америч-

ких Држава и Србије“. Амбасадор Полт је представио и првог директора Канцеларије у области одбране, потпуковника америчке војске Александра Милутиновића. Он је већ три године у Београду и дао је велики допринос унапређивању међусобне сарадње. За такву успешну сарадњу изузетно је заслужан и пуковник Рон Хил, који је на челу Канцеларије за билатералну сарадњу при Амбасади САД у Београду.

■ УКЉУЧИВАЊЕ У ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

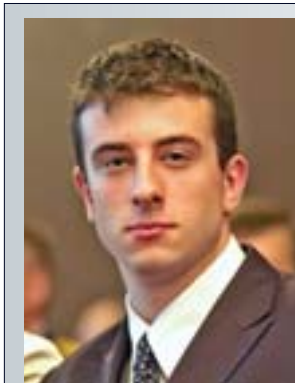
Амбасадор Полт је навео да ће канцеларија радити на активном укључивању Србије у програм Партнерство за мир и како је рекао, на „уколико Србија тако изабере, припреми вашег прикључења у чланство НАТО“. И даље ће се радити на размени војних тимова, а посебно на школовању припадника Војске Србије у САД. Тако ће овог месеца по први пут један кадет из Србије отићи на школовање на престижну ваздухопловну академију у Колорадо Спрингсу. Биће то Бојан Удовичић, који је управо завршио Војну гимназију. А наредне 2008. године на школовање у САД биће позвано 40 официра ВС. За обуку и усавршавање српских војних професионалаца у току следеће године САД ће дати више од пола милиона долара.

Амбасадор Полт је подсетио и 125 година дипломатских односа САД и Србије. „После једног тешког периода ушли смо у безбедносну сарадњу која прераста у партнерство, а нова, демократска власт данас у Србији мора изнедрити неке тешке одлуке како би могла да поведе народ Србије у боље сутра“, рекао је амбасадор САД.

Новоотворена Канцеларија за сарадњу у области одбране биће за почетак смештена у згради Амбасаде САД. У њој ће, када крајем лета буду завршене и остале припремне активности за њен рад, бити запослено седам људи, међу којима су и особе из Србије.

Овакве канцеларије САД имају широм света, али не у свим земљама. У Европи их има 33, међу којима су и оне у нашим суседним државама Македонији, Бугарској, Румунији, Мађарској, Хрватској и Црној Гори. ■

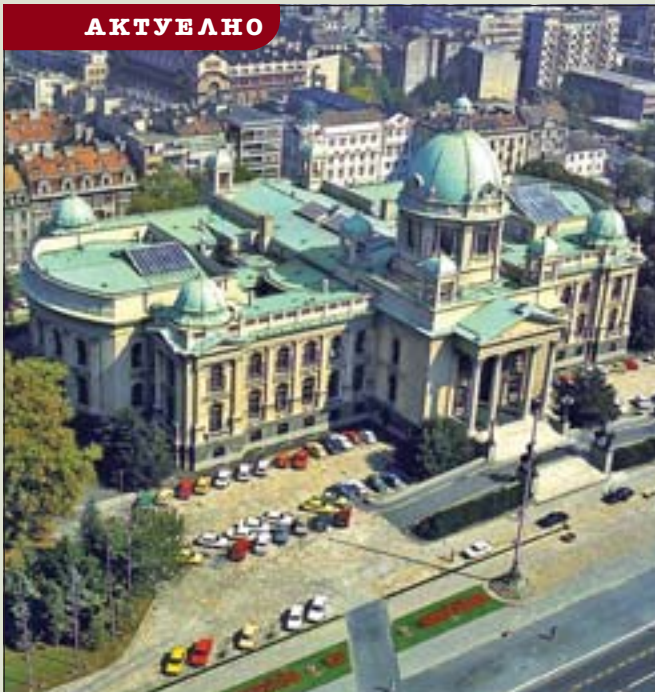
Раденко. МУТАВЦИЋ

КАДЕТ ИЗ СРБИЈЕ У КОЛОРАДО СПРИНГСУ

По први пут један кадет из Србије одлази на школовање на престижну ваздухопловну академију у Колорадо Спрингсу. Биће то Бојан Удовичић, који је управо завршио Војну гимназију.

А наредне 2008. на школовање у САД биће позвано 40 официра Војске Србије. За обуку и усавршавање српских војних професионалаца у току следеће године САД ће дати више од пола милиона долара.

ФОРМИРАН САВЕТ
ЗА НАЦИОНАЛНУ БЕЗБЕДНОСТ

ОДЛУЧИВАЊЕ СА ВРХА

Савет се националну безбедност стара се о националној безбедности тако што разматра питања из области одбране, унутрашњих послова и рада Војне службе безбедности и Војнообавештајне службе у Министарству одбране и Безбедносно-информативне агенције (БИА)

Конститутивна седница Савета за националну безбедност, којој је председавао председник Србије Борис Тадић, одржана је 5. јуна у Београду. Седници су присуствовали премијер Војислав Коштуница, министар правде Душан Петровић, министар полиције Драган Јочић и министар одбране Драган Шутановац, саопштила је Прес служба председника Србије.

На седници су били и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош, али и шефови Безбедносно-информативне агенције, Војнобезбедносне агенције и Војнообавештајне агенције Раде Булатовић, Светко Ковач и Здравко Јелисавчић.

Савет за националну безбедност основан је одлуком Владе Србије, а истом одлуком формиран је и Биро за координацију рада служби безбедности.

То тело стара се о националној безбедности тако што разматра питања из области одбране, унутрашњих послова и рада Војне службе безбедности и Војнообавештајне службе безбедности у Министарству одбране и Безбедносно-информативне агенције (БИА).

БИРО ЗА КООРДИНАЦИЈУ РАДА СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ

Биро за координацију оперативно усклађује рад служби безбедности и извршава закључке савета о питањима из своје надлежности, а посебно утврђује задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности служби безбедности, наведено је у одлуци Владе о формирању тог тела.

Утврђује и задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности служби безбедности и других државних органа и координира њихове активности.

Задужен је и за утврђивање начина оперативног усклађивања у појединим случајевима, оснивање мешовите радне групе за оперативне задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности и утврђује њихове задатке. Биро анализира резултате оперативног усклађивања и о томе, по потреби извештава савет, а то је, како је наведено, најмање једном у шест месеци.

Рад тог тела подробније се уређује пословником савета.

Биро сачињавају руководиоци служби безбедности и секретар савета а у његовом раду могу, по позиву и без права одлучивања, да учествују представници Министарства унутрашњих послова који руководе Службом за истраживање и документацију и Службом безбедности.

У раду могу да учествују, под истим условима, и директор полиције и начелници управа полиције, републички јавни тужилац, директор Управе царина и руководиоци других државних органа, организација и институција.

Државни органи дужни су да у складу са уставним и законским положајем сарађују са саветом у питањима из надлежности тог тела, пре свега у извршавању задатака савета, наведено је у одлуци.

Уз разматрање међусобне сарадње органа надлежних за одбрану, унутрашње послове и служби безбедности и њихове сарадње са државним органима, савет разматра и сарадњу са органима безбедности страних држава и међународних организација.

Савет предлаже државним органима мере за унапређење националне безбедности и разматра предлоге за ту област, а задужен је и за разматрање питања из делокруга органа државне управе, аутономних покрајина, општина, градова и града Београда, значајних за националну безбедност, наведено је у одлуци.

Задатак савета је и усклађивање рада служби безбедности, тако што разматра обавештајно-безбедносне процене и доноси закључке којим одређује приоритете и начине заштите и усмерава остваривање националних интереса који се спроводе помоћу обавештајно-безбедносне делатности.

Савет даје мишљење о предлозима годишњих и средњорочних планова рада служби безбедности, а Влади даје мишљење о предлозима буџета служби безбедности и прати како се средства троше. Савет даје мишљење и о предлогу за постављења и разрешења руководиоца служби безбедности.

Старање о усаглашеној примени прописа и стандарда за заштиту података о личности и људских права, која могу да буду угрожена разменом информација или другим оперативним радњама, такође спадају у задатке савета, наведено је у одлуци.

Чланови савета су председник Републике, председник Владе, министри одбране, унутрашњих послова и правде, начелник Генералштаба Војске Србије, директор БИА, руководиоци Војне службе безбедности и Војнообавештајне службе у Министарству одбране.

Секретар савета, који учествује у раду тог тела без права одлучивања, по положају је шеф Кабинета председника Републике.

Седнице Савета сазива председник Републике, а предлог дневног реда утврђују председник Републике и председник Владе, наведено је у одлуци, у којој се прецизира да седницама савета председава председник Републике, а ако је он спречен, председник Владе. Одржавају се по потреби, а најмање једном у три месеца.

Председник Републике може, на своју или на иницијативу члана Савета, да позове на седницу руководиоце других државних органа и институција, који нису чланови тог тела. ■ Р. МУТАВЏИЋ

БОЉИ ОДЗИВ РЕГРУТА

Према подацима надлежне Управе за обавезе одбране Министарства одбране, у војне јединице су, јуна ове године, упућена 3.624 регрута или – 90,6 одсто од плана, а на тај позив одазвало се њих 3.554 или – рекордних 88,8 одсто. Шта се то, у међувремену, догодило?

Према подацима Управе за обавезе одбране Сектора за људске ресурсе Министарства одбране за јунски упутни рок, годишњим наређењем, планирано је да се у Војску Србије упути 4.000 регрута.

У јединице ВС, у јуну, упућена су 3.624 регрута или – 90,6 одсто од плана, а на тај позив одазвало се њих 3.554 или – 88,8 одсто.

– Број одазваних регрута је у јуну био заиста велики. На пример, у Војном округу Београд на служење редовног војног рока под оружјем, упућено је овог месеца 1.539 или 98,8 одсто регрута. Од тог броја позиву се одазвало 1.520 њих или 97,6 одсто. Слична ситуација је била и у војним окрузима Нови Сад и Ниш: у првом је у Војску упућено 1.099 или 87,9 одсто регрута, а одазвало се њих 1.087 или 87 одсто, док је у другом упућено 986 (82,6 одсто) а одазвало се 947 или 79,3 одсто младих људи стасалих за војску – каже за „Одбрану“ начелник Управе пуковник Горан Зековић.

Како се тумачи тај изненадни „скок“?

– У Управи смо идентификовали субјективне и објективне слабости испољене у претходним упутним роковима, те смо правилним дефинисањем наших задатака дошли и до њихове доследне реализације. Уз то, План упута у Војску знатно је смањен сходно организацијско-мобилизацијским променама у ВС али резултати су постигнути и захваљујући контроли рада војних одсека и одељака у мартовском и јунском упутном року када смо отклонили неке слабости. Наравно, тај „скок“ био је и резултат залагања свих припадника Управе, округа, одсека и одељака на пословима припреме и реализације упутног рока – каже пуковник Зековић.

У овом року се и даље велики број регрута определио за служење војног рока у цивилној служби. За јун су поднета 3.933 таква захтева, а планирано је да се у цивилне установе или организације упути 3.127 тих регрута.

Од проблема у овом упутном року треба истаћи слаб ефекат предузетих мера МУП-а и правосудних органа према регрутима који избегавају упут за одслужење редовног војног рока, те неблаго-

времено упућивање позива због немогућности плаћања услуга ЈП ППТ Србија.

– Имамо и стални проблем да радници ППТ-а уруче позив регрутима, као и да дају нетачне информације о разлозима неуручења тих позива – каже пуковник Зековић. – Од присутних проблема је и грађанска непослушност у извршавању војне обавезе, као што је избегавање пријема позива, непријављивање промене адресе становања, посебно код регрута старијих годишта и оних којима је продужена регрутна обавеза.

Проблем представља и велики број поднетих захтева регрута за одлагање служења војног рока. Овог упутног рока укупно је поднето 3.689 таквих захтева или 92 одсто у односу на План упута. Као најчешћи разлози за одлагање служења војног рока наводе се

школовање на факултету, високој или вишој школи (3.206 захтева), затим да у домаћинству нема лица способног да привређује, посао на неодређено време, приправнички стаж и помоћ и нега лица (152), али и смрт, тешка болест у породици, елементарна непогода, хранилац или брат већ у Војсци (331).

Свакако, за редовну попуњу јединица ВС регрутима, потешкоћу представља и појава да по доласку у јединицу, одређени број регрута бива отпуштен због промене здравствене способности у току периода прилагођавања до положене заклетве.

Од броја одазваних из Војске је, само до 8. јуна ове године, из помнутих разлога, отпуштен 131 регрут или 3,2 одсто од укупног броја.

На крају разговора, пуковник Горан Зековић закључује да је припрема и реализација јунског упутног рока реализована плански и уз примерно ангажовање свих субјеката Управе и војнотериторијалних органа који су задужени за послове војне обавезе код нас.

Ипак, оно што је помало изненадило и оне који се професионално баве овим пословима, наравно позитивно, јесте чињеница да је реализација јунског упутног рока била веома повољна. Да ли то значи да Србин, опет, радо иде у војнике, поузданије ће показати и наредни упутни рок. ■

Душан МАРИНОВИЋ

ОХРАБРУЈУЋЕ ПОРЕЂЕЊЕ

Имајући у виду да је проценат упућених регрута у јунском упутном року сваке године слабији у односу на остале рокове, овај јунски рок реализован је врло успешно.

Поређења ради, у јунском упутном року 2003. године позиву за Војску одазвало се 74, следеће 61, а јуна 2005. године само 49 одсто регрута. Прошле године, у исто време, војничку униформу обукло је 52 одсто регрута да би, међутим, овог јуна тај проценат „одскочио“ на чак 90,6 одсто!

Вежба завршне године студената Војне академије

ДИПЛОМАЦ 2007

За неколико месеци питомци 128. класе ухватиће се у коштац са изазовима официрског позива. Да су за то и те како спремни и способни показали су 30. маја на Пасуљанским ливадама. Највише војно и државно руководство обећало је подршку у модернизацији наших оружаних снага и побољшавању материјалног статуса запослених у систему одбране.

Будућност сваке оружане силе лежи у њеном подмлатку. Скоро 157 година после оснивања Књажевско-сербске војне академије у Пожаревцу, указом књаза Милоша Обреновића, неки нови младићи, на Пасуљанским ливадама, показали су 30. маја српском народу да поседује силу која је, у складу са демократским и међународноправним начелима, спремна и способна да га заштити. Студенти завршне године Војне академије су, уиграно и професионално, крунисали своје четворогодишње школовање тактичком вежбом са бојним гађањем *Дипломац 2007*, у присуству председника Републике Бориса Тадића, министра одбране Драгана Шутановца, начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковника Здравка Поноша и најодговорнијих старешина Војске, те већег броја страних војних изасланика.

■ НА ОСМАТРАЧНИЦИ

Од првих испита и корака у војничким чизмама до потпоручничких чинова младиће у Војној академији дели четири или пет година студија, најмање четрдесетак положених испита, неколико месеци логоровања и десетине гађања из наоружања свих врста и калибара. У последњој недељи маја ове године, више од 1.500 студената, њихових старешина, слушаца Школе резервних официра санитарске службе на ВМА и припадника Команди КоВ и ВиП-ВО завршавали су припреме за, до сада најсложенију тактичку вежбу, која се, поводом завршетка школовања класе питомаца – икада изводила.

Начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић, поздравивши угледне госте на осматрачници интервидовског полигона Пасуљанске ливаде тог дана, имао је разлога да говори о светлој будућности највише образовне институције у систему одбране. Он је подсетио на процес приближавања Академије и Универзитета у Београду и на имплементацију Болоњске декларације, која ће омогућити младим српским официрима да буду признати и равноправни са дипломцима цивилних факултета, у земљи и иностранству. Обја-

ВОЈСКА НА ПОНОС СРБИЈЕ

– Убеђен сам да је будућност наше војске у добрим рукама. Велику подршку дајем Министарству одбране и министру Шутановцу у овом послу који има изузетан реформски и државни значај за Србију, јер Војска је изнад свега и одраз наших технолошких потенцијала. На оваквим вежбама сагледавамо какав је статус наше Војне академије и потенцијал војних образовних институција.

Војска је инструмент спољне политике у сваком демократском друштву. Наши официри јесу способни да се суоче са најтежим изазовима и да их решавају на начин који захтевају услови интероперабилности, здруженог деловања са другим војскама у свету и да извршавају све задатке које пред њих ставља једна демократска држава. Све то ме држи у убеђењу да реформски процеси, који су у оружаним снагама почели пре неколико година, теку добрим ритмом и да се постижу јасни резултати.

Оно што у наредном периоду пред Владом стоји као задатак јесте да се обезбеде довољна средства за даљу модернизацију Војске и да се коначно реше статусна и материјална питања која су од значаја за војнике. Нема ниједне војске у свету која добро функционише, а да се војници у њој боре за своју egzистенцију, нити да недостаје јасна политика стамбеног збрињавања, обуке и модернизације у опреми.

Претходних година суочавали смо се са тешким економским изазовима и ова питања нисмо били у могућности да решавамо добром динамиком. Ја сам убеђен да ћемо то, у годинама које долазе, и те како успети да решимо и да ће Војска на крају овог процеса, коју предвиђа *Стратегијски преглед одбране*, бити модерна оружана сила која ће бити понос модерне демократске Србије – рекао је председник Републике Србије Борис Тадић у обраћању новинарима после вежбе *Дипломац 2007*.

Председник Тадић се обратио и учесницима вежбе упутивши им искрене честитке на приказаним вештинама.

шњавајући циљ вежбе генерал Ковачевић позвао је присутне да обрате пажњу на коришћење процедура НАТОа и одредби међународног хуманитарног права које ће студенти примењивати.

Пуковник Иван Стаменов, командант вежбе, обавио је географску и топографску оријентацију предочивши присутним одлике локалитета на коме ће се изводити тактичка вежба са бојним гађањем која симулира дејства борбене групе у нападу. Према његовим речима, студенти би требало да прикажу ниво обучености и оспособљености за наменске задатке који их очекују на почетним старешинским дужностима.

Посматрачи су имали прилику да помоћу разгласа чују команду и извештаје које су учесници вежбе размењивали радио-ве-

зом, док су видео-пројекторима могли детаљније да осматре распоред снага и дејство наоружања по циљевима и метама.

■ УДАР БОРБЕНЕ ГРУПЕ

Неколико секунди пошто је студент старији водник Горан Искић, који је био у улози командира чете за извиђање, известио о налету извиђачких ваздухоплова, небом изнад Пасуљанских ливада прохујао је „Галеб Г4“. Одмах затим, пар ловаца бомбардера симулирао је дејство по циљевима противника.

Према сценарију вежбе, командант је одлучио да по оклопним јединицама противника дејствује хеликоптерима који су се појавили северно од тригонометра 719. Четири противоклопне во-

ђене ракете 9M14M „Маљутка“ погађају циљ. Тридесетак секунди пошто су две „Гаме“ нестале иза брда, на јужној страни брда Крчор, ракета „Фагот“ уништила је макету борбеног возила. Међу присутнима одјекнуо је аплауз.

Преко разгласа се зачуо глас команданта:

– Сигнал ГРОМ, понављам ГРОМ, крај, пријем ....

Двадесетак секунди потом, по команди студента 128. класе артиљерије Радомира Полића, топовски дивизион 130 милиметара са неколико пројектила засипа западну страну Крчора, где се, по тактичкој претпоставци, налази предњи крај одбране противника. Следи рафал, па три плотуна. За то време студенти пешадије прикривено излазе на полазни положај, одакле наступају уништавајући прецизном ватром циљеве у противничком ешелону.

Артиљеријска ватра „противника“ по нашим снагама тренутно зауставља напад. Командант одлучује да задимљавањем бојишта спречи осматрање и гађање својих јединица. Минобацачка чета 120 милиметара, са 32 специјалне гранате, ствара димну завесу у рејону Добре воде. После сигнала „Огањ“ студенти пешадије погађају циљеве бестрајним топовима 82 милиметра и ручним бацачем ракета 90 милиметара.

Предњи крај одбране „противника“ разбио је тенковски вод М84, ојачан механизованим водом борбених возила пешадије М80а. Шест тренутно фузисних пројектила непогрешиво је пронашло пут до циља. Пошто је осматрач ваздушног простора уочио противоклопне хеликоптере, командант је одлучио да употреби вод противваздушне одбране на борбеним возилима, који је, прецизном ватром из противавионских топова, приморао „противничке летелице“ да се удаље.

После симулације узвратног дејства противника по нашим снагама, командант одлучује да заузме одбрамбену формацију. За то време, на другој страни полигона, студенти су приказали извлачења рањеника и поступак са цивилима који су ушли у зону борбених дејстава.

Када се студентима радио-везом обратио командант са сигналом „Дипломац“, они су знали да су завршили највећи део посла. Министар одбране Драган Шутановац честитао је будућим официрима и њиховим наставницима на првој вежби која је изведена од како постоји Војска Србије.

– Ово је прва вежба Војске Србије. Настојаћемо да улагањем у модернизацију наших оружаних снага наредних година овакве вежбе учинимо још атрактивнијим. Свестан сам изазова који стоје пред Министарством одбране у погледу законских питања, али и материјалног статуса припадника Војске. Млади људи који су данас показали знања и вештине стечене током четворогодишњег школовања не смеју да брину о свом социјалном статусу у систему одбране. Уверен сам да ће Влада Републике Србије учинити све да материјални статус и услови рада наших припадника достигну ниво какав имају све савремене армије света – рекао је министар Шутановац.

Употпуњену слику приказа борбених дејстава родовских јединица Војне академије дала је логистичка подршка. Студенти интендантске службе и војни лекари, приказом неколико сегмената позадинског обезбеђења, подсетили су на значај те врсте подршке јединицама у борби.

Вежба *Дипломац 2007* била је изузетна прилика да Војномедицинска академија прика-

же организацију санитарске службе у пољским условима. У рејону Равне реке лекари и слушаоци Школе резервних официра формирали су бригаду санитарску станицу. Начелник ВМА генерал-мајор др Миодраг Јевтић показао је председнику, министру одбране и осталим угледним гостима зашто та врхунска клиника са правом носи префикс – војна.

Беспрекорно уређен стационар са 20 кревета, тријаж болесника и њихово збрињавање, транспорт повређених копненим и ваздушним путем, пољска апотека, чак и једна операциона сала под шатором, у којој су хирурзи оперисали рањеника – показали су само део великих могућности ВМА.

Око 500 метара од санитарске станице тридесетак људи ужурбано је радило на припреми хране за учеснике вежбе и бројне званице. Пажњу је привукла пећ за хлеб направљена од земље и специјалитети од плодова и животиња које се могу наћи у природи. Многи су се уместо војничког пасуља, који је уобичајени део менија у таквим приликама, одлучили за јела од змије или жабе, поховани багремов цвет или погаче са шумским биљем и сувим шљивама.

Студенти завршне године Академије положили су, на овај начин, најсложенији практични испит у току школовања. Са својим професорима, још једном ће се наћи очи у очи на одбрани дипломских радова, а месец дана потом, већ ће носити бреме одговорности официрског звања. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимили Радован ПОПОВИЋ
и Даримир БАНДА

ЈАЧАЊЕ ПРОФЕСИОНАЛИЗМА

Шездесетак полазника 9. курса Вишег интервидовског генералштабног института оружаних снага Италије (ISSMI) из Рима, у оквиру свог наставног програма, посетило је више организационих целина Војске и Министарства одбране Србије у Београду.

Гости из Италије, официри сва три вида, у чину мајора и потпуковника, који се школују за водеће дужности у италијанској армији, 4. јуна посетили су Војну академију и део Генералштаба ВС на Топчидеру, а 5. јуна примио их је помоћник министра одбране за политику одбране Душан Спасојевић.

Наставне и пратеће капацитете Војне академије италијанским колегама представио је пуковник Јоже Сивачек, декан те образовне институције. После обиласка кабинета за учење страних језика, кабинета мотора и моторних возила и наоружања и војне опреме, официри из Италије су изјавили да су се лично уверили да Војна академија у Београду својим студентима пружа одличне услове школовања за официрски позив.

УПОЗНАВАЊЕ СУСЕДА

Према речима бригадног генерала Масима Колтринарија, директора ISSMI курса за командно-штабне официре, посете земљама из региона редовна су пракса тог облика стручног усавршавања италијанских официра, и полазнике курса је веома обрадовало што су били у прилици да се ближе упознају са колегама из Војске Србије.

— Главно интересовање наших студентата јесте да сазнају какви су војни потенцијали Србије, што ће они онда знати да употребе за изналажење начина да се на ефикасан начин искористе могућности за заједничке активности војски двеју земаља, на билатералној основи или у мисијама у оквиру ширих интеграционих структура — истакао је генерал Колтринари.

О достигнућима у процесу реформи система одбране у Србији, гостима је говорио начелник Управе за планирање и развој ГШ ВС пуковник Божидар Форца. У исцрпном реферату, пуковник Форца је предочио сва три вида спровођења реформи одбрамбеног система Србије — легислативно-нормативни, стратегијско-доктринарни и организацијско-функционални.

Помоћник министра одбране за политику одбране Душан Спасојевић, у разговору са италијанским официрима рекао је да је Италија не само један од најважнијих економских партнера Србије већ и земља чија је култура врло цењена на нашим просторима. Спасојевић је похвалио ангажовање Италије као земље за контакте у придруживању Србије евроатлантским интеграцијама, и за коректан однос италијанских припадника Кфора, који су у више наврата штитили српско културно благо на Космету.

Полазници курса Института из Рима показали су велико занимање за правце развоја оружаних снага Србије, па су током посете Војној академији и после презентације процеса реформи система одбране, поставили више питања како би стекли што јаснију слику о земљи коју су посетили. Занимало их је, на пример, са коликим и каквим снагама ВС намерава да учествује у међународним мировним операцијама, како се троши одбрамбени буџет и која област је приоритетна током процеса реформи.

Директор командно-штабног курса ISSMI, генерал Масимо Колтринари, закључио је да је боравак у Београду значајно допринео да тај курс испуни свој најважнији циљ, ојачавање професионалних знања и вештина које су италијанским официрима потребне за правовремено реаговање у најразличитијим ситуацијама, када њихово ангажовање може повратити стабилност у случају угрожавања безбедности њихове земље, региона или света. ■

А. АНТИЋ

КУРС ЦИВИЛНО-ВОЈНИХ ОДНОСА

ОСНОВА УСПЕШНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

У Центру за мировне операције 8. јуна завршен је петодневни курс из области цивилно-војних односа, први те врсте који је организован у Војсци Србије. Помоћ у организацији пружио је Координациони аранжман нордијских земаља за операције подршке миру (NORCAPS), а посебно Логистичка школа копнене војске Данске у којој се такви курсеви одржавају за потребе суседних земаља. Државни секретар Зоран Јефтић и заступник начелника Центра пуковник Зоран Девић уручили су сертификате полазницима семинара.

На Курс се одазвало 23 домаћих и шест иностраних учесника, официра и цивилних лица из Албаније, Данске, Србије и

Шведске. Инструктори су били искусни официри из Данске, Италије, Финске, Норвешке, Шведске и наше земље. Поред официра, гостовали су предавачи из невладиних организација као што су Црвени крст и АСТРА.

Циљ семинара био је да се слушаоци, преко предавања и практичне вежбе, информишу о томе каква је проблематика цивилно-војне сарадње, те о основним техникама и процедурама за њену успешну реализацију.

Амбасадор Краљевине Данске Рубен Мадсен похвалио је организацију курса, подсетивши на важност улоге цивилно-војне сарадње нарочито у земљама где је неопходно успоставити или сачувати мир.

Државни секретар Зоран Јефтић рекао је да поред успостављања служби за цивилно-војну сарадњу на нивоу бригада и виших команди и јединица, предстоји формирање СИМИК центра на нивоу државе. Он је нагласио да ће се доктрина цивилно-војних односа базирати делом на моделу примењеном у партнерским земљама и НАТО, те уз свакодневни рад и усавршавање у Војсци Србије. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

204 АВИЈАЦИЈСКА БАЗА

ЗОНА ОДГОВОРНОСТИ

Ослањајући се на створене вредности, стечена искуства и квалитетан кадар, Авијацијска база је спремна да одговори безбедносним изазовима данашњице. Ваздухопловци са аеродрома Батајница, како су и обећали приликом свечаног преузимања ратне заставе јединице, чине све да успешно и по мери међународних стандарда реализују постављене задатке.

Н ебо, односно ваздушни простор, како се о њему обично говори у војним документима, одувек је припадало најхрабријима. Они који су имали довољно среће и способности да се вину пут висина добро знају какав је осећај јездити плавим пространством. Остали људи, који за то нису имали могућности, диве им се и поштују позив летача.

Формирана 15. новембра 2006, одлуком министра одбране, 204. авијацијска база на војном аеродрому у Батајници је друга кућа многих војних авијатичара. Ваздухопловци и остали поклоници летења веома држе до традиције, па нам и командант 204. авијацијске базе, пуковник Мирко Вранић, саопштава да су у састав Базе ушле бројне јединице из некадашњег Ваздухопловног и Корпуса ПВО. Поред прослављеног 204. ловачког авијацијског пука, 251. и 252. ловачко-бомбардерске ескадриле, у њој су и ранија 890. хеликоптерска ескадрила, 677. транспортна авијацијска ескадрила и 177. ваздухопловна база.

■ КОРПУС У МАЛОМ

Све те јединице биле су непосредно под командом највише тадашње ваздухопловне команде, што је доста усложњавало живот и рад унутар тих војних колектива. Сада су оне преко Команде јединствене авио-базе на квалитетан начин повезане са вишим командама, чиме је постигнута боља координација појединачних активности јединица које базирају на истом аеродрому. При свему томе, задржане су све функције и надлежности које су те јединице имале у оквиру система одбране ваздушног простора. Уз ефикасан оперативни састав, који је добијен после процеса формирања авијацијске базе, приближили су се стандардима зема-

ља које су ступиле у војнобезбедносне интеграционе процесе. Први пут у нашем систему организовања имамо раздвојен летачки састав од ваздухопловно-техничких. Формиране су и посебне јединице за обезбеђење и непосредну одбрану аеродрома. Тако је 204. авијацијска база постала прави ваздухопловни корпус у малом.

Зона одговорности пилота са Батајнице јесте небо изнад целе наше државе. Авијацијска база делује у веома специфичној средини и на великом простору. Аеродром се простира на површини од 770 хектара, на додиру две општине, Земун и Стара Пазова, односно насеља Батајница и Нова Пазова. Наслеђени су проблеми у вези са уређењем маневарских површина и уклањањем бројних убојних средстава која су се, после ратних дејстава 1999, нашла на самом аеродрому. Није било лако организovati живот и рад јединице у новом облику, уз све наслеђене потешкоће.

Бројни су задаци које извршавају ваздухопловци са Батајнице. У јединицама Базе обучавају се пилоти који пристигну у јединицу. То се чини на основу важећег програма за обуку у летењу. Такође, ту се изводи и обука војника јединице за непосредну противваздушну одбрану аеродрома, што је, у перспективи, надлежност недавно формиране Команде за обуку која треба да преузме ту обавезу. Ваздухопловно-технички батаљон из састава Базе помаже Центру за обуку ВиГВО, који се такође налази на Батајници, да квалитетно изведе планирану наставу.

Расформирање старих јединица, преименовање и затим формирање нових, обављени су у ходу. Ништа од важних активности током те делатности није прекидано. Ваздухопловци су узлетали са аеродрома кад год је то било потребно.

Команда Ваздухопловства обезбедила је довољну количину горива за несметано увежбавање пилота и њихов даљи тренижаж.

ШКОЛОВАЊЕ БУДУЋИХ ПИЛОТА

Једна од функција 204. авијацијске базе, која је чини јединственом, јесте школовање будућих пилота. Наиме, у 252. мешовитој авијацијској ескадри налазе се три школска одељења са уграђеним елементима за школовање студената. У њима се одабирају и обучавају студенти за прве летачке задатке. Без обзира на квантитет, а тренутно су на обуци четворица студента 130. класе Војне академије, који лете на „утви 75“, по првом разделу основног летења, сви плански документи и наставни садржаји морају да се спроведу на прописани начин, без поигравања са квалитетом, јер се ради о изузетно одговорном позиву.

Велики проблем, чије решење ваздухопловци очекују у најскорије време, јесте доношење правила и прописа за ангажовање и употребу њихових снага. Законска доктринарна документа која су им представљена, нажалост, за сада нису прошла захтевану процедуру. Ваздухопловци су одлучни у намери да се окрену будућности и дошло је време да се донесу нови прописи који ће заменити оне који се односе на неку претходну војску и државу. Начин доношења одлуке за извршење задатка, на пример, у западним армијама сасвим је другачији од оног који је примењиван у југословенској војсци. Војску Србије очекује модернизација и важан корак у том процесу биће доношење правила ангажовања.

Ваздухопловци су припремили нацрте на тактичком и оперативном нивоу за подзаконска акта која треба да испрате постојеће и предвиђене организацијске промене. А док то не буде усаглашено, и даље ће се радити по старим правилима. Све то, наравно, донекле

— НЕБО

Пуковник
Мирко Вранић командант
204. авијацијске базе

омета извођење обуке и оперативну употребу јединица. Зато се у 204. авијацијској бази надају да ће тај проблем убрзо бити превазиђен.

Људство 204. авијацијске базе постепено се уводи у нове дужности и задатке у новоформираној јединици. У току рада отклањају се пропусти и образује кадар. У новоформираној јединици концентрисани су сви проблеми и тешкоће који су оптерећивали рад мањих јединица које су ушле у састав Базе. Зато је основни задатак Команде био да се сагледа актуелна проблематика и да се заустави стагнација јединица које базирају на аеродрому.

У новој јединици није било места за све ваздухопловце. Одређење су објективни критеријуми, искључена је субјективност и одабран је квалитетан кадар. Отпуштени су многи подофицири и цивилна лица. Они су стављени на располагање или трајно удаљени са посла, што је ствар непријатна сама по себи, а посебно у време када треба кренути новим смером у развоју аеродрома и целе авијацијске базе. Што се тиче кадровске структуре јединице, сада је изражен само недостатак војника по уговору, као и у већини војних састава.

■ НОВА ИСКУСТВА

Још један проблем компликује рад ваздухопловца. То је сложена шема логистичке подршке коју јединица пружа не само саставима који базирају на аеродрому, него и јединицама које се ослањају на базу, од Војводине до Краљева.

Ипак, висок ниво самоиницијативе карактерише професионалце Авијацијске базе. Ту се стално образује кадар који ће бити способан да успешно извршава задатке. Ради се на томе да се, уз едукацију, и просторно уреди рад мирнодопског оперативног центра, који би, као у армијама најразвијенијих земаља, био ло-

кација на којој ће командна структура Базе доносити одлуку о ангажовању својих јединица и одакле би се пратило дејство на терену. На аеродрому у Батајници у току је успостављање интранета ради бољег командовања и контроле јединица из састава Базе.

Ваздухопловцима са Батајнице веома су користили одласци у иностранство. Нова искуства помажу у бољем схватању и виђењу савремених односа у свету и начина функционисања модерних армија. Јер, у изолацији се не може стећи прецизна слика о окружењу, а што је одувек прескупо плаћано заостајањем не технолошким пољу. Пуковник Вранић констатује да је сада, после посета Охају у САД, Авијану у Италији и бази Рамштајн у Немачкој, пилотима из Србије много јасније у ком смеру се креће савремена авијација. Њихово искуство је нашим пилотима драгоцену, да би се на време предузели кораци како би се избегле грешке које су се појављивале у пракси страних армија. И странцима је веома важан наш став о правцу развоја ваздухопловства као вида.

– Посете наших пилота страним авијацијским јединицама имају за циљ да се изнутра сагледа систем одбране у државама које су одавно на путу интеграције у глобалне безбедносне процесе. Тако су одмах по пријему ВС у Програм Партнерство за мир, већ 4. децембра 2006, пилоти са Батајнице били у посети Националној гарди Охаја у САД. Уз то, База наставља традиционално добру сарадњу са општинским и градским структурама, са школама и удружењима грађана. У Батајницу свакодневно стижу посете домаћих цивилних структура, али и странаца који сагледавају могућности које Аеродром може да пружи, наглашава командант.

Бројне јединице које су ушле у састав Базе активно доприносе мозаику одбране неба Србије тако што уграђују своје капа-

тете. Једну од ударних улога у томе има 101. ловачка авијацијска ескадрила, намењена за противваздухопловну одбрану територије и групација оружаних снага од извиђања и дејства непријатеља из ваздуха. Задаци кроз које ескадрила остварује своју намену су, између осталог, и обезбеђење борбених дејстава других врста авијације, дејство по ваздушном десанту и ваздушном транспорту

СПРЕМНИ ДА ПРУЖЕ ПОМОЋ

Поред превозења људства и материјалних средстава, 138. мешовита транспортна ескадрила има и друге значајне задатке, нарочито оне у оквиру треће мисије ВС. Помоћ цивилним структурама, у најразличитијим случајевима нарушавања безбедности грађана, припадници транспортне ескадриле могу да пруже на свакој стопи државне територије за најкраће време потребно да тамо стигну. Могућност таквог ангажовања транспортне авијације умногоме утиче на то да Војска у целини може успешно да помогне грађанству а што, нарочито последњих година, добија на значају.

непријатеља, ватрено дејство по објектима на копну и на воденој површини и извиђање из ваздуха. Пилоти 101. ескадриле лете на авионима Л-17 и Л-18, познатијим као МиГ-21 и МиГ-29. Од формирања ескадриле, захваљујући приливу горива и доброј организацији обуке, већи број пилота оспособљен је за извршење и најсложенијих задатака у систему непрекидног дежурства ПВО.

Не мање значајну улогу имају пилоти из 252. мешовите авијацијске ескадриле који данас представљају окосницу у школовању и обучавању младих српских пилота. Интеграција обуке летачких јединица, које се сада налазе под једном командом и увежбавају се на заједничким бојним гађањима, као што је оно на полигону Чента, већ даје одличне резултате.

Превоз трупа и материјалних средстава до одредишта на којима се одвијају војничке активности задатак је 138. мешовите транспортне ескадриле. Њихове колеге из 177. артиљеријско ракетног дивизиона имају битно другачији, али подједнако одговоран задатак, да се оспособе за ватрену одбрану аеродрома и свих јединица које на њему базирају, у случају непријатељског напада на Базу.

Обучавање за аеро-фото снимања, што је веома важан елемент у доношењу одлука сваког команданта, уз специфичну дообуку за снимање циљева на земљи и у ваздуху, изводи се у Првом извиђачком авијацијском одељењу. Оно свој задатак извршава извиђањем на стратегијском нивоу преко система ЛОРАП, а за оно на тактичком нивоу у току је монтирање на летелице контејнера са камерама типа ВИНТЕН.

РЕШЕЊА ПОТВРЂЕНА У ПРАКСИ

Гашење петнаест пожара, од чега осам за потребе структура ван Војске, само је један од многих задатака које је извршио 17. батаљон за обезбеђење аеродрома. Саобраћајци из те јединице превалили су више од 11.000 километара за прва четири месеца ове године, а медицинари су обавили хиљаде здравствених прегледа. Орнитолошки и навигацијски су обезбеђени полетање ваздухоплова, чуварска служба, веза и криптозаштита докумената везаних за полетања. На 63 локације грађевински се одржава око 1.200 објеката.

Задатак 24. ваздухопловно-техничког батаљона, насталог од чета из ранијих јединица, било је обједињавање свих потребних радова за одржавање и опслуживање ваздухоплова. Техничари су оспособљени да одржавају све типове ваздухоплова у нашој војсци. Успели су да опслуже велики број полетања и часова налета. По новој организацији лакше се планирају задаци и прати њихове реализације.

У перспективи, променама типа ваздухоплова и начина одржавања, биће смањен број уских грла и решени извесни проблеми у раду. Ескадриле су растерећене дуговања ваздухоплова и сада авионе дугује 24. ваздухопловно-технички батаљон који изводи комплетно сервисирање у сва три степена, док је пре тога први степен одржавања био у ескадрилама. То решење се одлично показало у пракси, што је само још један додатни разлог да се закључи како је оснивање 204. авио-базе донело низ побољшања српским ваздухопловцима. ■

Александар АНТИЋ

ВРЕДНОВАЊЕ ЈЕЗИЧК

Шта је, заправо, тест STANAG 6001 и каква је улога Тима за тестирање из састава Дирекције PELT? Како се кандидати из Министарства одбране и Војске Србије могу припремити и пријавити за стицање сертификата? Може ли се стечен језички профил изнова проверити и поправити? У којим земљама се примењује уверење о достигнутом нивоу комуникацијске способности?

Истинску заједницу чине људи који се међусобно добро разумеју, писао је социолог Ђуро Шушњић. Они деле свет језичких значења. У речима се, објашњавао је, чува искуство заједнице, у њима дише њен поглед на свет. У том смислу, улазак наше земље и Војске Србије у јединствен евроатлантски безбедносни простор, савремени политички, економски, културолошки, али и вредносни оквири наметнули су потребу да се припадници система одбране, знатно боље него до сада, разумеју са светом. Најпре у струци – ради заједничког учешћа у међународним мировним мисијама и борби против тероризма.

Да би се у оквиру међународне војне сарадње избегао проблем изгубљеног у преводу, било је неопходно да што већи број наших професионалних војника овлада знањем страних језика. Енглески језик добио је примат. Уз помоћ и подршку иностраних партнера осмишљен је национални пројекат PELT – учење енглеског језика, избор наставног кадра и кандидата за курсеве, инострана усавршавања, али и вредновање нивоа достигнутих комуникацијских вештина.

Са надлежнима у пројекту PELT и Тиму за тестирање који додељују сертификате о знању енглеског језика, према STANAG-у 6001, поделили смо недоумице о тестирању за стандардизовани језички профил – СЈП са којима се сусрећу припадници система одбране.

■ ОГЛЕДАЛО СТАНДАРДА

Тим затестирање, који је у саставу Дирекције PELT, јесте верификационо тело Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, надлежно за сертификацију познавања енглеског језика. Формиран је у мају прошле године. Налази се на Војној академији, али је у свом раду потпуно самосталан. До сада је организовао тестирање за више од 300 кандидата, а уверење за STANAG 6001 енглеског језика добило је 239, који су приступили тестирању. У току 2007. године одржано је тестирање у априлу, а на основу потреба Министарства и Војске, те могућности Тима, планирана су још тестирања у јулу и децембру.

– Пројектом PELT, који се односи на различите категорије припадника система одбране – учеснике мировних операција, војне дипломате, запослене на дужностима које захтевају употребу енглеског језика, те ученике и студенте војних школа, предвиђено је да проверу стеченог нивоа језичке комуникације изводи

Тим за тестирање.

Тренутно се за развој теста

ИХ ВЕШТИНА

STANAG 6001 енглеског језика и тестирање ангажују три професора, са завршеном стручном обуком у земљи и иностранству. Чланови тима нису укључени у наставни процес, тако да је у потпуности одвојена функција учења енглеског језика од вредновања усвојених способности. До 2010. године планирано је да Тим чини пет наставника – истиче потпуковник Милан Тепшић, менаџер Дирекције PELT.

Свака земља која је прихватила стандард STANAG 6001 за енглески језик има национални тим за тестирање који саставља тестове. За потребе Министарства одбране Републике Србије такав тест припрема Тим за тестирање. То подразумева да се језичке вештине припадника система одбране ваљано и објективно мере, те да се могу упоредити са резултатима постигнутим у региону, уколико његове земље поштују усвојени стандард за енглески језик.

– Српски тест STANAG 6001 јесте вишестепени и вреднује четири језичке вештине, за три нивоа истовремено – STANAG 1, 2 и 3. За сваку вештину појединачно додељује се стандардни језички профил. То значи да испитаници, на пример, могу достићи STANAG 3 из слушања или писања, док из говора и читања могу добити STANAG 2. Просечна оцена наведеног профила – 3223 не може се извести из теста који се у Тиму примењује – каже Невена Шуберт, руководилац Тима за тестирање.

Према речима члана Тима Ане Михаиловић, сваки тест треба да осликава социјално-друштвени, психолошки и културолошки оквир зе-

НОВИ ЗАДАЦИ ЗА СВАКО ТЕСТИРАЊЕ

За свако тестирање према STANAG-у 6001 из енглеског језика саставља се нови тест, према предвиђеним процедурама. Најпре се на основу установљених критеријума за сваку језичку вештину посебно сачине задаци. Затим се изводи пробно тестирање групе испитаника ван система одбране и њихова корекција сходно добијеним резултатима. Потом следи предтестирање припадника Министарства одбране у некој од земаља региона, те статистичка обрада тако добијених резултата теста. Тек после поновног уобличавања задатака саставља се коначни тест. Његов садржај условљен је дескрипторима, који упућују на коришћење енглеског језика у животним ситуацијама за које се кандидати припремају. Састављање теста траје око четири месеца, а администрирање и обрада података после тестирања до два месеца.

мље у којој се кандидати проверавају. То је један од разлога што задатке осмишљавају национални тимови за тестирање. Оно што тестове чини једнаким јесу упутства и стандарди НАТОа који се поштују приликом њихове израде и примене.

■ ДРАМА (НЕ)РАЗУМЕВАЊА

Да би запослени у систему одбране полагали тест STANAG 6001 треба да се пријаве надлежним старешинама у својим јединицама. Њихови захтеви се упућују Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства. Управа потом саставља спискове кандидата за свако тестирање и доставља их Тиму, неколико дана пре провере знања. Само оне старешине и цивилна лица која су на списку имају могућност да тест и полажу. На основу досадашњих искустава, око 20 одсто позваних кандидата није се одазвало позиву за тестирање.

Како се припремити и пријавити за полагање теста?

– Тест STANAG 6001 мери ниво способности употребе језика, тако да није могуће прецизирати области из граматике или обим фонда речи које кандидати морају познати за достизање жељеног ниво знања језика. Да би приступили тестирању, заинтересовани припад-

ВИШЕСТЕПЕНИ ТЕСТ

Тест STANAG 6001 из енглеског језика израђен је према стандардима и критеријумима које је одредило Биро за међународну језичку координацију – BILC (Bureau for International Language Coordination). Он тестира познавање језика – proficiency тест, а не достигнуће полазника – achievement тест, које се вреднује на крају појединих курсева енглеског језика. Тест се, такође, разликује од улазног теста позиционирања – placement тест, који кандидати полажу пре курса како би им се одредио тренутни ниво знања. Српски тест STANAG 6001 енглеског језика је вишестепени тест – за ниво један, два и три истовремено, којим се процењује способност употребе језика у оквиру четири вештине – слушање, говор, читање и писање.

ници нашег система одбране су морали претходно учити енглески језик. Како тест STANAG 6001 није тест достигнућа, нити позициони тест, који се примењује пре и после завршеног курса енглеског језика, већ је инструмент којим се процењује ниво владања вештинама слушања, говора, читања и писања, не могу се прецизно одредити уџбеници или стручна литература коју кандидати треба да користе за учење. Припрема за комуникативну употребу језика не може се ограничити само на поједине изворе, већ треба да обухвати и свакодневну практичну вежбу, попут слушања вести на енглеском језику, читања стране штампе или сајтова на Интернету – објашњава Невена Шуберт.

Сертификат STANAG 6001 валидан је три године после полагања испита, односно тестирања, а може се користити и применити у свим земљама које су чланице Партнерства за мир и НАТОа.

Који су критеријуми за оцењивање тестова?

– Критеријуми за оцењивање теста STANAG 6001 дефинисани су на основу прописаних стандарда надлежног тела за употребу страних језика у НАТОу. За тестове слушања и читања користи се бодовна табела, док се за тестове писања и говора користи описна табела оцењивања. За чланове Тима за тестирање, пре сваког вредновања ниво знања енглеског језика кандидата, организује се семинар о стандардизацији оцењивања. На тај начин се полазницима обезбеђује непристрасна и равноправна провера језичких вештина, без обзира на то који је испитивач ангажован. После тестирања припадника Министарства и Војске статистички се анализирају оцене сваког оцењивача појединачно, а укрштени резултати те анализе показују степен њихове усклађености – напомиње Ана Михаиловић.

Као и у осталим институцијама које спроводе тестирање знања из страних језика, кандидати немају могућност да добију оцењен тест STANAG 6001 како би се уверили на којим су задацима погрешили. Тим за тестирање, међутим, после издавања Уверења о положеном испиту, полазницима који то затраже може доставити опис резултата теста, са бројем поена за тестове слушања и читања, те описне оцене за тестове говора и писања.

Може ли се поправити додељен стандардизован језички профил, уколико полазници нису задовољни постигнутим резултатима?

– Уколико припадници система одбране нису задовољни постигнутим нивоом знања из енглеског језика, могу упутити захтев Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства за поновно тестирање највише две језичке вештине у једном испитном року. Ново тестирање кандидата може се организовати шест месеци после првог вредновања њихових способности. На поновном тесту за STANAG 6001 енглеског језика могуће је да полазници добију исти, али и нижи ниво језичког профила у односу на онај који су постигли на првом тестирању – појашњава Невена Шуберт, руководилац Тима.

На Интернет сајту Министарства одбране – www.mod.gov.yu могу се пронаћи све потребне и актуелне информације о Тиму за тестирање и тестирању кандидата из енглеског језика према STANAG-у 6001. Очекује се да у будућности Тим има самостални сајт, на коме ће се заинтересованима уз опис теста понудити и поједини задаци, те узорци тестова, како би се успешно припремили за вредновање језичких вештина. ■

Владимир ПОЧУЧ

ПОСЕТА СЛУЖБИ ЗА ОДНОС ШКОЛА ЗА ВЛАДУ

Студијско путовање „Улога официра за односе са јавношћу у реформи војске“ уверило нас је да су правила у односима са јавношћу свуда иста, сличне су идеје и спотицања, али не и услови у којима се ради. Била је то прилика да потврдимо неопходност постојања медија центра, али и шанса да видимо јединствену школу у којој су обједињени стицање знања и тренинг за све области медијске комуникације.

Студијско путовање у Вашингтон, са намером да представници Управе за односе са јавношћу Министарства одбране и Војске Србије сагледају каква је структура Службе за односе са јавношћу у Војсци САД (Department of Army Public Affairs) и како она функционише, организовано је под покровитељством Европске команд-е оружаних снага САД. Била је то прилика да наша делегација представи и сопствени модел комуникације са јавношћу и да се размене искуства о изазовима са којима се сусрећемо.

Већ први састанак који је био заказан са начелником Службе за односе са јавношћу у Војсци САД, бригадним генералом Ентонијем А. Куколом, предочио је могућност врло непосредне комуникације. Осим организације рада њихове службе (Department of Army Public Affairs) и степена значаја који придају појединим одељењима, могло се чути и о тешкоћама које се јављају при реализацији задатих планова.

Домаћини су били заинтересовани да чују које су сличности и разлике када је реч о функционисању Управе за односе са јавношћу и у врло отвореним разговорима размењивале су се и идеје и постојећа пракса. Слично је било и за време посете Служби за односе са јавношћу у Ваздухопловству САД. Бригадни генерал Мишел Д. Џонсон, начелник и заступник директора за комуникације (Director of PA and Deputy Director of Communications), навела је неке примере изазова у комуникацији са медијима, који су веома често резултат унутрашњег неразумевања значаја односа са јавношћу.

■ МЕДИЈА ЦЕНТАР

Упркос чињеници да иза сазнања америчких колега стоји дугогодишња пракса и признато место на друштвеној скали вредности, охрабрујуће је деловало сазнање о сличним проблемима. Међутим, да су услови у којима се ради потпуно другачији уверила нас је посета њиховом Војничком медија центру (Soldiers Media Center) и Одбрамбеној школи информисања (The Defense Information School – DINFOS).

Војнички медија центар у Вашингтону је место на коме су, од фебруара 2007. године, сконцентрисани сви капацитети за различите медијске производе оружаних снага САД. Обједињени су штампана, аудио, видео продукција и Интернет, а сви расположиви ресурси се користе унакрсно.

У америчкој војсци штампа се око 250 различитих новина, часописа, или магазина. Водећи војни магазин „Солцерс“ (Soldiers) је месечник са тиражом од 175.000 примерака који се бесплатно испоручује свим јединицама. Статистика каже да је тај магазин доступан сваком шестом војнику, али је интересантно да га добија и сваки члан Конгреса и Беле куће, са могућношћу претплате.

Дописник „Солцерса“ може да буде свако ко има интересантну тему, а редакцију сачињава само шесторо људи (доскора их је било двадесет и двоје) који су оспособљени тако да свако може да ради све. Наиме, новинари су истовремено и фоторепортери, обучени да сами преламају своје текстове, ко-

Делегација МО и ВС у посети Служби за односе са јавношћу Ваздухопловства САД: Хелена Милошевић, Јелена Јевтовић, капетан прве класе Драган Вујић, бригадни генерал Мишел Д. Џонсон, потпуковник Горан Милошевић и пуковник Зоран Пухач

ДАЊЕ ИНФОРМАЦИЈОМ

је у завршној верзији обликује графички дизајнер. Зачудо, још сами не штампају свој производ. Штампариа је не постоји у Медија центру, већ се за уговор бира кућа са најповољнијом понудом.

Радио и ТВ студији, монтаже и мастери за емитовање програма опремљени су тако да би им вероватно позавиделе наше водеће медијске куће. Различите програме емитују на дванаест сопствених ТВ канала, не само у САД, него и у Европи и Кореји. Али, још око 800 различитих мрежа преузима њихов програм, под условом да нису комерцијалне.

Интернет је, такође, једна од стратешких медијских активности. Веб сајтови, осим што су сервис за најновије вести и саопштења, имају магазински простор, али и отворену могућност „блоговања“, са искреном дилемом о његовој сврхovitости. Пре свега због чињенице колико је, у таквој врсти Интернет комуникације, мониторинг тежак задатак.

Отворени и предусретљиви домаћини били су спремни да одговоре на сва питања која смо постављали, било да су у питању војна лица, цивили или уговорци – сви су прави професионалци. Посета Одбрамбеној школи информисања (The Defense Information School – DINFOS) разјаснила нам је дилему „свезналица“ у области информисања и односа са јавношћу. Реч је о школи у којој је обједињено стицање знања и тренинг за све области медијске комуникације, образовање кадра који ће у Војсци (или Влади САД) имати прилику да иступају у јавности, обављају посао официра (цивила) за информисање или било какву врсту медијске делатности.

■ ШКОЛА ИНФОРМИСАЊА

DINFOS је формиран 1998. године обједињавањем три сличне школе са ужим областима образовања, а данас се сматра националним ресурсом. Има развијену сарадњу не само са локалним Универзитетом државе Мериленд, већ и са свим државним институцијама које образују кадар у области одбране и сигурности.

Начелник DINFOS-а капетан Кари Грахам објаснио нам је како је организована настава, а имали смо прилику да се уверимо и у опремљеност кабинета. Капацитети који су, осим за стицање знања и праксе, намењени и за квалитетну збринутост, укључују чак и болеснички стационар. Обезбеђени су савршени услови неопходни за образовање преко 32 курса (на пример: Односи са јавношћу – на више нивоа, Електронско новинарство, Менаџмент у електронским медијима, Основни курс за војне фотографе, Употреба видео тимова у борбеним ситуацијама, Дигиталне мултимедије...) из девет различитих области везаних за информисање. Курсеви, зависно од сложености, трају од неколико дана до шеснаест недеља. Организовани су и „онлајн“ курсеви (дужина им је пет недеља и врло су захтевни), а Школу је до сада завршило и 67 страних полазника.

У DINFOS-у кажу да је све могуће научити, било да је реч о кризној ситуацији у односима са јавношћу или обука за дизајн веб сајта, фотошоп, електронска презентација... Само да би се нечији глас чуо са радија потребне су три недеље упорне вежбе и исто толико за иступање пред камерама. Сваки ТВ и радио новинар код нас, потврдио би да се људи чак и у професионалном новинарству те врсте „бацају у ватру“ без претходне припреме.

Из тих разлога студијско путовање „Улога официра за односе са јавношћу у реформи војске“ било је вишеструко корисно. Пре свега, постаје јасно што никако не сме да се ради и да не постоји ПР без знања, планирања и стратегије.

У једном од студија војничког медија центра

У DINFOS-у будући фоторепортери почињу стицањем основних знања из области ликовне уметности

Нека од сазнања државе која има огромно искуство у области односа са јавношћу биће могуће применити и у нашим условима, мање или више прилагођено ситуацији. Од великог значаја било је указивање на значај целокупне сфере цивилно-војне сарадње као замајца у креирању позитивне слике у јавности. Такође, упозоравање на проблеме са којима су се колеге за односе са јавношћу у оружаним снагама САД већ сусретале, може да утиче на правовремено прилагођавање наше стратегије комуникације. Али, јасно је да иако су правила у односима са јавношћу свуда иста, сличне су идеје и спотицања, нажалост, услови у којима се ради нису исти. ■

Хелена МИЛОШЕВИЋ
Симила Јелена ЈЕВТОВИЋ

Слика Д. БАНДА

ДРУГИ БАЛКАНСКИ КУРС ЗА ШТАБНЕ ОФИЦИРЕ

УСВАЈАЊЕ СТАНДАРДА

Обука официра за рад у штабовима, према процедури која се примењује у НАТОу, била је само један од облика помоћи коју је „Нордкапс“ иницијатива до сада пружила Војсци Србије. Двадесет два официра, од чега четири из Шведске и осамнаест из Србије, имала су прилику да уз припрему планских докумената јединице ранга пука–бригаде, увежбају начин доношења одлуке у штабовима јединица европских армија.

У просторијама Центра за мировне операције (ЦМО) ГШ ВС у Београду, 31. маја, одржана је свечаност на којој су полазницима Другог балканског курса за штабне официре уручени сертификати о успешно завршеној обуци. Тронедељни курс изведен је према наставном плану који је сачинио Центар за интернационалну сарадњу шведске армије (SVEDINT), а под покровитељством и стручним планским надзором „Нордкапс“ иницијативе, заједничке организације војски скандинавских држава, која координира извођење обуке у више војних области између тих земаља.

Како је на свечаној додели сертификата истакао генерал-мајор Љубиша Диковић, заменик команданта Здружене оперативне команде ВС, обука официра за рад у штабовима, према процедури која се примењује у НАТОу, била је само један од облика помоћи коју је „Нордкапс“ иницијатива до сада пружила Војсци Србије. Двадесет два официра, од чега четири из Шведске и осамнаест из Србије, имала су прилику да уз припрему планских докумената јединице ранга пука–бригаде, увежбају начин доношења одлуке у штабовима јединица европских армија.

Према речима пуковника Бенгта Карлсона, команданта SVEDINT центра, који је био у улози директора курса за штабне официре, полазници из Србије показали су изузетно висок ниво мотивисаности да савладају врло сложене наставне садржаје, и то на енглеском језику, који им није матерњи. Он је оценио да се успехом курса могу поносити обе стране

Пуковник Бенгт Карлсон

чији су представници учествовали у његовом извођењу и пожелело полазницима пуно успеха у даљој официрској каријери.

ПОДЕЛА ТЕРЕТА

Упитан да нам укратко представи активности центра којим управља, пуковник Карлсон је прецизирао:

– У штабу шведског интернационалног центра SVEDINT има 42 људи, од тога 30 официра и 12 цивила. У сваком тренутку међу њима је бар десет директора курсева сличног нивоа попут овог који је управо одржан у Београду. Они се ангажују једном, двапут или чак трипут годишње, и држе курсеве за учеснике из 16 земаља. Један наш инструктор је тренутно у Јапану. У случају Србије, за мене је природан избор био да пошаљем исте људе који су у Шведској одговорни за курс штабних официра у оквиру споразума Партнерство за мир, јер се не каже узалуд да не треба мењати тим који добија.

Пуковник Карлсон истиче да су се предавачи из Шведске трудили да полазнике курса добро информишу о процесима планирања у НАТОу. На курсу је разрађена само срж документа за планирање операција и усвојена су основна знања која се затим лако могу надоградити. Процедура планирања и извођења операција очувања мира и операција управљања кризама подлеже истим правилима која су прорађивана на курсу, те се може закључити да су осамнаесторица српских официра оспособљена за рад у штабу јединице која би такве операције изводила по светским стандардима.

Од шездесетих година 20. века скандинавске земље одлучиле су да „поделе терет“ и заједнички изводе обуку за више војних делатности. Центар „Нордкапс“ иницијативе је у Шведској, која је одговорна за штабни тренинг, у Финској се обучавају војни посматрачи, у Норвешкој логистичари, док је Данска задужена за обуку војне полиције.

– Као поуку после првог курса, организованог прошле године, одлучили смо да ове године у рад групу укључимо по неког представника шведске армије и то се добро показало. Ако буде организован и трећи курс за штабне официре, добро би било у њега укључити што више официра из земаља региона. Знамо да можемо допринети да се у Србији развије сличан вид усавршавања за државе у региону, и даћемо своју подршку да што више српских официра учествује у курсевима у Шведској, како би се оспособили да овде развију тренинг центар, наравно, ако политичке околности дозволе нешто тако – каже пуковник Карлсон.

Мајор Јорген Нилсен, један од четворице официра из штаба за планирање „Нордкапса“, каже да је дошао у Београд јер је његова домовина, Данска, поклонила информатичку опрему, али и зато што у „Нордкапсу“ ради управо на планирању, па може доста да помогне у организацији курса. За компјутерску опрему за рад у

Мајор Јорген Нилсен

штабу по стандардима НАТОа, „Нордкапс“ је обезбедио техничаре који су је инсталирали и дали инструкције за њено одржавање.

Као официр који је службовао и у јединицама и у штабовима у мултинационалном окружењу, мајор Нилсен је заслужио постављење у центри „Нордкапса“ које траје четири године и до сада је у Стокхолму провео две године. У својој војничкој каријери радио је као подофицир, техничар на радару, одакле је отишао у официрску школу и постао технички официр. Три године је био у главном штабу НАТОа у Монсу у Белгији, где је радио на многим уговорима.

– Не сматрам посебно тешким штапски посао, изузимајући стотину скраћеница које сам и сам својевремено морао да научим. Мислим да вашим официрима није било тешко да савладају програме на курсу. Можда им је мали проблем

било праћење наставе на енглеском, али верујем да им је то помогло да усаврше тај језик. Ми се у свакодневном роду у „Нордкапсу“ једни другима обраћамо својим скандинавским језицима који су међу собом слични, али све што иде ван куће ради се на енглеском, па потпуно разумем да није лако сналазити се – сматра мајор Нилсен.

ЗАЈЕДНИЧКЕ МИСИЈЕ

Иако није директно укључен у извођење курса, већ само у његову припрему, мајор Нилсен добро зна колика ја важност одржавања таквих курсева за српске оружане снаге, које желе да ухвате корак са савременим достигнућима у војној пракси и теорији. Што се тиче планирања којима руководи, они обезбеђују подршку за све врсте курсева и затим препуштају професионалцима да изведу планиране садржаје.

– Све зависи од претходног искуства ваших официра и задатка који ће пред њих бити постављени. Мислим да ће почев од данашњег времена Србија бити све више и више укључивана у заједничке мисије са осталим европским земљама. Уз сарадњу, међусобне везе ће престану расти и биће доста простора и за заједничке пројекте у многим војним областима – закључује мајор Нилсен.

РЕЧ СЛУШАЛАЦА

Слушаоци Другог балканског курса за штабне официре испољили су задовољство оним што су научили. Потпуковник Бориса Докњић из ГШ ВС оцењује:

– Могу да дам похвалну оцену за организацију овог курса за штабне официре, јер сам током своје каријере и сам учествовао на неким који су одржавани у иностранству. Основни садржај курса био је рад у припреми и доношењу одлуке штаба јединице нивоа бригаде или пука по процедурама НАТОа. На различите начине приказани су елементи који нама са завршеном командно-штабном школом нису непознати. Компатибилност са армијама ПЗМ, којој тежимо у жељи да се прикључимо даљим евроатлантским интеграцијама, од официра ВС тражи да буду раме уз раме са официрима земаља какве су Шведска, Норвешка и сличне. Да су наши официри већ сада спремни да равноправно раде са колегама из света, показало се и на курсу, јер је у сваком синдикату био и официр из Шведске, што је свима доста помогло да усвоје планиране садржаје.

– Желим још да истакнем да је ЦМО био сјајан организатор курса и да устврдим да ни у чему не заостајемо, те да смо у неким сегментима и бољи од многих земаља региона – тврди потпуковник Докњић.

одговарајући на питање како процењује могућности за сарадњу скандинавских армија са Војском Србије.

Са искуством стеченим школовањем уз међународну помоћ, српски официри могу да пренесу знања у своје организацијске целине и побољшају ниво оспособљености војске уопште. Настављање са даљим усавршавањем учиниће их спремнијим да учествују на заједничким вежбама које траже познавање штапског рада у европским армијама. Процес проучавања и схватања задатка, припреме и доношења одлуке, те израда наређења по упутствима „Нордкапса“ компатибилним с упутствима НАТОа, који су српски официри савладали на курсу, важан је корак на том путу. ■

Александар АНТИЋ

КУРС RACVIAC-а У КРАЉЕВУ

НОВИ ИНСПЕКТОРИ ЗА КОНТРОЛУ НАОРУЖАЊА

У краљевачкој касарни „Јован Курсула“, почетком јуна, одржан је практични седмодневни течај оспособљавања полазника Курса за улоге инспектора контроле наоружања, у складу са чланом 4 Дејтонског мировног споразума, на коме су учествовала 22 полазника из више земаља, два предавача и четири припадника Регионалног центра за помоћ у имплементацији контроле наоружања (Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Center – RACVIAC).

Према речима пуковника Емилија Ливеранија из Италије, шефа тренинга и верификационог тима RACVIAC-а, потпуковника Марка Новаковића, начелника Верификационог центра Управе за међународну војну сарадњу Министарства одбране Србије и потпуковника Драгана Стојановића, осим полазника курса из Босне и Херцеговине, Србије, Хрватске и Црне Горе, у Краљеву су се за те задатке оспособљавали и припадници оружаних снага из Албаније, Белгије, Немачке, Словеније, Швајцарске и САД, који су сада обучени за асистенте инспектора Оебса за будуће инспекције контроле наоружања по Дејтонском споразуму.

Предавачи на том практичном курсу били су из БиХ и Хрватске, а организатори и финансијери целе активности (смештаја у хотелу „Бреза“ у Врњачкој бањи, исхране, превоза учесника и самог курса), представници RACVIAC-а из Италије, Грчке и БиХ.

– После седмодневног теоријског дела курса у Загребу, други, практични део, наставили смо у Краљеву, где смо имали изванредне услове за рад – каже пуковник Ливерани и напомиње да је, осим контроле наоружања и обуке персонала, један од важнијих циљева тог међународног курса био развијање војне сарадње, дијалога и поверења међу полазницима из различитих оружаних снага и у чему се веома успела.

– После две инспекције наоружања, у касарнама у Пожаревцу и Краљеву ових дана курс је успешно завршен, јер се у пракси показало да су управо такви сусрети одлична прилика да припадници различитих оружаних снага размене своја професионална искуства и ближе се упознају, јер се на тај начин и те како може продубити међуармијска сарадња и међусобно поверење и разумевање – каже потпуковник Марко Новаковић. ■

Д. МАРИНОВИЋ

НОВО СЕДИШТЕ МУЛТИНАЦИОНАЛНЕ БРИГАДЕ SEEBRIG

Начелник Управе за оперативне послове Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Драган Колунија присуствовао је церемонији поводом премештања команде Мултинационалне бригаде југоисточне Европе (SEEBRIG) која је недавно одржана у румунском граду Констанци.

У свом пуном саставу од 107 припадника, Команда Мултинационалне бригаде југоисточне Европе делује само за време вежби, у припреми и у току извођења операција, док у миру функционише само језгро Команде са 34 војна лица. Споразумом о мултинационалним мировним снагама, ЈЕ – MPPFEE, регулисано је да Команда бригаде сваке четири

године мења седиште, по се из Констанце, где се налазила од 2003. године, управо сели у Истанбул.

Мултинационална бригада југоисточне Европе формирана је у оквиру иницијативе САД „За регионално повезивање земаља југоисточне, централне и северне Европе“, покренуте 1997. године, а споразум о њеном формирању потписан је у Скопљу, септембра 1998. године. Према Споразуму, који су потписали министри одбране Албаније, Бугарске, Грчке, Италије, Македоније, Румуније и Турске, циљ SEEBRIG је постизање стабилности у региону и развој сарадње у оквиру Програма Партнерство за мир. ■

ОБУКА СТРАНИХ ЕКСПЕРАТА У КРУШЕВЦУ

Представник Републике Србије при Организацији за забрану хемијског оружја (OPCW) у Хагу, Предраг Манојловић и директор Сектора за инспекторат OPCW Иширо Акијама потписали су недавно у Хагу споразуме о реализацији тренинг курса за инспекторе OPCW и хемијске стручњаке из земаља Северне Африке (Мароко, Алжир, Тунис и Либија) у Центру за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу.

Споразуми се односе на организацију три тренинг курса који ће се реализовати од средине јуна до 14. јула ове године. После обуке двадесетак северноафричких експерата, која представља наставак курса из области помоћи и заштите од хемијског оружја, реализованих у периоду 2004–2006, за око 65 стручњака из 46 земаља са свих континената, у Центру за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу ће се, од 25. јуна, у раду с правим отровима, обучавати и око 60 инспектора OPCW, експерата из области хемије и хемијског оружја који обављају инспекције у свим земаљама са развијеном хемијском индустријом и хемијским оружјем.

Реализација тренинга инспектора OPCW у Центру АБХО у Крушевцу је највећа и најзначајнија потврда да Србија има капацитете и услове потребне за реализацију и најсложенијих форми обуке са правим отровима. То Центар АБХО, заједно са Националним центром за контролу тровања ВМА и ВТИ, чини јединственом и релевантном институцијом у овој области у региону. ■

СЕМИНАР О СЛУЖБИ ТРАГАЊА И СПАСАВАЊА

У Команди Ваздухопловства и противваздухопловне одбране у Земуну организован је дводневни семинар у сарадњи ВиПВО Војске Србије и Војске Краљевине Данске на тему „Служба трагања и спасавања“. Представници данских оружаних снага, чија је влада финансирала трошкове семинара, имали су прилику да своја богата искуства из те области цивилне заштите пренесу српским колегама.

Пуковник Драгослав Миленковић, вођа српског тима, и мајор Ове Уруп-Мадсен сложили су се у оцени да ће размена искустава у области трагања и спасавања позитивно утицати на развој те веома важне, а у Србији недовољно афирмисане службе.

Семинару представника двеју војски претходила су два билатерална састанка, а како гости из Данске кажу, сарадња ће се наставити преко различитих облике едукације и финансијске помоћи.

Данска је земља која има веома стручну и оспособљену службу трагања и спасавања која је под контролом Националног спасилачког савета, а њиме председава министар одбране, и чине га представници извршне власти и многобројни експерти. ■

А. П.

С п е ц и ј а л н и п р и л о г
АРСЕНАЛ 6

PARTNER 2007
Sajam naoružanja
26-29.06.2007.

Пише пуковник др Данко Јовановић
заступник начелника Управе за
одбрамбене технологије

Полазећи од стања наше индустрије, токова у свету и, коначно, стратешког циља наше земље који се односи на укључивање у ЕУ, може се закључити да се у одбрамбеној индустрији мора применити нова доктрина за излазак из кризе. Она се примењује и у другим индустријским гранама и позната је као тотална менаџерска доктрина.

Министарство одбране Републике Србије, заједно са Југоимпортом – СДПР и Београдским сајмом, као покровитељ учествује у припремама трећег сајма произвођача наоружања и војне опреме *Партнер 2007*. Циљ те манифестације, сем промоције домаћих предузећа, јесте да мотивише и иностране произвођаче да дођу на сајам како би се обавестили о могућностима и капацитетима Републике Србије у области производње за одбрамбену индустрију. Претходне две сајамске манифестације, одржане 2004. и 2005. године, показале су да систем одбране и одбрамбена индустрија Србије могу и имају шта да покажу и понуде.

У 2006. години Република Србија је примљена у Програм Партнерство за мир, што је потврда евроатлантске будућности наше земље. Министарство одбране је од тада покренуло низ активности, а у складу са тим и Сектор за материјалне ресурсе Министарства одбране, који спроводи политику планирања одбрамбених материјалних ресурса. Овогодишњи сајам одвија се, дакле, у новим условима.

Министарство одбране, као покровитеља *Партнера 2007*, овластало је Управу за одбрамбене технологије да учествује у припреми те значајне манифестације као стручни орган Сектора у планирању и организовању научноистраживач-

ПАРТНЕРСТВО ДОНОСИ НОВА ПРАВИЛА

ког рада у области одбрамбених технологија. Управа је надлежна је за производњу, организацију и планирање капацитета одбрамбене индустрије у складу са обимом и структуром потреба Војске Србије, те за одржавање и ремонт средстава наоружања и војне опреме (НВО), на начин како је то изражено у стратешко-доктринарним документима.

КОНВЕРЗИЈА

На реализацији дефинисаних задатака Сектор за материјалне ресурсе битним делом својих ресурса оријентисао се на разрешавање питања којима је била оптерећена одбрамбена индустрија претходних година. Те активности представљају наставак настојања консолидовања стања започетог активностима у ранијем периоду. На основу Концепта реструктурисања предузећа из групације „Одбрамбена индустрија“ извршена је конверзија дуговања према Министарству одбране, а заједно са Владом Србије реализован је први круг социјалних програма.

Битно измењени политички, војно-стратешки, техничко-технолошки, економски и социјални фактори довели су до тога да војна индустрија земаља у југоисточној Европи сада функционише у условима својеврсног вакуума, из којег се не може изаћи без темељног истраживања праваца и могућности даљег кретања. Подразумева се да ти излази морају бити позитивно усмерени ка јачању мира, економског развоја, повећања животног стандарда и квалитета живота становништва тих земаља.

Све земље поменутог региона приступиле су или су на путу да приступе програму Партнерство за мир под окриљем На-тоа. То намеће и нека посебна правила у погледу одбрамбених функција и усмеравања развоја те индустрије, а све то усложњава представу о будућој структури и величини војне индустрије. Већ сада се може дати генерална процена да у земљама региона има од 50 до 70 одсто вишка инсталираних капацитета одбрамбене индустрије који треба конвертовати, реконструисати, оспособити за цивилну производњу.

*Топ-хаубица НОРА Б52 К пронашла је
пут на светско тржиште*

Досадашња искуства у светским мерама показују да је пут примена најновијих технологија увек започињао у развојним институцијама одбране, а затим се преносио на кориснике, а после тога у широку комерцијалну производњу. Због ситуације у којој се налазимо, наша настојања су усмерена на покретање пројеката који су од значаја и за Војску и за цивилни сектор. Чине се напори да се са тим пројектима искористе капацитети и ресурси који су на располагању, и да се тако остваре резултати који ће бити од користи и систему одбране. Део остварених прихода омогућиће мања издвајања из буџета, и коришћење недовољно искоришћених постојећих људских и материјалних ресурса Министарства одбране, Војске и Одбрамбене индустрије.

Министарство одбране је формирало радни тим који ће дефинисати правце организационо-статусних промена ових предузећа у циљу њиховог будућег развоја. Транзиција наше одбрамбене индустрије намеће потребу разматрања трендова у технологији у свету, из два разлога: због нашег укључење у ЕУ и ради успостављање међународне сарадње и кооперације.

Структуру успешних организација одбрамбене индустрије конкурентних и компетентних за наше евроатлантске интеграције чини пет елемената који су главни за нову технолошку цивилизацију, и то: маркетинг, менаџмент, иновације, технологије и квалитет.

ТОТАЛНА МЕНАѢРСКА ДОКТРИНА

Анализе радног тима биће засноване на ефикасности производње, програмској оријентацији, садашњем нивоу технолошког развоја и организације предузећа, трендовима у производњи наоружања и војне опреме, искуствима и тенденцијама других земаља, претпостављеном обиму и структури потреба Војске Србије и осталим релевантним показатељима.

У току је и припрема оснивачког акта за образовање Фонда за одбрамбену индустрију. Фонд се оснива за финансирање санације, конверзије, модернизације производних капацитета и увођење нових технологија. Полазећи од стања наше индустрије са једне стране, трендова у свету са друге

стране, и коначно стратешког циља наше земље који се односи на укључивање у ЕУ, може се констатовати да се мора у одбрамбеној индустрији применити нова доктрина за излазак из ове кризе. То је доктрина која је присутна у другим индустријским гранама као тотална менаѢрска доктрина.

На основу свега овога и имајући у виду искуство организација и још увек сачуван стручни и технички потенцијал, постоје оправдана очекивања да одбрамбена индустрија Србије опстане на домаћем тржишту и да се консолидује.

Министарство одбране ће на сајму приказати активности неких од институција и на тај начин представити јасну опредељеност и у пракси указати на досад реализоване реформе. Ту пре свега мислимо на реформе које се исказују резултатима рада Групе за реформе, области војног образовног система, тренутно стање у области научноистраживачких пројеката, активности војног издаваштва, достигнућа у области здравства и активности у области обезбеђења квалитета, стандардизације и метрологије. ■

Снимци: Фото документација ТОЦ-а

ЗАЈЕДНО ЈЕ УСПЕШНИЈЕ

Ове године је Југоимпорт – СДПР, као интегратор наступа српске одбрамбене индустрије, учествовао на два светска сајма NVO – IDEX у Абу Дабију и LAAD у Рио де Жанеиру. Крајем јуна суорганизатор је домаће сајамске манифестације *Партнер 2007*. Њихова је жеља да та манифестација постепено надрасте изложбу са преовлађујућом националном оријентацијом и поприми регионални значај.

Светско тржиште средстава наоружања и војне опреме (НВО), односно *тржиште одбране*, одликује последњих година непрекидно повећавање укупног обима понуде, што се посебно учова у областима развоја средстава која су по својој намени, концепцији, техничко-технолошким решењима и одликама прилагођена специфичностима и захтевима неких данас актуелних категорија оружаних сукоба различитог интензитета.

То повећање обима понуде подразумева појаву све већег броја развојних модела средстава НВО, која се на тржишту при-

казују у различитим степенима реализације развоја (у виду идејних пројеката, макета, функционалних модела, прототипова, и др.). Расте број произвођача, тј. понуђача средстава НВО појединих категорија, знатно се повећавају достигнута техничка својства, односно перформансе одређених средстава НВО, све је изразитија тежња за заједничким пројектима, и друго.

Све то повећава значај који на глобалном тржишту НВО данас имају промотивне активности, што је и разумљиво када се имају у виду основна својства тржишта – смањење укупног промета, односно обима продаје, уз изузетно повећање укупне по-

нуде у квалитативном смислу, што доводи до стварања високе конкуренције између произвођача. Број светских изложби стално се повећава, укључујући све регионе света, а посебно Блиски и Далеки исток, и Европу. Последњих година се, такође, изразито повећава укупан број излагача на изложбама, посебно на оним глобалних амбиција, као што су IDEX, EUROSATORY, DSEI, и други.

ПОВРАТАК НА ЦИЉНА ТРЖИШТА

По површини сајамског простора, квалитету наступа, садржају презентација, изложбама преовлађују произвођачи из САД, Русије, Израела, Немачке, Велике Британије, Француске Италије, који наступају најчешће груписани на нивоу државе, у виду националних павиљона, односно просторних целина на којима су заступљени заједно произвођачи и институције појединих земаља. Национални павиљони Шпаније, Шведске, Финске, Норвешке, али и Украјине, Белорусије, Пољске и других европских земаља, такође заузимају значајно место на одбрамбеним изложбама, али и када је реч о квалитету понуде и наступа, пре свега у технолошком смислу, оне прате најзначајније произвођаче. Земље у изразитом привредном расту, као што су Кина, Индија, Пакистан, Сингапур, Јужна Кореја, бележе успехе у развоју НВО, а то се огледа у све значајнијој понуди.

Југоимпорт – СДПР почетком ове декаде установио је принцип присуства на глобалном одбрамбеном тржишту као део маркетиншке стратегије, и од 2003. године учествује на четири-пет значајних светских изложби годишње, са тежњом да устали учешће на свакој смотри НВО за коју је оцењено да припада групи најзначајнијих за наша основна циљна тржишта. Учешће на осталим значајним изложбама остварују са тенденцијом временски развученог покривања одређеног региона, односно наизменичним учешћем на неколико изложби. Тако је почевши од 2003. године Југоимпорт – СДПР присуствовао на следећим светским изложбама НВО: IDEX 2003, 2005, 2007. (Абу Даби, УАЕ), LAAD 203, 2005, 2007 (Рио де Жанеиро, Бразил), EUROSATORY 2004, 2006 (Париз, Француска), SOFEX 2004, 2006 (Аман, Јордан), DEFEXPO 2004 (Њу Делхи, Индија), DSA 2004 (Куала Лумпур, Малезија), DEFENCE 2005 (Бангкок, Тајланд), DSEI 2005 (Лондон, Велика Британија), ASIAN DEFENCE TECHNOLOGY 2006 (Сингапур).

Наступ у Абу Дабију

Ове године Југоимпорт – СДПР учествовао је на две међународне изложбе НВО – IDEX 2007 и LAAD 2007. У Абу Дабију, у периоду од 18. до 22. фебруара ове године, одржана је осма међународна изложба НВО IDEX 2007. Престиж те изложбе недвосмислено указује на познате амбициозне развојне тенденције земље домаћина, које су уочљиве у свим областима стваралаштва. Осим тржишта земље домаћина и земаља залива, IDEX покрива тржиште Средњег истока, али и тржишта земаља централне Азије, а делимично и земаља јужне и југоисточне Азије, односно Далеког истока.

Укупни квалитет изложбе посебно унапређују пратеће манифестације: демонстрације тактичке покретливости борбених и неборбених возила, које се током трајања изложбе свакодневно обављају на специјално припремљеним полигонима, смештеним уз главни изложбени простор; изложба средстава ратне морнарице, која се обавља у луци Порт Зајед; демонстрација бојним гађањем, која је ове године обухватила само гађање из средстава стрељачког наоружања. Ти садржаји апсолутно надомештају смањен број учесника на овогодишњој изложби (862 учесника на IDEX 2007, у односу на више од 1.200 учесника на DSEI 2005, и више од 1.000 учесника на EUROSATORY 2006), те чине укупну слику другачијом.

Југоимпорт – СДПР је, у својству интегратора промотивног наступа одбрамбене индустрије Србије, присутан на тој изложби од 2003. године, уз постепено квалитативно и квантитативно повећавање обима и садржаја наступа, сразмерно тежњи повећања обима пословања. На Југоимпортовом сајамском штанду у презентацији одбрамбене индустрије учествовали су и представници Министарства одбране Републике Србије (Управа за одбрамбене технологије, ВТИ, ТРЗ и Војна академија), а и предузећа одбрамбене индустрије (Застава-оружје, Крушик, Слобода, МБЛ и ЕдеПРО).

Југоимпорт је ове године учествовао и на изложби LAAD 2007, која се одржава априла сваке непарне године у Рио де Жанеиру, и представља основну изложбу одбрамбених технологија у Латинској Америци. А од 26. до 29. јуна један је од организатора домаћег сајма наоружања Партнер 2007.

ИЗЛОЖБЕ ОДБРАНЕ

Иако идеју о установљивању међународне одбрамбене изложбе Партнер није директно иницирао, Југоимпорт – СДПР је од самог зачетка те идеје Београдског сајма и Министарства одбране дао пуну подршку њеној реализацији. Ове године је трећи пут заредом суорганизатор те манифестације, која се одражава под покровитељством Министарства одбране, а у организацији Београдског сајма.

Сарадњи у организовању и реализацији манифестације Југоимпорт – СДПР је приступио имајући у виду властита искуства у организацији наступа на сајмовима одбране у свету, где је био интегратор промоције српске одбрамбене индустрије. Сагласно томе, организација међународних изложби одбране (без обзира на то да ли изложба има глобалне, регионалне или националне амбиције) данас у свету представља врло сложен и скуп пројекат, чији је развојни потенцијал у сагласности са општим предусловима земље домаћина – пре свега њеном привредном, тј економским потенцијалом и војнополитичким окружењем. Веома су значајни и стање у региону, односи са земљама у региону, евентуално постојање регионалних изложби, припадност и усмереност одређеним савезима, те доктрина развоја оружаних снага, степен развоја и амбиције у развоју одбрамбених технологија.

У земљама Источне и Југоисточне Европе последњих година установљене су бројне изложбе регионално-нацио-

ремонтних завода и опитних центара. У организацији овогодишњег Партнера концепт је нешто измењен: Министарство одбране, као покровитељ манифестације, организује наступ војних установа – ВТИ, ТОЦ, техничких ремонтних завода, Војне академије, Војног музеја, Војномедицинске академије (ВМА) и Војногеографског института (ВГИ), док Југоимпорт – СДПР на свом интегралном штанду окупља предузећа одбрамбене индустрије. Осим шест предузећа са већинским државним капиталом (Застава-оружје, Крушик, Слобода, ПИБ, МБЛ и ППГУ), ту су и Прва петолетка – наменска, 14. октобар, ЕИ Ниш, Тигар техничка гума, Чајавец, ЕдеПРО, Ирители, Телеоптик, Ватроспрем, и друга.

Испитивање тенка М-84 А Б1 у Кувајту

налног својства (у Грчкој – Defendory, Турској – IDEF), које спадају у регионалне изложбе са значајном традицијом, док су пре десетак година установљене изложбе у Мађарској, (Југоимпорт – СДПР учествовао 2001), Пољској, Румунији, Бугарској, Чешкој и Македонији (Југоимпорт – СДПР учествовао 2001).

Своје учешће у реализацији изложбе Партнер, од самог почетка 2004. године, Југоимпорт – СДПР види у организацији заједничког наступа предузећа одбрамбене индустрије Србије. На претходној изложби – 2005. године, Југоимпорт – СДПР је интегрисао наступ предузећа одбрамбене индустрије, Војнотехничког института, техничких

Штанд је организован као на наступима у којима Југоимпорт – СДПР приказује одбрамбену индустрију Србије на изложбама у свету – архитектонски хомоген штанд, са експонатима средстава НВО и презентацијама сврстаним по борбеним системима, уз јасно назначене произвођаче средстава. Таквим наступом показале се технолошка организованост и разноврсност понуде предузећа српске одбрамбене индустрије.

Домаћој јавности су свакако познати проблеми који тренутно оптерећују одбрамбену индустрију Србије. Сајам Партнер 2007 биће добра прилика да се прикажу и неки резултати и успеси, пре свега у осва-

јању нових технологија, а све ради заузимања што бољег положаја на светском тржишту, што је уједно и најбољи начин да се наведени проблеми превазиђу. Партнерима из иностранства – официјелним војним делегацијама, пословним партнерима, изасланицима одбране, али и домаћој стручној јавности биће приказана генерална понуда у области стрељачког и пешадијског наоружања ватрене подршке: минобацачи и бацачи граната, артиљерија, противоклопна средства, муниција за стрељачко наоружање, топови средњег калибра, туреле за уградњу у борбена возила, минобацачи, артиљерија, тенковски топови, артиљеријске ракете великог домета, барути, барутна пуњења, ракетна горива, експлозивни и експлозивне композиције, вођене ракете, средства електронског ратовања, лична опрема, компоненте ваздухопловне индустрије, компоненте хидраулике и пнеуматике, интегрисана погонска група за уградњу у тенкове, програми оклопљавања и наоружавања борбених и неборбених возила итд.

НОВИТЕТИ

На овогодишњој домаћој сајамској манифестацији први пут ће јавности бити приказани и прототипови, односно функционални модели средстава НВО из најновијих развојних програма које реализује Југоимпорт – СДПР као носилац развоја, а у сарадњи са својим основним стратешким и технолошким партнерима – предузећима српске одбрамбене индустрије.

Југоимпорт – СДПР, који је, да подсетимо, јавно предузеће у власништву Републике Србије, у последње време проширује и мења своју основну мисију: од државног маркетиншко-комерцијалне организације прераста у „системску кућу“ која обједињује и заокружује комплексне процесе истраживања тржишта, развоја, производње, промоције и продаје сложених средстава НВО, на основу интеграције сопствених ресурса са ресурсима предузећа одбрамбене индустрије, институција и установа МО (пре свега ВТИ, ТОЦ, техничких ремонтних завода и ГШ), и страних технолошких партнера. Таква маркетиншка и развојна стратегија даје резултате. Последњих година Југоимпорт – СДПР бележи значајан и стаалан раст продаје – од око 20 одсто. Очекује су да ће се такво кретање наставити и наредних година, те да ће достићи ниво производње и извоза примерен реалним потенцијалима наше одбрамбене индустрије.

На Партнеру 2007 публика ће имати прилике да први пут види фамилију лаких минобацача великог домета – 60 мм, са цевима дужине 1.200 и 1.500 мм, фамилије нових ручних револверских бацача граната 40 милиметара. Домаћу промоцију доживеће и средства која су светској јавности приказана

први пут на изложби IDEX 2007: артиљеријски пројектил V-LAP, калибра 155 мм, домета 65 км, ракета калибра 262 мм са новим ракетним мотором, који омогућава остваривање домета од 65 км, командно-информациони систем за артиљерију и оклопна борбена возила, који је већ тестиран у пројекту модернизације тенка М84, вишенаменска оптоелектронска осматрачко-нишанска мултисензорска платформа, савремени систем за напад на земаљске циљеве – ALAS који се базира на вођеној ракети домета 25 км, са турбомлазним погоном и ТВ-вођењем са оптичким каблом, што омогућава вођење ван домета оптичке видљивости. У погледу пројектованих перформанси, односно примењених техничко-технолошких решења, ALAS представља, можда тренутно наш најамбициознији развојни пројекат.

На простору испред хале 3 Београдског сајма биће приказан модернизовани самоходни артиљеријски систем НОРА 552 К, са високим степеном аутоматизације свих функција оруђа – од превођења у борбени положај, прорачуна и заузимања елемената гађања, аутоматског пуњења оруђа пројектилама и барутним пуњењима, домета 44 км, који се остварује пројектилом са домаћим јединственим решењем гас-генератора, и развојним активно-реактивним пројектилом са гас-генератором, домета 65 км. Биће приказана и понуда у области средстава класичне и ракетне артиљерије, системи ПВО, борбена и неборбена возила, програми модернизације и конверзије тенкова, и друго.

Основне излазне перформансе наведених средстава омогућавају знатно побољшање борбене ефикасности, пре свега укупне ватрене моћи војске у односу на постојеће стање, уз значајна квантитативна смањења. Средства су пројектована управо за интеграцију у савремено мрежноцентрично бојиште и могу бити наш значајан улог у формирању будућих здружених снага са партнерским земљама.

ОТВОРЕНА ВРАТА

И до сада је Југоимпорт – СДПР посредовао у организацији учешћа својих дугогодишњих партнера из иностранства, гиганта европске одбрамбене индустрије – француске фирме ТАЛЕС и италијанске ФИН-

Противоклопни систем вођене ракете „бумбар“

МЕКАНИКЕ, који су на изложби Партнер наступили 2005. године. Основни циљ те сарадње јесте да се стекне увид у најшире структуре МО и ГШ Војске Србије, а и партнера из предузећа одбрамбене индустрије са производним програмом и технолошким могућностима иностраних партнера, ради опремања Војске Србије високософистицираним средствима НВО, али и остварења могуће производне кооперације области производње тих средстава за потребе Војске Србије, и трећих тржишта.

Имајући у виду познате и пре више година започете процесе реформи Војске СЦГ, данас Војске Србије, у смислу њене техничке, тј. квалитативне модернизације, а уз квантитативну рационализацију, јасно је да ће изложба Партнер почети да привлачи већи број иностраних предузећа произвођача сложених средстава НВО из Европе и Америке, а све ради директног опремања Војске високосложеним средствима, уз максимално остварљив ниво учешћа одбрамбене индустрије Србије. Таква тежња је, свакако, у сагласности са унапређивањем техничко-технолошког нивоа одбрамбене индустрије, што опет зависи управо од наше заједничке способности да се у наредном периоду прилагодимо и успешно одговоримо на све сложеније захтеве тржишта.

У Југоимпорту се надају да ће Партнер постепено прерастати у изложбу са преовлађујућом националном оријентацијом и постати значајна регионална изложба одбране.

Одржавање сајамске манифестације Партнер 2007 временски се поклапа са прославом 58 година рада Југоимпорта – СДПР, па ће на сајму тај догађај бити пригодно обележен. ■

Александар ЛИЈАКОВИЋ

ВОЈНОТЕХНИЧКИ ИНСТИТУТ

Војнотехнички институт, прва и највећа војна научноистраживачка установа у Србији, која се 60 година бави истраживањем и развојем нових средстава наоружања и војне опреме (НВО) *Партнер 2007*. у оквиру штанда Министарства одбране. С обзиром на значај, број и величину експоната, тој установи је припао заиста запажен простор – око 100 квадратних метара.

Партнер 2007, као и претходни сајмови (одржани 2004. и 2005), нема комерцијални значај какав имају велики сајмови овог типа у свету. То је манифестација која се надграђује и у перспективи би требало да добије регионални значај, а у оквиру тога и већи комерцијални значај. Због тога је и наступ ВТИ на претходним сајмовима, а и на овом сајму, усмерен пре свега на презентацију развојних пројеката, могућности Института и контакте са заинтересованим партнерима, у мери колико то успеју да остваре. За ту сврху биће приказане две видео-презентације.

Прва подразумева представљање ВТИ у најширем смислу – од оснивања далеке 1948. године, рада на задацима истраживања и развоја НВО, основним делатностима које се негују у ВТИ и на лабораторијским капацитетима као бази из које је проистекло и верификовано више од 1.300

средстава НВО усвојених у наоружање Војске (у ВТИ је, у процентима, развијено 75 одсто средстава којим је наоружана Војска Србије, а више од 90 одсто производа наше војне индустрије настало је у његовим пројектним бироима и лабораторијама). У свету и земљи препознатљиви су савремени тенк са системом за управљање ватром М 84АБ, оклопни транспортер, класична и ракетна средства за противоклопну борбу на малим, средњим и великим даљинама, класични и ракетни системи за противваздушну одбрану, самоходни вишецевни бацачи ракета *пламен, огањ и оркан*, школски и борбени авиони *јастреб, орао и гaleb*, више типова невођених ваздухопловних ракета, морнаричких мина, и друго.

Захваљујући квалитетним истраживачко-развојним капацитетима и достигнутом нивоу знања и искуства, ВТИ је успешно развио одређена средства за потребе других армија, учествовао у концепирању и реализацији заједничких развојних пројеката и знатно допринео у преносу одређених војних технологија у друге земље.

Истраживањем и развојем нових средстава наоружања освојена је производња више савремених материјала и технологија ширег значаја и остварена сарадња с другим научноистраживачким установама и факултетима у земљи и иностранству.

Други филмски запис укратко ће представити актуелне пројекте на којима ВТИ ради или је рад завршио у блиској прошло-

сти. Видео-презентације ће у суштини бити секторске и обухватиће детаљније представљање најважнијих лабораторија, делатности, усвојених методологија и записе са лабораторијских и полигонских испитивања средстава из развоја. ВТИ располаже са 30 већих лабораторија, од којих су неке јединствене у земљи, а неке од њих превазилазе националне потребе и имају међународни значај. То су лабораторије за експерименталну аеродинамику, експерименталну модалну анализу, анализу сигнала и балансирање, експерименталну чврстоћу, специјална мерења у наоружању, испитивање ракетних мотора на чврсто гориво, испитивање експлозивних материјала, НЛ симулацију и телеметријска мерења, инерцијалне сензоре, нуклеарну и хемијску заштиту, анализу токсичних хемикалија, електромагнетску компатибилност, оптику и оптоелектронику, ТВ вођење, испитивање горива и мазива, испитивање возила, примењену спектрофотометрију, полимерне материјале и заштиту од корозије, металне

СА РАНИЈИХ САЈМОВА

Војнотехнички институт је на првом сајму наоружања и опреме – *Партнер 2004* (одржаном под покровитељством Владе Републике Србије и Министарства одбране СЦГ, а у организацији Београдског сајма), изложио око 50 експоната у облику модела и прототипова. Најзначајнији експонати су били: самоходни топ хаубица 155 mm НОРА-Б52, противоклопни ракетни систем *бумбар*, преносни систем за идентификацију кретања ПРЕСЕК, универзални модем, интегрисани оптички нишан дневни ДИН М-21 и ноћни оптоелектронски, вишеканални телефонски уређај ДМГ, аутомат 9 mm *пара М97* и фамилију муниције 5.56 mm М21. На том сајму је ВТИ добио награду Београдског сајма за изложбени експонат – самоходни топ-хаубица 155 mm НОРА-Б52, а чињеница је да је Институт развијао четири од пет награђених експоната на сајму, које су реализовале привредне организације СЦГ.

И на другом по реду *Партнеру*, одржаном фебруара 2005, ВТИ је приказао више од 30 експоната, модела и прототипова. Посебно занимање исказано је за извијачку беспилотну летелицу ИБЛ-2000, ласерски вођену бомбу, ракету ваздух–земља *гром-Б*, вишеканални телефонски уређај ДМГ, инжењерско борбено возило *муња*, електроагрегат АДП-100.

Инжењерско борбено возило „муња“

материјале, хидроакустику, физичко-техничка мерења, испитивање уређаја у условима околине, нуклеарну радиометрију и дозиметрију, прототипове и др.

Највећи број експоната који ће бити изложен на сајму практично је већ припремљен. Део тих експоната ВТИ је раније излагао, део, као посебан облик пословне сарадње, уступају Југоимпорту – СДПР за излагање на светским сајмовима (на којима ВТИ нема могућности да се појављује), а део нових експоната је у завршним фазама припреме. Тако ће на Партнеру 2007. бити изложена позната средства која су раније излагана, а која улазе у завршне фазе развоја: ласерски вођена бомба, противоклопни ракетни систем бумбар, модификована малутка са новим бојним главама, аутомат 9 mm, минобацил великог домета 120 mm, оптоелектронска опрема војника пешадије, неконтактна на дно положена мина МНЛП-М 90, и др. Осим поменутих средстава, на сајму ће бити изложен и део експоната који представљају елементе сложених средстава и система, као што су: балистички рачунар као елемент СУВ-а артиљеријских оруђа великог домета, ТВ-глава за самонавођење, погонска пуњења различитих пројектила, уређај за заштиту тенковских мотора од погрешног стартовања, уређај за заштиту оклопних возила од експлозије горива и пожара и уређај за емулацију код бродских СУВ 9ЛВ.

На штанду ће бити и експонати као што су: крешерни мерни системи, макета модернизованог БРДМ-а – возило вук, унутрашње и спољашње аероваге, просте и сложене испитне епрувете за различите врсте испитивања материјала. Посебан простор је предвиђен за издања као што су *Научнотехнички преглед*, часопис који две године издају на енглеском језику и који је

Рафал из унапређеног „огња“ - детаљ са завршних испитивања ТОЦ-а у Никинцима

рангиран као часопис од националног значаја, те *Технички информатор* и *Научнотехничке информације*.

Очекује се да ће посебна пажња, и домаће и међународне јавности, бити усме-

рена на средства која се излажу први пут. То су: мини беспилотна летелица, систем КОРС, мерач координата летелица, систем за звукометријско извиђање и радио гониометар за WVF/UVF опсег RGK 2/3.

Ради успешног извршавања наведених задатака, укупна научноистраживачка делатност обухвата велики број примењених истраживања у свим техничким областима – више од 20 специфичних подручја војне технике. У институту раде 22 доктора и 70 магистара и специјалиста техничких наука и научних дисциплина значајних за истраживање и развој средстава НВО. Двадесет истраживача ВТИ је с научним звањем, а њих петнаест се ангажују као предавачи на факултетима и високим војним школама у земљи.

За подршку задацима општих и примењених истраживања и развоја средстава НВО Институт развија и користи сопствени научнотехнички информациони систем. ■

Испитивање гађањем модернизованог тенка М-84

ТЕХНИЧКИ ОПИТНИ ЦЕНТАР

Трећи пут заредом на сајму НВО *Партнер* наћи ће се и Технички опитни центар. То је војна научноистраживачка установа у саставу Управе за планирање и развој Генералштаба Војске Србије, која је основана марта 1973. године. Овлашћени је орган Министарства одбране за испитивање средстава НВО сва три вида војске, електронских и електромеханичких делова, компонента, процеса и резервних делова који се освајају и за еталонирање мерне опреме, а надлежан је и за обуку и оспособљавање пробних и опитних пилота.

Основна мисија ТОЦ-а је да испита и оцени квалитет свих средстава наоружања и војне опреме, произведених у земљи или у иностранству, која се уводе у наоружање наше војске и служе за њено опремање. Поред тога, у обавези је да свим организационим јединицама Министарства одбране и Војске обезбеди следљивост мерења до наших националних еталона или националних еталона метроло-

шки развијених земаља. За потребе испитивања и еталонирања Центар је развио 25 лабораторија и један полигон – Никинци (за сложена испитивања класичног наоружања свих калибара и земаљског ракетног наоружања Копнене војске, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и Речне морнарице), а поседује и одговарајући кадар – 120 истраживача са високом школском спремом, од чега шест доктора наука и 25 магистара техничких наука.

Готово сва средства НВО која су за потребе опремања Војске освајана или увезена у протекле три и по деценије, испитана су у Центру. Опрема којом располаже та установа омогућава симулацију услова потребних за валидно испитивање и оцењивање пре доношења одлуке о усвајању средстава и њиховом стављању на располагање јединицама Војске. Наравно, посебна пажња се посвећује карактеристикама безбедности, али свако средство се оцењује и према низу других

Значајна активност опитног центра је презентација ваздухоплова домаће производње на међународним аеромитинзима

тактичко-техничких захтева и карактеристика: од квалитета техничке документације, преко функције у свим предвиђеним експлоатационим условима употребе, па све до погодности за употребу, компатибилности, унификације, трајности и других параметара интегралног техничког обезбеђења.

Центар је своје искуство на пословима оцењивања усаглашености средстава НВО пренео и на послове испитивања и сертификације техничких производа који се користе на цивилном тржишту, али углавном на специфичне техничке производе за чију сертификацију није постојало сертификационо тело у Републици Србији (противпожарне апарате, шлемове за заштиту у индустрији и ватрогасне шлемове, заштите опасаче, итд). Реализујући послове сертификације и потврђујући, сертификационим испитивањем и накнадним надзором, усаглашеност производа са постављеним захтевима, ТОЦ обавља значајну улогу у процесу обезбеђења тржишта Републике Србије квалитетним средствима за заштиту, односно безбедност грађана. Сертификација представља додатну вредност производа, па је овај процес од великог значаја и за произвођаче и дистрибутере средстава.

Део послова ова установа обавља према склопљеним уговорима, као што су већ постојећа два са Републичком агенцијом за телекомуникације (РАТЕЛ) – о контроли усклађености телекомуникационих мрежа, система и средстава са прописаним стандардима и нормативима и испитивању и мерењу у поступку техничког прегледа радио-станица. Технички опитни центар је призната испитна институција од Српског регистра бродова ЈУГОРЕГИСТАР за мерења низа физичких величина.

Претежну делатност Центра чине примењена и развојна истраживања у области утврђивања нових метода, критеријума и поступака испитивања, еталонирања, контролисања НВО. То је за сада једина установа Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије која је акредитовала своје испитне и метролошке лабораторије.

На *Партнеру 2007*. ТОЦ ће представити атрактивне видео записе којима су забележена испитивања сложених система НВО. А посетиоци ће моћи да виде који пут пролази војна техника пре него што дође у јединице. ■

Фото документација Техничког опитног центра

ПРВА ИСКРА – НАМЕНСКА

Компанија „Прва искра – наменска а. д.“ основана је 1939. године на старим погонима компаније „Вистад“, а 1946. стартовала је прва производња ТНТ-а. Налази се на 25 km од Београда и представља једино предузеће домаће одбрамбене индустрије које се бави производњом, развојем, регенерацијом и продајом војних и цивилних (комерцијалних) експлозива. Њихови производи намењени су гранама привреде које користе експлозиве као што су рударство, индустрија нафте и гаса, индустрија за прераду метала, путна индустрија, те произвођачима минско-експлозивних средстава и привредних експлозива.

„Прва искра“ има сопствене технологије за производњу различитих типова високо бризантних експлозива као што су: TNT, HMX, RDX, PETN, и њихових композиције, са лиценцом за извоз производа и трансфером технологија по принципу *кључ у руке*. Својевремено је на извозу технологија та фабрика остваривала зараде од неколико десетина милиона долара, док је продаја експлозива доносила вишеструко веће приходе.

Производња пентрита, хексогена и октогена прекинута је несрећом која се догодила прошле године, а обнављањем главног објекта за производњу најтражнијег експлозива данашњице – октогена, који се користи за производњу ракетних система, отвориле би се перспективе за извоз. У свету га производи само неколико земаља, а у овом делу Европе нико. ■

„Застава – оружје“, наша најстарија фабрика оружја, постоји од 1853. године. У свом производном програму има комплетан асортиман ловачког, спортског и оружја за личну одбрану, чиме се може похвалити ретко која фабрика у свету. Са њених производних линија излазе и оружја и оружја намењена потребама редовног састава Војске СЦГ и специјалних јединица МУП-а, а захваљујући традицији и доказаном квалитету, крагујевачко оружје је заступљено на свим континентима света.

У сарадњи са Војнотехничким институтом, или самостално, стручњаци те фабрике освојили су конструкцију полуаутоматске пушке и фамилију аутоматског оружја „Застава“ (ФАЗ), неколико генерација снајперских пушака (М.69, М76, М.91, М.93) и конструкцију далекометне 12,7 mm AMR пушке. Освојена је и производња нове генерације домаћих аутомата (М.92), аутоматског бацача граната М.93, а већ дуго се и нашироко прича о пушци М-21 у калибру НАТОа. ■

Компанија „Слобода“ из Чачка, од оснивања 1948. године, послује као државно, односно војно предузеће. Асортиман производа те компаније броји око 150 артикала и има најшири војни производни

Њен производни програм чине ПА муниција калибра од 20 до 57 mm, авионска муниција калибра од 23 до 30 mm, тромблонске мине свих типова, ручни бацач ракета калибра 64, 90 и 120 mm, муниција за аутоматске бацаче граната 30 и 40 mm, артиљеријска муниција од 76 до 155 mm, упаљачи свих типова за средства из свог програма и за потребе ремонта муниције. Производе специјалну муницију за полицијски програм, вежбовна средства, израђују и прерађују смеше и експлозиве и друго.

Квалитет више тој фабрици представља сертификат ISO9001. ■

Предузеће „Милан Благојевић – наменска“, Лучани, основано је 1949. године искључиво за војну производњу. И данас је 80 одсто производње те фабрике укључено у војни програм, а само 20 одсто у цивилни, али са једном разликом – 85 одсто војне производње извози се у више од 30 земаља света. Изванредан производни програм, почев од класичних до најсавременијих специфичних типова барута који се производе по Wincesther Olin технологији, уз међународно признат и проверен квали-

програм. Само је у протеклих десет година у тој фабрици забележен највећи развој у историји – освојила је 85 нових производа.

тет свих производа, затим производња сагоривих елемената и додатни програм наменских и комерцијалних типова нитроцелулозе, адути су за даљи успешан пласман њихових производа у свету.

Основни војни програми те фабрике раде се по међународним стандардима MIL, ГОСТ и STANAG, а предузеће је власник сертификата којим се потврђује да је систем менаџмента квалитетом проверен и усаглашен са стандардима квалитета JUS ISO 9001:2001. Тај систем менаџмента квалитетом односи се на нитроцелулозу, целулоид и производе од целуоида, раствараче, баруте, барутна пуњења, сагорљиве елементе за муницију 125 и 155 милиметара. ■

ИНДУСТРИЈА КАБЛОВА

„Индустија каблова Јагодина“ (ФКС) основана је 1947. године а са редовном производњом отпочела је 1955. године. Данас је то Холдинг предузеће мешовите својине. Највећи је домаћи произвођач каблова, кабловског прибора, конектора, кабловских сетова и прикључака. Значајни део своје производње пласира на инострано тржиште.

Производи са именом ове фирме нашли су примену у више од 80 земаља света. За квалитет својих производа Индустија каблова поседује више од 100 атеста – сертификата које су издале иностране институције из Русије, Шведске, Француске, Немачке, Холандије, Аустрије, САД, Канаде.

Производни програм ФКС садржи више од 20.000 различитих производа. Они се стално усавршавају а уводе се и нови. Производи јагодинске фабрике израђују се према свим познатим светским стандардима, а и према посебним захтевима купаца. ■

Холдинг корпорација Крушик основана је давне 1937. године, а данашњи назив носи од 1948. када је од приватне фирме постала друштвено предузеће.

Његов основни програм била је и остала минобацачка муниција и то у комплетном асортиману – разорна, димна, осветљавајућа и вежбовна муниција. Посебно место заузима наменска производња са висококвалитетним технологијама ракетног програма, који је годинама био окосница развоја предузећа и извозних резултата.

Данас се у „Крушику“ производе средства НВО за све видове Војске. Поред минобацачког и ракетног програма, за потребе Ваздухопловства освојен је већи комплет пиропатрона и ракетних мотора за катапултирање пилотског седишта. У артиљеријском програму преовладава производња артиљеријских зрна са упалачима и топовским капислама, а од балистичких артиљеријских ракета производе ракету *пламен*. Недавно је та ракета унапређена и под називом *пламен-Д* постиже већи домет. У фабрици су освојени и произведени и минобацачки упалачи, који су унифицирани за све калибре мина.

И ова корпорација је успоставила и сертификовала систем менаџмента и квалитета сагласно Стандарду ЈУС ИСО 9001:2001 и СНО 9000/05. ■

ПРВА ПЕТОЛЕТКА – НАМЕНСКА

Основне делатности Индустије хидраулике и пнеуматике „Прва петолетка – наменска а. д.“ из

за све видове војске. У њиховом производном асортиману је и производња минобацача, ваздушних пушака, пушака за полицију...

У „Првој петолетки“ се, сем тога, ремонтују, одржавају и испитују њени производи и производи других произвођача. ■

Трстеника су конструкција, развој и производња различитих хидрауличких и пнеуматских, серво компонената и уређаја за авионе, тенкове, борбена возила (стајни трапови, пумпе, мотори, цилиндри, сервопокретачи, електрохидраулички серво разводници, агрегати, земаљска опрема)

„Ватроспрем а. д.“ производи све типове ватрогасних возила за потребе цивилних и војних јединица, а и возила за гашење пожара, пожара у индустрији и на аеродромима. До сада је у тој фирми произведено више од 5.000 возила свих врста и намена на шасијама Mercedes-Benz, ФАП, IVECO, MAN, татра, камаз, застава, Scammell, FAUN. Поред тога, „Ватроспрем“ је једини испоручилац ватрогасних возила за Војску јер су једино она задовољила изузетно строге захтеве и успешно прошла сва испитивања војне контроле квалитета.

„Ватроспрем“ производи и цистерне за питку воду, за транспорт горива и друге надградње. Такође, у свом производном програму имају противпожарну опрему и стабилне системе за гашење пожара. ■

SANDRA CORPIKO

„Sandra Corpiko“ из Пожаревца је фабрика обуће која производи специјалну и модерну мушку и женску обућу, са дневним капацитетом од 500 до 700 пари. Највећи купци су МУП Републике Србије и Војска Србије, а преко 50 одсто производње пласира се у извоз. ■

IRITEL

БЕОГРАД

„Ирител“ је данас водећа фирма у нашој земљи у области истраживања, развоја, производње и инжењеринга у телекомуникацији и електроници. Такође, производи радио-комуникационе системе, системе преноса, комутационе системе и енергетску електронику, а у оквиру специјалних програма војне и радарске системе, те системе за електронски рат. „Ирител“ има у свом саставу Институт са више од двадесет доктора и магистара наука. ■

ТИГАР – ТЕХНИЧКА ГУМА

„Тигар – Техничка гума“ д. о. о. из Пирота је производно-услугни део Корпорације „Тигар“ а. д. и запошљава нешто мање од 300 радника. Производња артикала из програма техничке гуме по-

чиње још од оснивања „Тигра“ 1935. године, а као посебна организациона целина „Тигар – Техничка гума“ д. о. о. постоји од 1966. Та година је значајна по томе јер први пут отпочињу са производњом лопти, најпознатијем производу на просторима бивше Југославије. Након тога производи „Тигар – Техничке гуме“ д. о. о. налазе своје место у ауто-индустрији, рударству и металургији.

Предузеће располаже широком палетом производа – гумених цеви специјалне намене, гумених цеви за хладњаке мотора, гумених ЕПДМ профила, појасеве за ауто-индустрију, затим материјала за обнављање пнеуматика, пресованих производа, глина-метал производа, лопти и спортске реквизите, материјала за облагање млинова, производа од рециклиране гуме, гумено-ваздушних амортизера и др. ■

ФАП КОРПОРАЦИЈА

Прибојска ФАП корпорација а. д. највећи је произвођач камиона и аутобуса у земљи. Са радом је почела 1953. када је отпочела производња тешких возила по лиценци SAURER-WERKE. Сталним инвестиционим улагањима ФАП је оспо-

собљен за капацитете од 10.000 возила, а 1979. је забележена као рекордна година јер је тада произведено више од 7.000 возила.

Примарни производи ФАП-а су вучна привредна возила укупне масе од 10 до 32 тоне и снаге од 88 до 279 kW, а сем камина и аутобуса производе и камионске и полиприколице, делове и прибор за моторна возила, све врсте зупчаника и пружају услуге из области метало-прерађивачког занатства.

Своје високо место у привреди ФАП је стекао захваљујући дугогодишњој осмишљеној стратегији пословања, сталним инвестицијама и побољшањем квалитета производа и запошљавањем стручњака. Успешност компаније најбоље се огледа у извозу производа који досежу најудаљеније тачке света, а сарађују са светским корпорацијама, међу којима су Мерцедес, SAURER-WERKE, SANOS, STEYR, CUMMINS... Од 2005. године ФАП у возила уграђује искључиво моторе мерцедес EU3 и CUMMINS EU 3.

На сајму Партнер 2007 та фабрика ће представити возило ФАП 1118 4x4, које се испитује за војне намене. ■

TECOM ELECTRONIC

Пословни систем Tecom electronic из Београда сервисира, ремонтује, усавршава и производи стрелишну опрему за Војску. ■

ПРОИЗВОДЊА
МИЛЕ
ДРАГИЋ

Приватна компанија „Производња Миле Драгић“, основана 1985, производи војно-полицијску заштитну опрему, опрему намењену запосленима у агенцијама за F:T:O:, опрему за лов и риболов и ХТЗ и ППЗ опрему. У укупном промету производа извоз чини 70 одсто, а извозе у више од 30 земаља света. Из производног програма издваја се производња балистичке заштитне опреме. Међутим, ништа мање атрактивни нису ни производни програми: обуће, одеће, мобилна опрема за смештај...

Визија компаније је да постане лидер производње војно-полицијске опреме у Европи. За то је гаранција систем квалитета. Брига за квалитет је заступљена у свим функционалним сегментима Компаније – од управљања до оперативе. Процеси производње су у сагласности са светским стандардима ISO 9001 и ISO 14000. Добијањем сертификата TUF за квалитет, компанија је постигла светску репутацију. ■

Компанија „Уча интернационал“ д.о.о. има традицију дугу више од 80 година. Годином оснивања сматра се 1924. када је „Уча“ била услужно-занатска радионица за чишћење и фазонирање шешира. Проширењем делатности и увођењем машине за производњу шешира и берета, фабрика поприма карактер индустријске производње. Захваљујући дугогодишњој традицији у овој производњи и веома пажљивом неговању, очувању и развијању посебног мајсторског кадра, фирма је достигла висок квалитет и реноме и на основу тога значајне позиције на домаћем и иностраном тржишту.

Годишње количине испоручиваних беретки иностраним купцима (до увођења економских санкција нашој земљи) кретале су се од 300.000 до 400.000 комада, а неки од најзначајнијих војних партнера били су земље НАТО, УН, све арапске земље, а цивилни партнери били су: у Великој Британији – Compton Webb, Marvellairs Limited, СТ Со, у Данској – Hotri-Lars Trier Hansen, у Холандији – Hassing. Купци њихових беретки били су и Француска и Руска Федерација.

Средином 2005. године „Уча“ је приватизован, те од јула компанија послује под именом „Уча интернационал“ са 100 одсто учешћа приватног капитала. Производна линија је комплетно ремонтвана и почела је производња беретки високог квалитета. Производе беретке (из војног и цивилног програма) и качкете од 100 одсто вуноног предива и са уграђеним квалитетним материјалима. Квалитет материјала и готових бере капа под сталном је контролом текстилног института ЦИС из Београда.

Војне беретке се производе искључиво на основу достављених узорака или техничке документације који се усаглашавају са њиховим контра узорцима. ■

региону и у групи су 20 највећих извозника у Србији. Највише извози у земље Европске уније, од којих је највеће тржиште Немачка, затим Велика Британија, Француска...

У њиховом производном асортиману су гумирана платна за ширу намену, маскерне мреже, филтери за пречишћавање воде и ваздуха, хемијски детектор ДХМ-11Б, заштитна одела, рукавице, чарапе, заштитне маске, капуљаче, заштитни шлемови, штитници, заштитне наочаре, респиратори, филтри, средства за детекцију и деконтаминацију.

За широку употребу, за заштиту респираторних органа, у тој фабрици производе респираторе М-621, М-681, УР-2, ПМ-1 и друге, у комбинацији са филтерима за специјалне намене и највеће класе ефикасности ПЗ. За заштиту респираторних органа и лица, израђују су заштитне маске: М2, М2Ф, М2ФВ, панорама Б-2Г и дечија маска МД-1.

Сви производи Корпорације „Трајал“ сертификовани су по светски познатим стандардима и имају „СЕ“ ознаке. ■

TRAYAL

Корпорација „Трајал“ из Крушевца је наш познати произвођач средстава за заштиту органа за дисање и тела, потом средства за пречишћавање воде и ваздуха, пиротехничких средстава, а познати су и по гумама за теретна возила и индустријске машине. Највећи су извозник у

**ZASTAVA
KAMIONI**

„Застава – камиони“ је друштво са ограниченом одговорношћу за производњу и промет привредних возила. Производња привредних возила у „Застави“ почела је пред Други светски рат, када је произведено 400 камиона фирме ČHEVROLET за потребе југословенске војске. А почев од монтаже 162 теренска возила марке WYLUS (од 1953. године) па до данашњих дана, развијала се производња привредних возила.

Од 2001. године, после трансформисања и консолидације Групе Застава, „Застава – камиони“ послују у састави

новоформираног холдинга „Застава – возила“. Предузеће је од 2001. сертификовано према стандарду ЈУС ИСО 9001. У његовом производном програму налазе се две гаме производа – возила корисне носивости од 1,2 до 5 тона која припадају класи лаких доставних возила (NET TURBO RIVAL), и возила средње класе у укупној маси до 8,2 тоне (GAMA EURO ZETA).

Поред основне делатности – производње нових камиона, у том предузећу поправљају камионе и специјална возила са надградњом из свог производног програма на индустријски начин. ■

FLUID Ultra

ФЛУИД УТВА АД је произвођач специјалних аутоцистерни за превоз опасних материја – за снабдевање горивом авиона, хеликоптера, тенкова, те пумпно-мерних агрегата за пуњење возила и препумпаване горива. ■

ORAO
I.S. za proizvodnju i servis

Компанија „Орао“, са седиштем у Бијељини, Република Српска (БиХ), производи и ремонтује авионске motore. Раде за војно и цивилно ваздухопловство. Обављају ремонт и испитивање турбомлазних мотора, производњу, монтажу и тестирање турбомлазних мотора и других склопова и делова у области ваздухопловства и машинске индустрије. Дизајнирају и производе опрему за тестирање, а и специјалне алате.

У оквиру компаније ради и Метролошка лабораторија, коју су надлежне институције овластиле за метрологију електричних и неелектричних величина. ■

ВАЗДУХОПЛОВНИ ЗАВОД „МОМА СТАНОЈЛОВИЋ“

Дуга традиција тог ремонтног завода повезана је са оснивањем аеропланске радионице на Крфу 1916. године. Бројне су делатности којима се данас Завод бави, а

обухвата ремонт, производњу и услуге.

Ваздухопловни завод „Мома Станојловић“ ремонтује надзвучне летелице – МиГ-21 и МиГ 29, млазне авионе – *супергалеб*, *галеб* и *орао*, транспортне авионе (Ан-26, Ан-2), клипни авион *утва-75*, лаке хеликоптере – *газела* и Ми-2, транспортни хеликоптер Ми-8. Завод је оспособљен и за све врсте ремонта клипних, турбоелисних и турбовратилних погонских група ОТО и дизел-мотора. Мотори и редуктори за све типове авиона и хеликоптера, након оправке, испитују се на испитним станицама, где се добијени резултати најпре верификују и након тога уграђују на ваздухоплове. Као мотори, тако се и сви агрегати и склопови ваздухоплова проверавају, ремонтују и испитују. Тај деликатан посао обавља се у специјализованим одељењима уз помоћ високостручног кадра и помоћу савремених уређаја, од којих је велики број производ самих стручњака Завода.

Поред ремонта ваздухоплова, мотора и противваздухопловних средстава, Завод ремонтује и сва остала ваздухопловотехничка и техничка материјална средства за ваздухопловство и противваздушну одбрану, као што су средства за опслуживање ваздухоплова, противпожарна средства, цистерне за гориво, транспортери, електро-

централне и електроагрегати, електропокретачи, средства ракетне технике, земаљска навигациона средства, итд. Ремонт ваздухоплова подржавају софистицирани компјутерски програми, помоћу којих стручњаци Завода, у конструкторским и технолошким бироима врло брзо и прецизно конструишу потребне делове.

У области производње, као подршке ремонту, израђују гумено-техничку робу од гуме или комбинације материјала гума-метал, а у оквиру машинске обраде израђују резервне делове од метала и других материјала. Завод је у могућности да производи делове и склопове од композитног материјала, а израђују и алате за обликовање делова од акрилног стакла и поликарбоната.

Осим за потребе ВС, „Мома“ ради и за цивилни сектор у земљи и свету. У тој установи изводи се специјалистичка обука и дообука кадра у ваздухопловно-техничка занимања, трансферише технологија у области ваздухопловне индустрије, и друго. ■

ТЕХНИЧКИ РЕМОНТНИ ЗАВОД КРАГУЈЕВАЦ

Технички ремонтни завод Крагујевац јесте специјализована, савремено опремљена војна установа, са високоразвијеном технологијом ремонта и производње муниције, муницијских елемената и других убојних средстава. Има потпуно заокру-

жен систем одржавања убојних средстава – од испитивања и праћења стања до генералног ремонта, почевши од муниције за лично наоружање, преко артиљеријске муниције свих калибара и мина свих врста, до невођених ракета за вишецевне лансере. Контролним испитивањима и испитивања хемијске стабилности барута, у Заводу се надзира и квалитет ускладиштених убојних средстава, те се на основу добијених резултата предлажу и реализују сва три нивоа њиховог одржавања.

Крагујевачки ремонтни завод израђују и ремонтују дрвну амбалажу за убојна средства и санирају места масовних експлозија – рашчишћавају и уништавају опасна убојна средства. Стицајем околности, од 1999. године били су ангажовани на скоро свим значајнијим санацијама места масовних експлозија и уклањања последица од тих експлозија.

У њиховом заводу израђују се алати и уређаји за одржавање убојних средстава, комплетних технолошких линија, обавља се пренос технологија и омогућује стручна помоћ и надзор. Уједно, пружају услуге превоза и складиштења убојних средстава. У тој установи пројектовани су и изра-

ђени покретна муницијска радионица за одржавање класичне муниције ПМР М85 и инжењеријски комплет за минирање и размирирање КМР-3, а у сарадњи са ВТИ израђена је јединица генератора гаса 155 mm XE ERFB-BB. ■

МТТ ИНФИЗ је предузеће за микроталасну технику, са дугогодишњим искуством у оправци, ремонту, редизајну и пројектовању софистицираних војних и цивилних система, на пољу енергетске електронике, аналогне и дигиталне електронике, ласерске технике, машинства, метеорологије. За војне потребе производи дигиталне радарске показиваче, радарске конзоле, ласере, а специјализовани су за ремонт, сервис и одржавање одређених радарских система, те модернизацију подсистема ракетног система *нева*.

Основни програм МТТ-ИНФИЗ је ремонт, одржавање и сервис радара AN/TPS 70, AN/TPS 63 и серије С600, модернизација подсистема ракетних система SAM-3 и SAM-6, производња универзалног дигиталног радарског показивача, сервис индустријске електронике, продаја термовизијских и ноћних камера, сервис и одржавање метеоролошких радара Mitsubishi, продаја, сервис и одржавање метеоролошких станица, сервис и одржавање електронике за медицинске уређаје, производња ласера и лампи пуњених племенитим гасовима, те сета учила за основне и средње школе.

Да би својим клијентима обезбедио брзу и квалитетну услугу предузеће уско сарађује са компанијама и научним институцијама признатим код нас и свету (као што су Институт за физику, Електронски факултет у Нишу, Електротехнички факултет у Београду, ТОЦ, ВТИ, ИРИТЕЛ...).

ТЕХНИЧКИ РЕМОНТНИ ЗАВОД ЧАЧАК

Технички ремонтни завод из Чачка је војнодоходовна установа чија је основна делатност техничко одржавање и генерални ремонт средстава борбене технике, укључујући и одговарајуће системе који јој припадају, агрегате и уређаје. ТРЗ производи и резервне делове за потребе ремонта борбених средстава, специјалне алате и специјалне надградње возила. Сем тога, пружа услуге машинске и термичке обраде, галванске заштите, регенерације делова, оправке и верификације мерних средстава и техничког прегледа радио-станица. У тој установи обављају се и послови инжењеринга на пројектовању објеката за ремонт средстава КоВ и осваја производња резервних делова. У Ремонтном заводу се, такође, конвертују и модернизацију средстава Копнене војске.

У сарадњи са Југоимпортом – СДПР и Војнотехничким институтом, на овогодишњем Партнеру ТРЗ ће представити модификовани тенк М84А, универзално инжењеријско возило муња, добијено конверзијом тенка Т-55, и борбено возило вук, настало конверзијом оклопног аутомобила БРДМ-2.

PRIMA HOSE

Акционарско друштво PRIMA HOSE а. д. Rubber industries, из Брвеника, производи гумена црева за све радне притиске. Својим корисницима нуди широк асортиман производа који покривају норме (стандарде): EN, DIN, SAE, GOST, JUS..., како би задовољили што захтева тржишта. У њиховом производном асортиману налазе се хидраулична и индустријска црева, спирална индустријска црева, технички гасови, а окренути су и аутомобилској индустрији.

Њихова гумена црева се данас широко примењују у скоро свим гранама индустрије, грађевинарству, бродоградњи, рударству, пољопривреди, широкој потрошњи... Гумена црева су намењена за уља, нафту и нафтне деривате, компримовани ваздух, воду и неагресивне течности, расхладне течности, хемијска средства, прехранбене флуиде, пескирање, кочилоне уређаје... Све врсте црева споља могу бити заштићена текстилним нитима, подцинкованим или прохром челичном жицом, безалкалним стакленим влакном или азбестом као заштита од механичких оштећења или високе температуре.

На Партнеру ће излагати у групи Опрема и наоружање возила, ваздухоплова и пловила.

„Еи Опек“ а.д. из Ниша, као акционарско друштво за истраживање, развој и производњу оптоелектронских компонента, поред основне делатности, пружа услуге из области електронике и телекомуникација. Такође, производи регулаторе и мераче, оптичке енкодере, фотоћелије, временске релеје свих типова, контролоре разних процеса по захтеву, пренапонску заштиту за телекомуникациону опрему, процесорске уређаје из области медицине.

За војску производе електронски темпирни упалач, детектор кумулативног млаза ДТК, уређај за електронско окидање за ЛРСВ 128 мм *пламен-С*, уређај за темпирање и проверу припале ракета *оркан*, *огањ* и *град*, управљачку кутију УК12, детектор вибрација, кончанице, уређај за темпирање електронског темпирног упалача за артиљеријску муницију и пренапонске заштитне модуле. ■

PIK AS

Производни програм компаније „Pik-as“ из Аустрије обухвата релеје, прекидаче за обарање, граничне прекидаче и микропрекидаче за тенкове, авионе, бродове и возила посебне намене. Израђују и системе термичког означавања, означаиваче за каблове, цеви и ПВЦ делове. ■

Независна група компанија специјализованих за електронику „Rohde & Schwarz“ има водећа решења у области тестирања и мерења, телекомуникација, радио-мониторинга и радио-локације, те сигурних радио-комуникација. ■

Група *Thales* – *Thales group* јесте водећи међународни произвођач електронике и система за потребе одбране, свемирске технологије и сигурности, уз услуге сервиса и одржавања.

Група упоредо развија цивилну и војну технологију, а све с једним циљем – сигурности људи, својине и нација. Развијајући глобалну мрежу истраживача високог нивоа, *Thales* нуди, без премца у Европи, могућности за развој и примену критичних информационих система.

Група *Thales* запошљава 70.000 људи у 50 земаља и прошле године остварила је зараду већу од 10,3 милијарди евра. ■

MMC GROUP

„MMC Group“ је произвођач и дистрибутер опреме за обезбеђење из Словеније. Управо су патентирали и, мултифункционални штит за полицију и војску *Shield Spitting Cobra* са додацима као што су сузавац, маркер, електрошокер, сирена... Уједно, дистрибутери су опреме за обезбеђење и полицију произвођача *Le protecteur* и *Scorpion* из Француске. ■

„Dumida д.о.о.“ је овлашћени дистрибутер и заступник возила и резервних делова фирми IVECO, Volvo и Peugeot за Словенију. Такође је и ексклузивни заступник IVE-

CO војних возила за програм специјалних војних возила. „Думида“ прерађује и дорађује возила, а и аутобусе за специјалне намене (превоз полиције и војске). Сем тога, обављају системску интеграцију специјалних возила и надградњи. ■

DR NEMO д. о. о. из Љубљане, једно од водећих словеначких предузећа у области атомске, биолошке и хемијске детекције и заштите јесте *Dr Nemo*. Бави се детекцијом бојних отрова, опасних хемијских, радиолошких и биолошких супстанци у природној средини, али и заштитом од опасних супстанци. ■

VESMOND

Фирма VESMOND д.о.о. из Београда више од 10 година успешно се бави заступањем иностраних фирми, међу којима водеће место заузима „Магнопромет“ из Македоније. Специјализована за увоз и извоз софистициране војне и полицијске опреме.

Уједно, VESMOND је генерални заступник швајцарске фирме POLYTRONIC International AG, која се бави производњом опреме (све врсте мета) за тренинг у отвореном и затвореном простору, немачког STEINER-OPTIK GmbH (реномираног произвођача оптичких нишана и догледова), америчког NIGHTLINE, Inc. (Northrop Grumman, Raytheon and Insight Technology), израелског AZIMUTH Technologies Ltd. (интегрисани системи за новођење и контролу), швајцарског DTS (Defence training systems sarl) – pop-up и ротирајуће мете и холандског Thales Optronics. ■

АКАДЕМИЈА ТЕХНИЧКОГ РОЊЕЊА

„Академија техничког роњења“ производи, увози и продаје опрему за рекреацију, професионално и техничко роњење, а и војну опрему: ронилачку, падобранску, пешадијску и опрему за специјалне операције. Заступају фирме OMG-Italy, OTS-USA, CIMSA-Spain, Instalaza-Spain, URO-Spain, Explorer-Italy. ■

ВОЈНОГЕОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

Војногеографски институте (ВГИ) је установа Војске Србије која се бави научноистраживачким, развојним и производним радом у областима геодезије, фотограмetriје, картографије, географских информационих система, картографске репродукције и других геодисциплина. Делује у саставу Управе за систем логистике Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране. Основан је 5. фебруара 1876. године као Друго одељење Главног Генералштаба Српске војске, а назив Ге-

VEKOM GEO

Приватно предузеће из Београда VEKOM GEO од јануара 2000. је генерални заступник за Србију, Црну Гору и Републику Српску, фирме Leica Geosystems AG (бившег WILD i Kern), водећег светског произвођача геодетских инструмената, геодетске опреме и система за прикупљање, обраду и презентацију геопросторних података из Швајцарске.

Осим набавке инструмената и прибора, предузеће VEKOM, за руковање свим инструментима из Leica обезбеђује обуку, а имају и овлаштен лиценцирани

сервис у Београду и пружају техничку подршку 24 сата. Издају сертификате о исправности мерила за инструменте свих произвођача. ■

ографски институт добија 1920. године. Данашњи назив Војногеографски институт датира од 1961. године.

Та установа је током 131 годину постојања дала огроман допринос свим националним геодетским радовима. А делатности њених стручњака јесу примењена развојна истраживања у областима геодезије, геофизике, фотограмetriје и даљинске детекције, картографије, картографске репродукције и издаваштва, географских информационих система и контроле квалитета производа и услуга. Резултате рада ВГИ презентира у виду различитих врста карата, планова, фотографских докумената, астрономско-геодетских, геофизичких, алфанумеричких, статистичких и других података, научно-техничких публикација и докумената. Поред класичних, аналогних производа, у могућности су да корисницима понуде и широку лелезу дигиталних производа, за којима постоји све већа потражња.

Војногеографски институт поседује опрему за класичан и ГПС премер, геофизички и геомагнетски премер, аерофото-снимање, фотограметријску реституцију, картографску обраду, израду дигиталних карата и картографску репродукцију. А његови стручњаци сарађује са бројним организационим јединицама и установама Војске Србије и цивилним институцијама.

Основни подаци о топографским, прегледно-топографским, општегеографским, тематским и рељефним картама и другим публикацијама које издаје Војногеографски институт садржани су у *Информатору* о картографским публикацијама, али и на Интернет презентацији Војногеографског института. ■

ВОЈНИ МУЗЕЈ

Војни музеј је основан Указом кнеза Милана Обреновића августа 1878. године, а на предлог министра војног пуковника Саве Грујића. Прва музејска поставка отворена је 1904, поводом стогодишњице Првог српског устанка у оквиру крунидбених свечаности краља Петра I Карађорђевића. Музеј је приредио велики број тематских и студијских изложби, уредио више меморијалних комплекса и спомен-соба, издао више монографија, тематских и студијских каталога и других стручних публикација. Особита пажња посвећена је прикупљању предмета и формирању студијских збирки.

Данас Музеј поседује 30.000 предмета систематизованих у 12 збирки. Музеј располаже и специјалном библиотеком са фондом од 15.000 наслова из области историје, историје уметности, археологије, музеологије, и других сродних грана науке, и са више од 5.000 часописа. На сајму Партнер 2007. представиће део тог блага у посебној, за ту прилику осмишљеној поставци. ■

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА

И на овогодишњем *Партнеру* биће представљена Војномедицинска академија. А на питање откуд они ту – на скупу наоружања и војне опреме, одговор је кратак – како се средства ратне технике развијају, тако и лекари морају да им парирају техникама лечења и хируршким захватима, јер се они, између осталог, баве последицама дејства средства НВО на људе.

Организација рада, стручност, научни рад и комфор Војномедицинске академије, наше најзначајније медицинске установе, са традицијом лечења од 1844. године, досежу ниво светских стандарда. Кроз клинике и ординације ВМА дневно прође више од 7.000 људи. У тој установи 3.200 запослених лече војне и цивилне осигураника, а отворена је и за стране држављане, без посебне процедуре. Годишње се у ВМА уради више од милион лабораторијских анализа, више од 200.000 радиолошко дијагностичких процедура, око 13.000 мањих и већих хируршких интервенција, прикупи и обради више од 10.000 литара крви.

Али ВМА није само болница, она је и расадник научног и стручног кадра. У њој се организују последипломске студије из области медицине, фармације, стоматологије, биохемије, молекуларне биологије, ветерине, физичке хемије и психологије. Под кровом те установе одржавају се многобројни стручни и научни скупови, а ту своју базу имају и слушаоци Школе резервних официра. ■

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Војна академија је још једна од столетних институција наше војске. Основана је пре 157 година. То училиште деценијама шкољује младе официре за одговорне послове, а сем теоријских знања они имају прилике да се обуче и на средствима ратне технике којима наша војска располаже, али и да се обавесте о најновијим достигнућима у свету. Академци су укључени и у испитивања средстава наоружања и војне опреме, а на сајму *Партнер 2004*, млади студенти су приказали опрему и наоружање које ће носити будући војни професионалци по моделу 21.

На прошлогодишњем *Партнеру* Војна академија је први пут добила свој штанд. Иако мали, био је изузетно посећен. На њему су били представљени резултати неких научноистраживачких пројеката на којима раде. ■

НОВИНСКИ ЦЕНТАР

Новински центар „Одбрана“ је установа у оквиру Управе за односе са јавношћу Министарства одбране Републике Србије. Основна делатност Центра јесте информисање јавности о функционисању система одбране, раду Министарства и Војске Србије. Новински центар „Одбрана“ у свом саставу има Одељење за новинско-издавач-

ку делатност, Одсек за Интернет презентације МО и ВС, Ликовно-графички одсек, Фото-центар и Одсек за опште послове.

Магазин „Одбрана“ редовно извештава о свим новинама у свету технике, посебно ратне технике. А на сајму ће Новински центар „Одбрана“ представити део своје новинско-издавачке делатности. ■

ВОЈНОФИЛМСКИ ЦЕНТАР ЗАСТАВА-ФИЛМ

Застава-филм је једина филмска кућа унутар Војске Србије. Постоји 59 година. За ту кућу дуге и богате традиције везује се неколико значајних датума. Датум који се обележава као Дан *Застава-филма* – 14. новембар, потиче из 1948. године, када је формирано одељење за производњу филмова Југословенске армије. Међутим, историја војне кинематографије сеже много дубље у прошлост, скоро до самих почетака филма. По угледу на француску војску, Вр-

ховна команда Српске војске, која се реорганизовала на Крфу, 1916. године формирала је сопствену фотографску и кинематографску службу. Тим чином успостављена је историја наше војне кинематографије, која траје више од осамдесет година, и која је зачета као четврта војна кинематографија у свету, одмах након француске, руске и енглеске.

Од тада до данас у *Застава-филму* су стварале бројне генерације синеаста. Бележили су камером не само детаље из војничког живота већ и сва друштвена и политичка дешавања. Њихове камере наћи ће се и на *Партнеру 2007*. и забележиће, историје ради, и тај значајан догађај. ■

Четвртак, 21. јун 2007.

11,00 Београдски сајам, свечана сала на првом спрату
Прес конференција поводом 3. међународног сајма наоружања и војне опреме „Партнер“

Уторак, 26. јун 2007.

11,00-11,15, Београдски сајам, хала 3
Свечано отварање сајма „Партнер 2007“

11,15 – 12,15 – Обилазак сајамске поставке у затвореном и на отвореном простору

12,15 – 12,30 – Београдски сајам – хала 3 – клуб на галерији
Разговор министра одбране Драгана Шутановца са новинарима

12,30-13,15 – хала 3 – клуб на галерији
Коктел за госте, новинаре и домаћине

13,30 – 14,00 – хала 3,
сала за презентације

Предавање о реформама Министарства одбране – предавач: Душан Спасојевић, помоћник министра за политику одбране

14,05 – 14,30 – хала 3

сала за презентације
Предавање о месту и улози одбрамбене индустрије у реформама система одбране –предавач: Илија Пилиповић, помоћник министра за материјалне ресурсе

15,00-15,30 – хала 3

– сала за презентације
Могућност испитивања квалитета техничких производа у Техничком опитном центру Војске Србије

15,35-16,00 – хала 3

– сала за презентације
Војнотехнички институт Београд – актуелни пројекти – предавач проф. др Младен Пантић, директор института

Среда, 27. јун 2007.**ДАН ПРЕЗЕНТАЦИЈА ДОМАЋИХ ПРОИЗВОЂАЧА НВО**

– групација Министарства одбране

10,30-13,00 – Београдски сајам, хала 3,
сала за презентације

Прикази пријављених радова:

- Испитивање теренског аутомобила ФАП 1118 у условима експлоатације – Биљана Вељковић, Александар Николић и Радоје Спасојевић

- Испитивање средстава личне балистичке заштите Мирослав Ђорђевић, Здравко Кнежевић, Стеван Ожеговић

- Квалитет НВО за потребе МО и ВС – Бранислав Јакић

- Квалитетом до пословне изврности – Бошко Димитријевић, Југослав Радуловић

- Стандардизација у МО и ВС – регулатива, актуелности и правци развоја – Александар Стефановић

13,30-14,00 – Београдски сајам, хала 3,
сала за презентације

Техничко-ремонтни завод Крагујевац – презентација

14,30-15,30 - Београдски сајам, хала 3,
сала за презентације

Весмонд, Београд, - презентација, Бернд Дењес, STEINER - Optik

Четвртак, 28. јун 2007.**ДАН ЈУГОИМПОРТА – СДПР**

11,00-11,30 – Београдски сајам, хала 3
сала за презентације

Презентација Југоимпорт – СДПР – маркетиншка и развојна стратегија

11,30-13,00 – Београдски сајам, хала 3
и изложбени простор испред хале

Мултимедијалне презентације, прикази средстава и функционалне демонстрације у хали 3

- Револверски БГ 40 mm

- Функционални модел фамилије бацача граната револверског 40 mm

- Тактичка снајперска пушка 7.62x51

- Пушка 7.62x51 усавршени модел приказан на Сајму иновација у Београду

- Фамилија пригушивача Телеоптик на пушкама домаће и стране производње

- Презентација минобацача фамилије M06, 60 mm са две дужине цеви - нов производ

- ALAS ракетни систем за напад на земаљске циљеве домета 25 km (60 km)

- ТОМС мултисензорска опто-електронска платформа

- Командно-информациони систем за КоВ

- Артиљеријска, класична и ракетна муниција великог домета

- Сферични барути и модуларна барутина пуњења

- Модуларна погонска група за тенк

- Компоненте конструкције ваздухоплова и ракета носача програма АРИЈАНА (Утва, кооперација у производњи)

Изложбени простор испред хале

- НОРА самоходно оруђе са демонстрацијом радњи на ватреном положају

- Средства ракетне артиљерије

- Системи ПВО

- Модернизација и конверзија тенкова

Петак, 29. јун 2007.**ДАН ИНОСТРАНИХ ПРОИЗВОЂАЧА**

11,00-12,30 Свечана сала управне зграде Београдско сајма
Thales, Француска – презентација комуникационе опреме и оптронице

15,00 – 16,00 – хала 3

сала за промоције

Конференција за новинаре, сумирање резултата сајма и додела награда и захвалница

19,00 – Завршетак сајма

Сајам наоружања *Партнер* одржава се на Београдском сајму, хала 3, од 26. до 29. јуна. Окупиће 60 излагача. Прва три дана биће отворен за посете од 10 до 17 часова, а последњег од 10 до 19 часова. У жељи да унапреди комуникацију између посетилаца и учесника те манифестације, Београдски сајам је приступио регистрацији пословних посетилаца и организацији пословних састанака за учеснике те смотре наоружања.

Регистрација пословних посетилаца је обавезна прва три сајамска дана, а последњег је публици дозвољена посета уз купљену улазницу. За пословне посетиоце улазница је и даље попуњен и оверен регистрациони лист који ћете добити у овом броју магазина.

Они који желе да сазнају нешто више о овој сајамској манифестацији могу да посете сајт www.sajamnaoružanjapartner.com, а за оне који желе да се информишу о свим осталим условима доласка на *Партнер*, паркирању, цени улазница и друго, могу да посете сајт www.sajam.co.yu или да позову телефоне 011/2655-486, 3615-298 и 2655-229.

PARTNER ZA BUDUĆNOST

PARTNER ZA BUDUĆNOST

PARTNER ZA BUDUĆNOST

JUGOIMPORT-SDPR

Integrišuća snaga srpske odbrambene industrije

ALAS
Advanced Light Attack System

PARTNER ZA BUDUĆNOST

JUGOIMPORT-SDPR

kao suorganizator, poziva vas da posetite

Sajam naoružanja i vojne opreme

PARTNER 2007,

i štand Jugoimport-SDPR u

Hali 3 Beogradskog sajma.

Upoznajte se sa našim novim
razvojnim projektima i
dostignućima srpske odbrambene
industrije.

11150 Beograd, Bulevar umetnosti 2; Phone: (+381 11) 222 44 44, 222 44 00;

Fax: (+381 11) 222 45 77, 222 45 99; E-mail: fdsp@eunet.yu; www.yugoimport.com

industrije Integrišuća snaga srpske odbrambene industrije Integrišuća

ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ ЦЕНТРАЛНЕ КИНЕСКЕ ВОЈНЕ БОЛНИЦЕ

Студијска делегација Централне војне болнице Народноо слободилачке армије Кине посетила је Војномедицинску академију и Војну болницу у Нишу ради размене искустава између здравствених служби две војске.

Кинеску делегацију, у којој су били политички комесар ЦВБ генерал-мајор Вен Деганг, заменик начелника генерал-мајор Ма Ванглан, заменик начелника Центра за истраживање потпуковник Чен Чиан и професори Донг Јиаохонг, Хоу Шуксун и Јао Јонгминг, примио је помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Илија Пилиповић, а у Нишу су разговарали са командантом Копнених снага генерал-потпуковником Младеном Ђирковићем, заступником начелника Управе за здравство пуковником др Јованом Максићем, деканом Медицинског факултета проф. др Миланом Вишњићем и челним људима Војне болнице Ниш потпуковницима др Славишом Ђирићем и др Небојшом Ђенићем.

По речима пуковника др Јована Максића посета кинеске делегације само је једна од етапа у размени искустава у клиничкој

медицини, школовању и здравственом раду и истакао да се у овом тренутку три лекара српског војног санитета налазе на деветомесечном школовању у Шангају, док се колеге из Кине усавршавају на ВМА.

Шеф кинеске делегације генерал-мајор Вен Деганг је истакао: „Постоји традиционална и пријатељска сарадња између санитетских служби оружаних снага Србије и Кине. Санитетска служба Војске Србије има велико искуство и знања и ми смо дошли да учимо, јачамо сарадњу и развијамо односе између две војске и две санитетске службе“.

На крају посете гости из Кине обишли су Ђеле-кулу, Медијану и нишку Тврђаву. ■

З. М.

ГРЧКИ ВОЈНИ СВЕШТЕНИЦИ У БЕОГРАДУ

Двовчлана делегација војних свештеника из Грчке боравила је од 5. до 8. јуна у Београду као гости Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије. Основна тема разговора током посете била је успостављање свештеничке службе и испуњавање религиозних потреба припадника наших оружаних снага.

Пуковник Георгиос Апостолакидис и капетан Алексис Истратоглоу имали су прилику да пренесу најодговорнијим људима Одсека за морал J-1 Генералштаба

ВС, искуства из доскора једине православне земље чланице НАТО, која је у складу са стандардима Алијансе увела свештенике у систем одбране.

Конкретни кораци по овом питању у Војсци Србије биће предузети након доношења закона и потребних подзаконских аката. Постојећи закон и Правило службе не дозвољавају упражњавање религиозних активности професионалним припадницима Војске унутар војних објеката и у току вршења дужности. ■

А. П.

ВОЈНА АКАДЕМИЈА ПОМАЖЕ ВРХУНСКИ СПОРТ

Начелник Војне академије Војске Србије генерал-мајор Видосав Ковачевић разговарао је 11. јуна у Спортском центру те високошколске установе са делегацијом спортиста коју су предводили генерални секретар Олимпијског комитета Србије Предраг Манојловић, помоћник министра спорта Драган Атанасов и спортски директор Атлетског савеза Србије Драгутин Толић.

Руководство Академије представило је гостима пројекат којим је врхунским спортистима омогућено да, уз посебан програм обуке, који је за њих прописало Министарство одбране, током служења војног рока, наставе да тренирају, користећи капацитете савремено опремљеног спортског центра. У јединици која се назива „спортски вод“ војни рок су већ одслужиле три генерације младића.

Генерал Ковачевић је рекао да младим спортистима који испуњавају своју патриотску дужност Војска жели да омогући да се несметано такмиче и тренирају. Он је нагласио да Академији ове године предстоји учешће на Војним спортским играма у Индији и да ће војници из спортског вода свакако бити део тима.

Састанку је присуствовао и Лука Рујевић, државни првак у бацању кугле који је изразио жељу да војни рок одслужи управо у тој јединици. Гости су имали прилику да разгледају спортске терене и дворане у Војној академији. ■

А. П.

ГОДИШЊИЦА ПОГИБИЈЕ ГЕНЕРАЛА ВЕЛИЧКОВИЋА

Поводом осме године од погибије генерал-пуковника Љубише Величковића, делегација Ваздухопловства и ПВО, коју је предводио заменик команданта тог вида Војске Србије пуковник Небојша Ђукановић, положила је 1. јуна венац на гроб некадашњег Команданта РВ и ПВО у Малом Црљенцу.

Екипа Команде Ваздухопловства и ПВО учествовала је и на Меморијалном Фудбалском турниру „Генерал Љубиша Величковић“. ■

А. П.

ХАПШЕЊЕ ЗБОГ СУМЊЕ ЗА ПРИМАЊЕ МИТА

Због основане сумње да је извршио кривично дело примања мита из члана 367. Кривичног законика Републике Србије, у Београду је заједничким радом Војнобезбедносне агенције и Војне полиције лишен слободе Никола Вагић, цивилно лице на служби у Војном одсеку Београд – 2.

Против Николе Вагића је поднета кривична пријава и он је предат истражном судији Окружног суда у Београду, који му је одредио притвор, саопштила је Управа за односе са јавношћу. ■

КОМАНДНА ОДГОВОРНОСТ

Принцип командне одговорности је уведен да би се војни и цивилни руководиоци учинили одговорнијим за поступке својих потчињених и да би им активна улога у спречавању ратних злочина и гоњењу учинилаца била један од тежишних задатака током извођења операција

Многи ће рећи да је историја човечанства пре свега историја ратова и ратовања, или да се изразимо свеобухватније, историја оружаних сукоба. Нажалост, ова историја је исто толико и историја ратних злочина, пре свега против оних најугроженијих и најнемоћнијих у сваком оружаном сукобу: жена, деце и старих, али и ратних заробљеника и рањеника.

Ратни злочини су увек пратили рат током историје, али због непостојања средстава за масовну телекомуникацију и других савремених техничких уређаја који су нам данас доступни, тешко можемо са сигурношћу утврдити њихову распрострањеност и масовност. Ипак, ограниченост ратних средстава и њихова неразвијеност условљавали су и територијалну ограниченост оружаних сукоба, а самим тим су и наведене угрожене категорије, пре свега цивили, донекле били поштеђене свих последица рата.

Двадесети век је донео драматичну промену на горе. Бојиште постаје цела територија једне државе, а граница између фронта и позадине потпуно нестаје. Током Другог светског рата први пут број погинулих цивила знатно премашује број погинулих бораца зарађених страна. Активности Организације уједињених нација (ОУН) на увођењу одређених правила ратовања обавезујућих за цео свет, како би се заштитила пре свега цивилна популација, нису дале очекиване резултате. У савременим оружаним сукобима цивилно становништво учествује у укупном броју погинулих са више од 90 посто, а војници или борци са мање од 10 посто. Родила се једна наказна логика директно супротна комплетној међународноправној заштити жртава рата, која тврди да је легитиман војни циљ све оно што доприноси или може да допринесе успеху противничке стране. Ако бисмо ову наказност довели до њеног логичног краја, чак би и бебе у породилиштима могле да постану легитиман војни циљ јер ће једног дана постати војници.

У још једном покушају великог дела човечанства да се оваквом развоју догађаја стане на пут и да се оружани сукоби коначно значајније хуманизују, ОУН је основала стални Међународни кривични суд са седиштем у Риму, а чланом 28. Римског статута овог суда уведен је институт командне одговорности.

Овај институт су преузеле у своје кривично законодавство све земље оснивачи и потписнице статута овог суда, међу њима и наша земља.

■ ПОДАЦИ ИЗ ИСТОРИЈЕ

Први покушаји позивања на одговорност де факто војних команданата за злочине које су током оружаних сукоба починиле наоружане формације под њиховом контролом датирају још из средњовековног раздобља, па тако историја бележи да је извесном племићу Конрадину фон Хохенстафену суђено у Напуљу 1268. године, а да је 1474. године у граду Брајзаху суђено Петеру фон Хагенбаху – војводи од Бургундије, који је на тој територији био врховни представник окупационих снага – гувернер подручја чије су оружане формације починиле велики број убистава и силовања цивилног становништва. Оптужени војвода се бранио да је само слушао наређења свог претпостављеног, али је на крају осуђен на смртну казну која је над њим и извршена.

Из Швајцарске је крајем 19. века дошла и прва идеја и иницијатива за оснивање једне врсте међународног кривичног суда који би судио пре свега одговорним командантима за ратне злочине, а потекла је од Густава Мојниера, који је био запрепаштен ратним злочинима које је видео у француско-немачком рату 1870/71. Ова и сличне иницијативе, мада нису довеле до оснивање једног оваквог суда, условиле су прве покушаје међународноправне регулативе, пре свега у области ограничења употребе оружја до Првог светског рата.

Нажалост, зарађене стране у Првом светском рату, пре свега Немачка и њени савезници, нису се много обазирале на постојећа међународноправна ограничења. Крај овог рата донео је и прва суђења високим и то не само војним руководиоцима за ратне злочине, али су судови који су основани за ова суђења били привременог карактера и били су то судови победника против пораженог. Немачки цар Вилхелм Други избегао је суђење пред судом победника бекством у Холандију и њеним одбијањем да га изручи.

Ускоро је Немачка под притиском одржала низ суђења за ратне

злочине против својих нижих команданата, познатих као „Лајпцишки процеси“, али су они осуђени на смешно мале казне. Одржана су и суђења у Француској и Белгији на основу Версајског мировног уговора на којима су неки немачки команданти у одсуству осуђени на далеко теже па и смртне казне због ратних злочина. Између два светска рата било је покушаја да се оснује један међународни кривични суд али су они остали неуспешни, мада је настављено са развојем међународноправне заштитне регулативе.

Други светски рат је донео драматичан и трагичан пораст ратних злочина, посебно против цивилног становништва. Јеврејски народ у окупираној Европи Немачка је изложила систематском и тоталном истребљењу, као што је то урадила и квислиншка творевина тзв. Независна Држава Хрватска са српским народом на територији под њеном контролом. По окончању рата основана су два међународна војна трибунала, један у Нирнбергу и други у Токију, који су судили највишим војним и политичким руководиоцима поражених Сила осовине за ратне злочине. Мада су, без обзира на њихов значај за каснији развој заштитне међународне регулативе и коначно за оснивање првог Међународног кривичног суда у Риму, то опет били судови победника који су судили пораженим. Зато су изван домаћаја суда остали на пример тешки ратни злочини англоамеричких снага попут неселективног бомбардовања цивила у немачким градовима и бомбардовања брана на рекама у Немачкој, чије је рушење изазвало смрт великог броја цивила. Тако је савезничко бомбардовање Београда, на Ускрс 1944. године, по броју погинулих цивила било теже од немачког, 6. априла 1941. године.

Иако су ови судови угашени, у нади да више неће бити потребе за суђењима овакве врсте, поготово пошто је уследила снажна за-

штитна регулатива у оквиру ОУН преко доношења многих конвенција које садрже обавезујућа правила поступања у готово свим могућим врстама оружаних сукоба, ратни злочини нису сузбијени. У периоду после Другог светског рата они нажалост добијају на замаху и бруталности, а цивилна популација постаје главна жртва оружаног сукоба која трпи огромне губитке. Овакав развој догађаја условио је да се под окриљем ОУН коначно оснује један стални међународни кривични суд и да се формира командна одговорност војних команданата али и цивилних руководиоца као једног новог и значајног института могуће кривичне одговорности ових лица за поступке њихових потчињених у оружаном сукобу без обзира на врсту.

МИРОВНЕ МИСИЈЕ

Наше старешине али и цивилна лица који се налазе или ће у будућности ићи у мировне мисије под окриљем УН морају добро познавати правну регулативу, како ону на нивоу конкретне задатка и мисије као целине тако и ону општу, и морају озбиљно рачунати са постојањем овог суда јер је Република Србија потписница Римског статута, а командна одговорност постоји у сваком сегменту једне такве мисије и не застарева ако се догоди неки облик ратног злочина.

■ ПОКРЕТАЊЕ ИДЕЈЕ

Историјски корен института командне одговорности представља суђење јапанском генералу Јамашити (Томајоку Јамашита), као главнокомандујућем јапанским оружаним снагама на Филипинима током Другог светског рата, због тешких ратних злочина које је починила јапанска војска према цивилном становништву и заробљеним противничким војницима.

Иако су ове злочине починили делови јединица на острву над којима овај генерал није имао ефективну контролу, а сам никада није наредио нити планирао овакве поступке, осуђен је на смртну казну само по основу објективне одговорности што није предузео ни-

Суђење нацистима у Нирнбергу за злочине у Другом светском рату

шта да то спречи. Такође, по истом принципу, а по командној линији требало је да буде суђено и свим командантима надређеним Јамаши-ти, укључујући и самог јапанског цара, али се од ове идеје одустало.

Управо овакав концепт објективне командне одговорности по коме је командант увек одговоран за све оно што почине његове снаге усвојио је и Римски статут Међународног кривичног суда у члану 28. Управо на тај члан су неке земље потписнице ставиле резерву истичући да он ствара услове да буде кривично одговоран и онај командант који је предузео све прописане и разумне мере ако није успео да спречи ратне злочине својих потчињених. Али треба нагласити да институт командне одговорности подразумева искључиво радње нечињења, односно пропуштања да се ратни злочини спрече или да се учиниоци кривично гоне и он обележава заправо једну врсту кривичног дела против службене дужности, где се ратни злочини или одсуство кривичног гоњења лица која су их починила појављују као његова тешка последица, а само непредузимање прописаних и могућих мера може бити чак и последица нехата или незнања што у овом случају не ослобађа од одговорности. Простије речено, поступање противно принципу командне одговорности па макар и као последица нерада и незнања, није ратни злочин али јесте посебно кривично дело против службене дужности током оружаних сукоба за које ће војни старешина али и цивилни руководиоци кривично одговарати пред судом своје државе или пред Међународним кривичним судом у Риму, а понекад и пред оба.

Треба напоменути да је кривична одговорност по овом основу могућа пред Римским судом увек када постоје ратни злочини али и да је увек могућа пред домаћим судом и кад ратних злочина нема ако претпостављени старешина утврди да је одређени војни командант или цивилни руководиоци поступао противно принципу командне одговорности у конкретной ситуацији.

Са друге стране, планирање, наредивање и активно учествовање у ратним злочинима или прикривање и помоћ учиниоцима је конкретно вршење ратних злочина или саучесништво у њиховом вршењу и војни или цивилни старешина ће кривично одговарати за конкретан ратни злочин где је активно поступање противно принципу командне одговорности само додатна отежавајућа околност.

Ратни злочини не застаревају. Такође, ни нехатно поступање противно принципу командне одговорности ако је за последицу имало ратне злочине неће моћи да рачуна на застарелост кривичног гоњења.

Како се заштитити од последица принципа командне одговорности? Да ли само онај старешина који успе да спречи ратне злочине својих потчињених или других де факто подређених лица на конкретной територији, може рачунати да неће бити кривично одговоран? Да ли је било потребно да се принцип командне одговорности овако оштро постави?

Из угла жртава и у светлу пораста ратних злочина без обзира на раст међународноправне заштитне регулативе и кампање ширења познавања правила међународног ратног права, свакако да јесте. Војни или цивилни руководиоци који предузме све прописане, разумне али и могуће мере и то докаже пред одређеним судом, биће ослобођен одговорности упркос томе што није успео да спречи све ратне злочине у конкретном времену на одређеној територији. Онај ко се огресио о

командну одговорност из нехата или незнања, биће кажњен али далеко блаже него да је активно учествовао у ратним злочинима. Принцип командне одговорности је и уведен да би се војни и цивилни руководиоци учинили одговорнијим за поступке свих њима у оружаној сукобу подређених лица и да би им активна улога у спречавању ратних злочина и гоњењу учинилаца била један од тежишних задатака током извођења операција уз сама борбена дејства, а ради боље и ефикасније заштите најугроженијих, пре свега цивилне популације.

— ШТА ПРОПИСУЈЕ НАШЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Законодавство Републике Србије предвиђа после најновијих измена посебан поступак за кривично гоњење и кажњавање лица одговорних за ратне злочине који се односи и на кршење принципа командне одговорности, а такође прописује и посебно кривично дело за пропусте у погледу командне одговорности.

Поступак за ратне злочине прописан је у посебном *Закону о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине*, док се за сва процесна питања која овим законом нису регулисана примењује *Закон о кривичном поступку*. Поступак покреће и води посебно Тужилаштво за ратне злочине са седиштем у Београду које је надлежно за целу територију Републике Србије. Посебног тужиоца за ратне злочине поставља Народна Скупштина РС. Исто тако у оквиру МУП-а постоји посебна Служба за откривање ратних злочина за територију целе наше земље, а у Окружном затвору у Београду посебна притворска јединица за ухапшена лица. У првом степену за ратне злочине суди искључиво Окружни суд у Београду и то посебно Веће за ратне злочине, а у овом суду постоји и посебна служба за административни-техничке послове и послове заштите сведока и жртва како би се обезбедили што бољи услови за несметан ток поступка.

Не треба посебно напомињати да су сви државни органи по самом закону дужни да сарађују са Тужилаштем за ратне злочине и да је откривање ратних злочина дужност не само МУП-а и његове посебне службе већ и свих служби безбедности у земљи а такође

по природи њене делатности и Војске Србије у целини, где сваки војни старешина има одређене обавезе и овлашћења на свом нивоу одговорности.

Кривично дело *Неспречавања вршења кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом* односи се на поступање противно принципу командне одговорности. Радња овог кривичног дела састоји се у непредузимању мера за спречавање вршења кривичних дела против човечности или других добара заштићених међународним правом, а учинилац може бити војни заповедник али и друго лице које то није али де факто обавља такву функцију. Ово отвара могућност да за кршење командне одговорности одговарају сви у командном ланцу укључујући и лица која су претпостављена војним командантима тј. и цивилни руководиоци. Такође, није неопходно да наведена одговорна лица припадају регуларној војсци једне државе и њеним легалним органима власти. Одговорни су и самозвани команданти и цивилни руководиоци који контролишу било какве наоружане групе чак и у чисто унутрашњим оружаним сукобима ниског интензитета.

Постојање овог кривичног дела зависи од три кумулативна услова: (1) да је учинилац војни командант или лице које фактички врши такву функцију, (2) да је учинилац знао да снаге којима командује или које контролише припремају или су започеле вршење ових кривичних

Јапански генерал Јамашита осуђен је на смртну казну по основу командне одговорности за злочине јапанске војске на Филипинима током Другог светског рата

РАТНИ ЗЛОЧИН У НАШЕМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Кривична дела ратних злочина су прописана у *Кривичном закону Републике Србије* као посебна група кривичних дела која носи назив – Кривична дела против човечности и међународног права, а садржи следећа кривична дела:

1. Геноцид
2. Злочин против човечности
3. Ратни злочин против цивилног становништва
4. Ратни злочин против рањеника и болесника
5. Ратни злочин против ратних заробљеника
6. Неспречавање вршења кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом (*командна одговорност*)
7. Трговина људима и међународни тероризам
8. Организовање и подстицање на извршење геноцида и ратних злочина
9. Употреба недозвољених средстава борбе
10. Недозвољена производња оружја чија је употреба забрањена
11. Противправно убијање и рањавање непријатеља (када жели да се преда или не пружа отпор)
12. Противправно одузимање ствари од убијених
13. Повреда парламентарара
14. Сурово поступање са рањеницима, болесницима и ратним заробљеницима
15. Неоправдано одлагање репатријације ратних заробљеника
16. Уништавање културних добара
17. Злоупотреба међународних знакова
18. Агресиван рат (део земаља нема ово кривично дело)
19. Расна и друга дискриминација
20. Трговина децом ради усвојења
21. Заснивање ропског односа и превоз лица у ропском односу
22. Узимање талаца и финансирање тероризма

дела, и (3) да учинилац није предузео мере за њихово спречавање које је могао и био дужан да предузме.

Наведени услови у потпуности важе и када се као учинилац појављује цивилни руководилац који је надређен горе наведеним лицима, што је други облик овог кривичног дела.

Када учинилац изврши ово кривично дело са умишљајем и за директни и за евентуални умишљај биће кажњен казном која је прописана за само кривично дело ратног злочина за чије спречавање није предузео мере.

Ако је учинилац извршио наведено кривично дело из свесног или несвесног нехата биће кажњен казном затвора у трајању од 6 (шест) месеци до 5 (пет) година.

Све ово наравно ако је истовремено или после извршења овог кривичног дела дошло до извршења неког од набројаних кривичних дела која фактички спадају у ратне злочине. Ако то није случај онда неће постојати ово кривично дело али ће постојати неко од кривичних дела против службене дужности за које се може одговорати и кривично и дисциплински, зависно од тежине кршења принципа командне одговорности.

■ НАДЛЕЖНОСТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА

Међународни кривични суд у Риму има предност у односу на националне судове држава потписница када се говори о заснивању надлежности за суђење учиниоцима кривичних дела ратних злочина. Он се може умешати у кривични поступак који води држава потписница за ова кривична дела у било којој фази тог поступка и затражити да му се уступи кривично гоњење одређеног лица.

Такође, ако Међународни кривични суд процени на основу прибављених информација о конкретном предмету који је већ окончан да је поступак пред судом државе потписнице вођен на начин усмерен пре свега на заштиту оптуженог, да је кривично дело ратног злочина квалификовано у поступку као обично кривично дело како би се избегла могућа надлежност Међународног кривичног суда и да у поступку није обезбеђена независност суда и непристрасност у одлучивању.

Међународни кривични суд може поново да отвори правноснажност пресудом националног суда већ окончан случај и да поново суди у предмету који је већ пресуђен. Ово се наравно односи и на командну одговорност.

Поступак пред Римским судом покреће Тужилаштво суда. Постоје три основна начина на које Римски суд успоставља своју надлежност за суђење али зависно од развоја судске праксе и будућег рада суда увек постоји могућност повећања њиховог броја као и модификовања. Прво, надлежност суда успоставља се директно без икаквих посебних услова ако Савет безбедности УН, на основу овлашћења из главе 7 Повеље УН, случај упути Тужилаштву. Друго, ако је Тужилаштву случај упутила држава чланица Римског статута као и ако је Тужилаштво самостално покренуло истрагу на основу својих сазнања и добијених или прикупљених информација, потребно је још да надлежност Римског суда прихвати или држава на чијој је територији извршено кривично дело или држава чији је окривљени држављанин. Ово је потребно само уколико нека од ових држава није потписница Римског статута а ако јесте суд не мора тражити њен пристанак. Трећи начин је изведен из другог јер условљава успостављање надлежности Међународног кривичног суда пристанком државе која није потписница Римског статута. У том случају држава свој пристанак даје изјавом коју упућује Секретаријату Римског суда, али је пристанак обавезује на потпуну сарадњу са судом и ако она изостане држава може бити изложена међународним санкцијама.

Статут Међународног кривичног суда сва кривична дела ратних злочина за које је овај суд надлежан дели на: геноцид, злочин против човечности (са више облика извршења), ратни злочин (са више облика извршења) и агресију.

Ту се кршење принципа командне одговорност експлицитно не наводи као посебно кривично дело, али у ствари стоји у основи сва ова четири кривична дела.

Посебан проблем који није превазиђен пре свега из политичких разлога је што Римски статут не дефинише кривично дело *агресије*, већ оставља да то буде урађено накнадно када ОУН прецизно одреди тај појам и сва њена обележја тако да за овај ратни злочин који углавном стоји у основи свих ратних злочина, Римски суд, нажалост, још не може да суди.

Такође, иако ратни злочини не застаревају, Римски статут је успоставио једну врсту временског ограничења јер је предвидео да ће овај суд судити само за ратне злочине у будућности, односно за оне који су се догодили или који се буду догодити после оснивања суда.

Треба посебно напоменути и да су државе потписнице Римског статута дужне да стално и без изузетка сарађују са Римским судом и да су дужне да чак и страна лица која гони овај суд а која се затекну на њиховој територији, задрже, односно ухапсе и безусловно изруче суду. ■

Александар ГАВРИЛОВИЋ

О Р У Ж А Н Е С Н А Г Е Б У Г А Р С К Е

ОДАНОСТ ЕВРОПСКИМ ИНТЕРЕСИМА

Бугарска је на путу ка евроатлантским интеграцијама реформисала постојећи политички систем, успоставила нове механизме политичке и стручне координације и контроле над оружаним снагама и усвојила сва потребна нормативна документа којима се дефинишу ставови о националној безбедности, реформама система одбране, али и сарадња са регионалним и европским организацијама

На путу ка евроатлантским интеграцијама и Бугарску је снашла судбина земаља у транзицији. На једној страни, било је то рушење и потпуни раскид са претходним једнопартијским политичким системом и идеолошки јединственим и врло бројним оружаним снагама, службама безбедности и полиције, а на другој, увођење вишестраначког система, демократских правила у функционисању правосуђа и система одбране и отварања према земљама напредне демократије и евроатлантским интеграцијама.

За Бугарску тај период је почео 10. новембра 1989, рушењем комунистичког система Тодора Живкова и почетком демократских промена, односно 1991. усвајањем Устава којим је отворен пут ка транзицији и демократским променама.

■ СИСТЕМ БЕЗБЕДНОСТИ У НОВИМ УСЛОВИМА

До 2. априла 2004, када је званично примљена у НАТО, Бугарска је спровела реформе у свих пет области обухваћених плановима за пријем: политичком систему, економији, безбедности, одбрани и људским правима. Реформе су праћене усвајањем потребних докумената којима су институционализовани односи и дефинисане организације у телима која се баве спровођењем закона и прописа.

Најдубље и најдинамичније промене забележене су у систему одбране и безбедности, јер су то биле структуре које су, због утицаја, снага и позиција у претходном режиму, могле зауставити демократске

процесе и реформу. Бугарска је до 1989. године, као чланица Варшавског уговора, изграђивала своје оружане снаге за вођење борбе широких размера у условима блоковских супротности и у том контексту држала непримерен (за величину државе) број војника (око 107.000), јединица и гарнизона са великом мобилизацијском резервом. То су били и разлози да се, већ у 1992, крене са бројчаним смањивањем старешинског састава, укидањем јединица и затварањем касарни.

Динамизирање односа са НАТОом, изражено при приступању Програму Партнерство за мир (14. фебруар 1994), Евроатлантском програму за партнерство, изради годишњих планова за партнерство, учешћу у активностима Савеза, допринело је јачању нових тенденција у организационој трансформацији система одбране и безбедности, дефинисању стратегијског војнополитичког окружења и увођењу принципа цивилне контроле над оружаним и снагама безбедности. Тај процес кулминира крајем деведесетих година прошлог века усвајањем стратегијских докумената, која као услов за интеграцију, у складу са стандардима НАТОа, дефинишу политички оквир у коме се гради систем одбране и изводи реформа и реорганизација ОС и специјалних служби.

Распад Варшавског уговора, промене у војнополитичком окружењу и настали демократски процеси, довели су до нових тенденција у организационој изградњи војске. Промене у стратегијском војнополитичком окружењу, економске и демографске могућности земље, прихваћени принцип цивилне контроле над оружаним снагама и усвојени документи из области националне безбедности, наметнули су потребу за другачијим структурисањем оружаних снага, по стандардима који би омогућили чланство у НАТОу.

Данас су оружане снаге Бугарске организацијски структурисане у видовима са раздвојеним мисијама, организацијским структурама и задацима.

■ КОПНЕНА ВОЈСКА

Копнена војска представља основни вид оружаних снага Бугарске армије. Као доминирајућој и стратегијској компоненти националне војне моћи, у КоВ-у се припремају јединице способне за учешће у свим операцијама колективне одбране

САРАДЊА СА НАТООМ

Бугарска данас, као пуноправна чланица НАТОа, активно учествује у процесима планирања и одлучивања о свим активностима Савеза, организовању и учешћу у мировним операцијама под контролом Алијансе, има јаке контингенте у саставу мисија у Авганистану и Ираку, Кфору и Аlтеi-Еурофор у БиХ, а њени официри су носиоци и командних функција у SEEBRIG-у.

НОВЕ ПРЕТЊЕ

У околностима нетрадиционалних изазова, ризика и претњи, Бугарска је дефинисала конкретне појаве које угрожавају њену националну безбедност: политичка, економска и војна нестабилност у земљама Југоисточне Европе; етничке и религиозне противречности у деловима Западног Балкана; нерешена територијална и гранична питања међу државама региона; избегличке кризе и нелегална миграција; поседовање великих количина илегалног оружја у Албанији и Македонији, корупција, урбани тероризам и криминал са елементима уцена, рекетирања и убистава.

НАТОа, на својој територији и изван ње. Овај вид ОС изграђује се као модеран, високих маневарских способности и компатибилности са јединицама КоВ земаља чланица НАТОа, способан да учествује у операцијама у свим деловима света.

Организацијски, у структурама КоВ-а су штабови, бригаде, пукови, јединице за подршку и логистику, а функционално снаге за брзо реаговање, снаге за одбрану територије и снаге за обезбеђење обуке. Адекватно оваквој функционалној и организацијској структури, а у складу са одредбама Стратегијског плана одбране, КоВ ће имати само две механизоване бригаде, лаку пешадијску бригаду, бригаду специјалних снага, артиљеријски, инжењеријски и пук логистике, јединице борбене подршке и борбеног обезбеђења, наставне центре и полигоне.

Стратегијским прегледом одбране дефинисане су контролна, одбрамбена, подршка миру, хуманитарна и спасилачка, интегративна и социјална функција јединица у саставу КоВ-а. Из наведених функција произилазе одбрамбена мисија, мисија подршке међународном миру и безбедности, допринос националној безбедности у миру.

■ РАТНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО И ПРОТИВВАЗДУШНА ОДБРАНА

Овај вид ОС остварује контролу над ваздушним простором и саобраћајем, оперативну и борбену припрему јединица и деловима својих снага учествује у различитим операцијама на територији Бугарске и изван ње. У организацијском саставу вида су Штаб са непосредно потчињеним јединицама, Команда тактичке авијације са родовима ловачко-бомбардерске, извиђачке и транспортне авијације и хеликоптерских јединица, Команда ПВО са ракетним јединицама ПВО, радио-техничке бригаде и логистичке подршке. У специјалне јединице овог вида улазе јединице за борбено обезбеђење, специјално-техничко и материјално-техничко обезбеђење и санитетске јединице.

Функционално, тај вид у свом саставу има активне и резервне снаге. Активне су намењене за извршавање задатака одбране земље и коалиционих обавеза Бугарске које произилазе из чланства у НАТОу. Комплетирани су са 100 посто људства и технике и високе оперативне готовости. У њихов састав улазе

Снаге за развој и Основне снаге за одбрану са Снагама за брзо реаговање, организоване по стандардима и компатибилне са снагама НАТОа.

У саставу резервних снага су Снаге за нарастање, јединице које се формирају у рату и намењене су јачању и садејству Основним снагама за одбрану. Наравно, РВ и ПВО имају исте функције као и КоВ: контролну, одбрамбену, подршку миру, хуманитарну и спасилачку, интегративну и социјалну.

■ РАТНА МОРНАРИЦА

Задаци РМ произилазе из политике коју води бугарска влада, а односи се на развој добросуседских односа и заштите националног суверенитета. Конкретније, РМ извршава следеће задатке: одржавањем потребне готовости јединица смањује се вероватноћа напада са мора и избијање војног конфликта у региону Црног мора, јачање поверења и безбедности учешћем на поморским вежбама земаља црноморског региона, помоћ државним и локалним властима у заштити интереса на унутрашњим водама, обалном појасу и територијалном мору, спречавање напада са мора, садејство јединицама КоВ-а у одбрани обале, заштита поморских путева и превоза.

Организацијски, у састав РМ улазе Штаб, непосредно потчињене јединице, поморске базе Варна и Бургас и бригада лаких снага.

Ратна морнарица има исте функције као и РВ и ПВО. Циљ спроведене реформе била је изградња ефикасне, модулне, компактне, покретне и армије високе борбене готовости, способне да одбрани уставне атрибуте државе, независност, суверенитет и територијални интегритет, те да буде равноправан партнер у међународним институцијама и организацијама и активно учествује у мировним операцијама.

Бројно стање Бугарске армије се реформским захватима стално смањивало. Од 107.500 припадника крајем деведесетих, дошло се до данашњег броја од 45.000 људи, а Стратегијским прегледом одбране предвиђено је даље смањивање бројног стања армије и технике, да би оно 2015. било сведено на 39.000 припадника, 160

тенкова, 20 борбених авиона и шест борбених бродова. Према плану, до краја 2010. године треба да се заврши професионализација Бугарске армије.

■ НОВИ ИЗАЗОВИ

Бугарска је прихватила реалност да је почетком 21. века „смањена опасност од глобалног нуклеарног рата, да јачају тенденције о мирном решењу међудржавних конфликта, да се побољшавају механизми Савета безбедности УН за управљање кризама и у том контексту знатно је смањена опасност од непосредне војне агресије против Бугарске”.

Међутим, овакве позитивне тенденције на глобалном нивоу деловале су контрапродуктивно на стабилност појединих региона и држава. Појавили су се, до сада, нетрадиционални ризици и претње. Суочена са овим опасностима Бугарска се, инструментима превентивне дипломатије, залаже за развој регионалне сарадње, јачање стабилности и безбедности. Програм овог облика сарадње реализује се институционализованим односима израженим у SEDM (South east defence ministry), коришћењем мултинационалне бригаде SEEBRIG, формирањем инжењеријско-грађевинске јединице за радове на територијама земаља Југоисточне Европе, стварањем информационе мреже за активности у кризама регионалних размера, формирањем Регионалног савета за цивилно-војно планирање за реаговање при катастрофама и изградњом система за размену информација у области војних реформи међу државама Југоисточне Европе.

Бугарска настоји да се промовише као фактор стабилности у региону и да би то остварила дефинисала је у званичним документима (Устав, Концепција о националној безбедности, Војна доктрина) и својој спољној политици, принципе понашања у којима истиче да нема територијалних претензија ни према једној земљи у региону, али и не признаје њихове претензије према својој територији; не изграђује своју безбедност на рачун других држава; њена политика се заснива на лојалности у обостраним интересима и односима са другим државама и међународним савезима и залаже се за јачање безбедности Балкана, али је против балканских војних и политичких савеза. ■

Благоје НИЧИЋ

РУСКИ ОДГОВОР НА АМЕРИЧКИ РАКЕТНИ ШТИТ

Инсталирање ракетних лансирних рампи у Пољској, радарских станица у Чешкој, стављање у оперативну употребу војних база у Бугарској и Румунији, избегавање ратификације *Споразума о смањивању конвенционалног оружја у Европи*, према тумачењу руског председника Путина, јесу „непотребне, унилатералне и неосноване акције западних партнера и довољан разлог за руски одговор“. Он је уследио истовремено са тестирањем нове интерконтиненталне ракете РС-24 и модернизоване верзије ракете *искандер*.

Русија је са полигона Плесењ извршила успешну пробу нове интерконтиненталне ракете РС-24, наоружане са 10 различитих бојних глава, намењене за замену застарелих пројектила РС-18 и РС-20. Ракета је лансирана са покретног лансера, а њена бојна глава је погодила циљ удаљен 5.472 километра на полуострву Камчатки на Далеком истоку.

Према објављеним техничким карактеристикама, ракета РС-24 са интерконтиненталним дометом, испаљује се са покретног лансера који брзо мења положај, лако се сакрива и маскира, без потребе да се стратешка ракета смешта у стационарни и врло рањиви бетонски силос. Лансирања цев има облик цигарете, која се подиже неколико секунди пре испаливања пројектила. Пројектил се прво катапултира из цеви (техника коју поседују и све савремене руске ракете), па тек онда пали моторе како би га сателити из система за рано упозоравање што касније открили у првој фази лансирања.

Најављујући да ће Русија и даље наставити да прави модерно наоружање, Путин је упозорио да је то само асиметричан потез на повлачење САД из *Споразума о противракетној одбрани* и уједно одговор за очување стратешког баланса у свету. ■

АМЕРИЧКИ РАТНИ БРОД У ТИВТУ

поморских снага САД у Европи, који се у Подгорици срео са црногорским председником Филипом Вујановићем.

Током боравка у Тивту, морнари, подофицири и официри са брода „Emory S. Land“ имали су више званичних састанака и спортских такмичења са колегама из Морнарице Црне Горе, а њихов командант, капетан бојног брода Џефри Хјуз је на сеоском гробљу у Ђурашевићима одао пошту и положио венац на гроб Тивћанина Јока Џејмса Мештровића, који је у августу 1918. године као наредник америчке копнене војске, херојски погинуо на ратшту у Француској, за шта је постхумно одликован Медаљом чести.

„Emory S. Land“ AS-39 је један од само два таква пловила у Ратној морнарици Америке. Реч је о броду за техничко опслуживање нуклеарних нападаћих подморница, који је већ годинама окосница америчке логистичке поморске базе Ла Мадалена на истоименом острвцу у близини северног дела италијанског острва Сардинија. ■

Брод база нуклеарних нападаћих подморница Ратне морнарице САД „Emory S. Land“ AS-39 усидрио се недавно у луци Тиват, где је његова посада боравила у седмодневној званичној посети Црној Гори и њеним оружаним снагама.

Том приликом Црну Гору је посетио и амерички адмирал Хари Улрих, командант Здружених снага НАТОа и

Н. Б.

ВЕЖБА НАТОА У ЈАДРАНСКОМ МОРУ

На подручју Задарске жупаније изведена је, највећа до сада, вежба НАТОа *Idassa 2007*, са темом заштите и спасавања. Учествовало је више од 1.200 људи, сврстаних у 36 тимова из 44 земље чланице НАТОа и Партнерства за мир, припадника Пакта стабилности за Југоисточну Европу и Већа Европе.

Вежба је изведена на пет локација у Задру и околини: Биограду, Гаженици, Бокањцу, на аеродрому Задар и железничкој станици Бибиње. Главни циљ вежбе је унапређење координације земаља чланица НАТОа и Партнерства ради увежбавања процедура националних цивилних и војних структура и сарадње држава у случају великих несрећа и катастрофа.

Један од циљева била је и провера и увежбавање стандарда НАТОа ради подршке земље домаћина цивилним и војним еле-

ментима за реаговање у катастрофама, провера усклађености опреме и комуникацијских процедура, али и увежбавање у правременом информисању јавности за време катастрофа. ■

МАКЕДОНСКИ МИРОВЊАЦИ У ЛИБАНУ

Македонија први пут упућује своје официре у мировну мисију под покровитељством УН. Двојица њених официра провешће годину дана у оперативном центру Главног штаба мисије UNIFIL, смештеном у граду Нагура на граници Либана и Израела, где ће извршавати оперативне и административне задатке.

Учешће македонских официра у мисији УН значајан је корак у припреми за пуноправно чланство у НАТОу. То је четврта мисија у којој учествује Македонија са својим војницима и прва под мандатом УН. ■

АМЕРИЧКИ ПАНЦИРИ

ЗМАЈЕВА КОЖА ПРОТИВ ПРЕСРЕТАЧА

Мада би се у први мах могло помислити да су то ликови из неке компјутерске игре, реч је о два најсавременија војна панцира и ривалитету њихових произвођача, а све да би армија САД обезбедила велике поруџине

Када је, крајем прошлог столећа, панцир *Interceptor* (пресретач) усвојен као стандардни део опреме припадника свих видова оружаних снага САД, изгледало је да је проблем заштите од пројектила испалених из ватреног оружја, а и шрапнела минско-експлозивних средстава, решен на дужи период.

Одлике новог панцира су заиста биле импресивне. Као прво, у односу на претходни модел *PASGT* (*Personnel Armor System, Ground Troop Flak Vest*) који је коришћен у Сомалији и чија је маса износила 11,4 kg, *Interceptor* је лакши за 35 одсто, јер је његова маса само 7,4 килограма. Треба нагласити да се нови панцир састоји из две модуларне компоненте. То су спољашњи тактички прслук *OTV* (*Outer Tactical Vest*), израђен од влакана кевлар арамида, и два керамичка улошка од борон-карбида пресвучена спектром, материјалом велике тврдоће, који се зову *SAPI* (*Small Arms Protective Inserts*).

Прслук потпуно задржава танад калибра 9 mm пара, пуне металне кошуљице, тежине 124 грејна, која лете до брзине од 426 метара у секунди, уз минималну деформацију. *SAPI* се израђују у пет величина и умету се по један у џеп на предњој и задњој страни панцира. Њихова намена је да зауставе до три пројектила калибра 7,62 mm На-тоа (7,62x51 mm, односно .308 Winchester), који лете брзином до 838 метара у секунди. Уз њих се у панцир могу уметнути и бочни улошци *Side-SAPI*, који штите грудни кош са бока, почев од пазушне јаме наниже. На основу ратних искустава из Авганистана и Ирака, развијени су и усвојени ојачани бочни улошци, тзв. *Enhanced-SAPI*, који су нешто тежи, али пружају бољу заштиту од досадашњих, поготово при погодима панцирно-пробојне танади.

■ МАСА И ЗАШТИТА

На прслук се могу накачити штитници од кевлара за врат, рамена и препонски предео, а са задње стране у пределу горњег дела леђа смештена је интегрална ручица, која служи за повлачење рањеника који се не може самостално кретати. На његовој предњој страни су закаче за различите џепове, идентичне онима на упртачу типа *Molle*. Маса самог прслука износи 3,8 kg, а сваки од уметака има масу од по 1,8 килограма. Међутим, уз штитнике за врат, рамена и препоне, те *E-SAPI* улошке (око 4,5 kg), *Interceptor* има знатно увећану укупну масу. То и јесте стална дилема код ове врсте заштитне опреме. Ако се жели свеобухватна заштита, неминуовно је увећање масе панцира. То се негативно одражава на покретљивост војника и удобност, јер при дужем ношењу панцира долази до исцрпљености, поготово у пустињским условима који владају у Ираку. Уз оружје, муницију, воду, храну и прибор за прву помоћ, свакодневни терет који војник мора да носи доसेже скоро 30 килограма. Тако оптерећена пешадија нема шансе да достигне лако опремљене и брзе устанике, што су сами војници врло брзо уочили. Са друге стране, пратиоци конвоја који су изложени дејству РПГ-а и импровизованих минско-експлозивних направа преферирају комплетан панцир, ма колико он био тежак.

Нови панцир је наметнуо и измене у стрељачкој обуци. Приликом опитних гађања на ватреном полигону у бази Форт Рајли, држава Канзас, уочено је да је код војника који носе панцир прецизност већа при дејству по циљевима који се налазе на одстојању до 150 метара, а мања на одстојању преко 200 m у односу на стрелце без панцира. Један од разлога је и тај што се у панциру не може нишанити из лежећег става, пошто оковратник не дозвољава да се глава савије уназад. Из тог разлога је усвојен клечећи

став за дејство прецизном ватром на већем одстојању.

Цена комплетног *Interceptor* панцира износи 1.585 долара, а од укупне своте од 87 милијарди долара коју је амерички конгрес недавно одобрио за ратове у Авганистану и Ираку, 300 милиона долара намењено је за улагање у производњу и усавршавање панцира.

■ ЕФИКАСНОСТ

Са почетком инвазије на Ирак и другачије врсте сукоба у односу на рат у Авганистану, искрсле су одређене дилеме у погледу ефикасности панцира *Interceptor*. Наиме, у Авганистану се рат махом одликује ватреним дејством стрељачког оружја на већем одстојању, често са једног планинског врха или обронка на други. Ту се веће користи оружје калибра 5,56 mm или 7,62x39 mm, а много више митраљеви 7,62 или чак 12,7 mm, те минобацачи. У таквим условима панцир се одлично исказао, пружајући заштиту од танади и гелера, и наводи се да је директно заслужан за спасавање најмање 29 војника од сигурне смрти. Међутим, ратне операције у Ираку се великим делом одвијају у урбаној средини, где устанички снајперисти дејствују са одстојања која су неретко мања од 50 метара, када могу са лакоћом циљати у слабе тачке панцира.

Према форензичкој студији коју је спровео Марински корпус и која обухвата маринце који су страдали у Ираку током периода од марта 2003. године до јуна 2005. од погодака из стрељачког оружја задобијених у грудни кош док су носили *Interceptor*, који је требало да их заштити, утврђено је да је 42 одсто погинуло од погодака у област око SAPI уложака, 23 одсто погинулих погођено је у вертикални предео од пазушне јаме наниже, а 15 одсто их је усмрћено погоцима у незаштићену надлактицу и раме, када су пројектили накондно продрили и у грудни кош. Наиме, многи маринци одбијају да носе бочне уложке s-SAPI, а и штитнике за рамени појас јер су кабаста, а њихова им додатна тежина драстично нарушава покретљивост. Ово је непријатељ уочио и почео да увежбава снајперисте да гађају рањиви предео на панциру. За то је сазнала обавештајна служба америчке војске и преко радио програма *American Armed Forces Network* о томе обавестила све припаднике оружаних снага у Ираку.

Осим наведеног, војници су приметили да се с временом смањује заштитна способност панцира, а и да су SAPI улошци крти и при паду на чврсту подлогу или ударцу често пуцају или се делови одломе – уосталом, на самим улошцима стоји натпис *Handle with Care* (пажљиво руковати). Према извештаји-

РИБЉА КРЉУШТ

Портпарол фирме *Pinnacle Armor* рекао је новинарима како су у први мах намеравали да свој производ назову *рибља крљушт*, али су потом схватили да *змајева кожа* звучи много лепше.

ма са терена, дешавало се чак да се уложак након једног поготка танета калибра 7,62 mm почне крунити и дробити на погођеном месту, мада би по спецификацији требало да издржи три поготка.

Interceptor производе компаније *Armor Holdings Corporation* из Џексонвила и *Point Blank Body Armor* из Помпано Бича (оба места су у држави Флорида). Примедбе су се односиле на панцире које је произвео *Point Blank*, а добиле су и званичну потврду када је комисија Маринског корпуса маја 2005. године одбила да прими серију од 5.777 панцира, након извештаја да прслук не зауставља танад калибра 9 mm *лара*. Новембра исте године повучена су још 10.342 прслука по једним, а чак 18.000 по другим изворима, након што су тестирања на полигону Абердин, држава Мериленд, а и извештаји медија, указали на то да не испуњавају предвиђене балистичке стандарде.

До пре три године постојао је и трећи произвођач овог панцира, *Second Chance Body Armor Inc.*, који је био највећи снабдевач оружаних снага САД, али је тада објавио стечај и повукао се из посла. Треба напоменути да је ова фирма под истрагом Министарства правде због сумње да је починила превару продајом панцира за које је знала да не испуњавају прописане захтеве. Није познат тачан број панцира овог произвођача који се засигурно одавно користе у ратним зонама, али је утврђено да је 156.000 неисправно. Јула 2006. године, *Armor Holdings Corp.* обавестила је медије да је потписала уговор на основу кога је постала искључиви снабдевач оружаних снага

САД панцирима *Interceptor* који треба да замене неисправне производе *Second Chance*.

■ ФЛЕКСИБИЛНОСТ

Пошто су медији обилато извештавали о проблемима са панцирима *Interceptor*, међу војницима који је требало да буду прекомандовани у Ирак и њиховом родбином завладала је забринутост. Стога су они потражили ону врсту панцира за коју су сматрали да ће им пружити најбољу заштиту. Одговор је пронађен у производу фирме *Pinnacle Armog* из града Фресно, држава Калифорнија – *Dragon skin* (*змајева кожа*). Ово је мало предузеће које има само тридесетак запослених, али њихов производ је револуционарни панцир отпоран на пушчане метке. Главна особина по којој се разликује од свих досадашњих је флексибилност (савитљи-

НОСИ ГА И КОНКУРЕНЦИЈА

Пензионисани морински потпуковник, Џим Меги, изјавио је репортеру канала *NBC News*: „Када би ми рекли да сутра морам да кренем у Ирак, ја бих купио панцир *змајева кожа* и тамо га носио“. Посебно је занимљива чињеница да је потпуковник Меги један од људи који је пре десетак година учествовао у развојном програму панцира *Interceptor*.

NBC News тврде да су преко својих извора добили информације како је *CIA*, након спроведеног тестирања, такође купила *змајеву кожу* за своје оперативце у Ираку.

вост). Наиме, уместо неколико великих, крутих керамичких уложака, он се састоји из много малих кружних керамичких плочица израђених од силикон-карбида, пречника око 50 mm, које се међусобно преклапају као рибље крљушти, а уложене су у прслук од арамида. Преклапањем се остварује много већи степен заштите него што је то случај код великих солитарних уложака, а истовремено је носиоцу панцира омогућена знатно већа покретљивост. За разлику од *Interceptor-a*, овај панцир се може савијати до приближне величине кошаркашке лопте, а његови кружни керамички улошци нису крти као *SAPI*, док маса износи 2,5 килограма.

У тестовима који су приказани на ТВ каналима *History* и *Discovery*, панцир је издржао девет погодака из *AK-47*, а потом још 35 из аутомата *хеклер* и *кох* *МП5* калибра 9 mm *пара*. У наредном тесту, издржао је укупно 120 хитаца из *AK-47* и *МП5*, а да опет ниједном није пробијен, док је у трећем тесту уз мноштво погодака из претходна два оружја издржао и танад из карабина *М4* кал. 5,56x45 mm, те експлозију ручне бомбе у непосредној близини, која га је тешко оштетила, али не и пробила. Полиција града Фресно изабрала га је након што је одолео пројектилима калибра .308 *Winchester*, испаленим из снајперске пушке, као и 30 танади из аутомата *МП5* испалених са одстојања од 1,5 метара.

Посебно је занимљив тест који је спроведен октобра 2006. године на универзитету *Стенфорд*, када је *змајева кожа* прво испложена високој температури од 77 степени *Целзијуса* током периода од 12 часова, а затим 90 минута пре тестирања изнета у спољашњу средину. У панцир је испалено укупно 20 метака са одстојања од три метра и то по пет хитаца из четири цеви различитог калибра. При том је сваки први хитац био управно на панцир, два под углом од 30 степени и два под углом од 60 степени. Калибри су били 5,56x45 mm (два пута, прво *M855* пуне металне кошуљице, а потом *Le Mas Urban Warfare*), 7,62x39 mm и .30-06 (7,62x63 mm). Посебно је занимљиво зрно *Le Mas*, које је обложено молибденом, а уз то има изузетно велику почетну брзину од 1.133 метра у секунди.

■ ИЗДРЖЉИВОСТ

Панцир је издржао све поготке, а нарочито је важна и чињеница да није било рикошета при погоцима под углом. Питање рикошета је врло битно са аспекта полицијских агенција, где се увек мора разматрати и могућност повреде цивила при оружаном обрачуна са криминалцима.

Ако је *змајева кожа* тако квалитетна, а производи се од краја деведесетих година, логично се намеће питање зашто није усвојена уместо панцира *Interceptor*? Разлога има неколико, и крећу се од тога да је произвођач мала компанија, а *Interceptor* резултат великог заједничког развојног програма војске САД и Моринског корпуса, преко традиционалне инертности сваког војног естаблишмента, до лоших резултата забележених маја 2006. године на тестирању *змајеве коже* које је спровела војска. Током теста утврђено је да се на високој температури топио лепак који спаја керамичке плочице, те су се оне разишле, што је на панциру створило места која пројектил са лакоћом пробија. Укупно је забележено 13 пробоја панцира или деформација задње стране уложка који метак није пробио, али настала деформација може резултовати смртоносном повредом, тзв. *тулом траумом*.

Проналазач панцира, Алан Бејн, признао је да је са једним примерком *змајеве коже* било проблема, али је навео да су бали-

БРИТАНСКА ИСКУСТВА

Према писању новина *Daily Mail*, британске трупе у Авганистану и Ираку имају проблеме са панцирима, како квантитативне, тако и квалитативне природе. Први се огледа у недовољном броју потребних панцира, што се исказало погибијом командира тенка Стива Робертса, који је изгубио живот од снајперског хица 2003. године, само неколико дана након што је по наређењу предао свој панцир јер их пешадија није имала довољно. Овај догађај имао је велики одјек у Великој Британији. Нови тип панцира, Osprey Improved Combat Body Armor, у чији развој је утрошено 16 милиона фунти, далеко је скупљи од претходног, и цена му је 1.000 фунти (претходни стаје 167 фунти).

Са терена стижу извештаји о незадовољству војника новим панциром, који је уз нове керамичке улошке који су шири и дебљи постао претежак, гломазан и крут. Највећа примедба односи се на предњи уложак, који је тако постављен да се кундак пушке не може при нишањењу опслонити на раме, јер одмах склизне. Многи војници сада ваде улошке пре окршаја, јер сматрају да су им слобода кретања и прецизно нишањење важнији од дебелог панцира, а један је рекао новинарима да су они увезбани да се брзо крећу и прецизно гађају, а не гегају наоколо у панциру у нади да га меци неће пробити.

стички експерти били збуњени флексибилним панциром који су видели први пут, тако да су гађали у делове панцира које не штите керамичке плочице. Произвођач *Pinnacle Armor* издао је саопштење за штампу у коме је изнето да је тестирање било непрофесионално и пристрасно, те да је у питању могући сукоб интереса, јер је директор програма *Interceptor* постављен за руководиоца испитивања новог панцира.

Неспорна је чињеница да је *змајева кожа* доста скупља од панцира *Interceptor*, јер комплетни панцир кошта око 5.000 долара. Са друге стране, тврди се да он штити 140 одсто већу површину тела у односу на *Interceptor*.

Многи амерички војници у Ираку су, незадовољни квалитетом војне опреме, сопственим новцем платили квалитетније чизме, оптичке нишане, футроле за пиштоље, радио уређаје, батеријске лампе, ГПС уређаје, па и панцире *змајева кожа*. О томе су обавестили медије, па је ствар доспела и пред Конгрес САД, под чијим је притиском Министарство одбране 2005. године донело одлуку о једнократној исплати војницима који су личним средствима платили набавку опреме неопходне за адекватно извођење борбених задатака, до висине од 1.000 долара по војнику.

испуњава потребне балистичке захтеве утврђене војним нормативима. Војници су о овоме обавестили познату организацију ратних ветерана САД *Војници за истину (Soldiers for the Truth)*, која је сталан и оштар критичар америчког војног естаблишмента.

За насталу ситуацију заинтересовали су се и медији, те је ТВ канал *NBC News* самостално спровео паралелно тестирање два ривалска панцира у присуству пензионисаног генерал-пуковника Вејна Даунинга, који је, уз оgradu да је изведен ограничен број тестова, изјавио да се *змајева кожа* исказала као знатно бољи панцир.

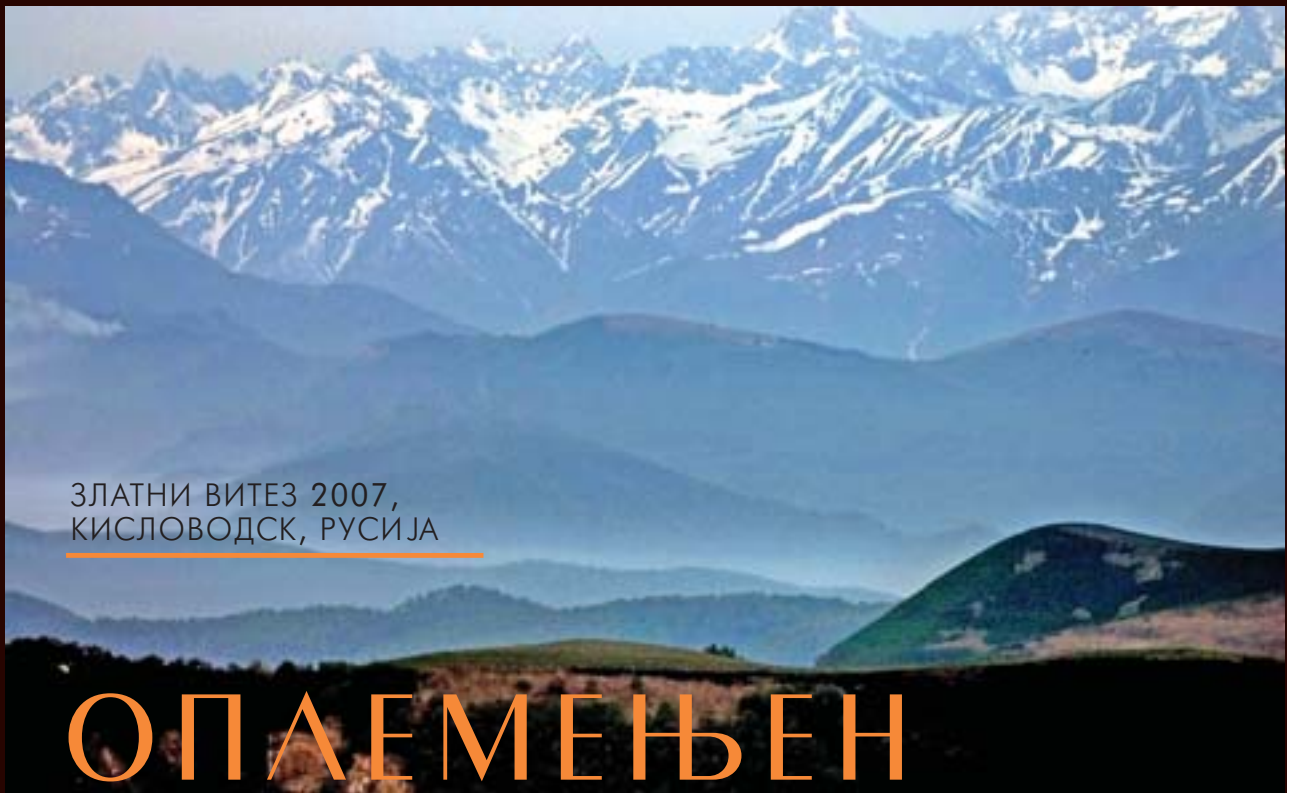
Портпарол фирме *Pinnacle Armor* је медијима изнео занимљив податак према ком девет генерала војске САД, који се тренутно налазе у Авганистану, носе забрањену *змајеву кожу* уместо стандардног панцира *Interceptor*, те да су их купили још јула 2005. године, а носе га и припадници *Тајне службе (US Secret Service)*, задужени за лично обезбеђење председника САД. Произвођач је октобра 2006. године потписао уговор вредан 4,7 милиона долара за производњу панцира за потребе ваздухопловства САД и „других федералних служби“.

Ово је свакако значајан посао за једну малу фирму, али је са друге стране *Armor Holdings* од септембра 2005. године потписао девет уговора везаних за производњу шлемова, упртача и панцира *Interceptor*, чија укупна вредност прелази 400 милиона долара. Децембра 2006. године, *Национални институт за правду (National Institute of Justice)*, установа која званично испитује све врсте панцира, обавестио је *Pinnacle Armor* како је њихов производ *SOV-2000 змајева кожа* добио сертификат на основу кога испуњава захтеве потребне за ниво заштите III, односно да пружа заштиту од тананих калибра 7,62 mm пуне металне кошулице, масе до 9,6 грама, која погађају циљ брзином до 838 метара у секунди. Овим је квалитет њиховог панцира коначно добио и званичну потврду. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

ПОДРШКА МЕДИЈА

Међутим, почетком 2006. године, двојици војника који полазили у Ирак, а који су купили *змајеву кожу*, командант јединице наредио је да своје нове панцире оставе у САД, јер их америчка војска није званично усвојила. У противном, могло би се догодити да, ако погину при обављању борбеног задатка носећи *dragon skin*, њиховим породицама буде ускраћена исплата животног осигурања које износи 400.000 долара. Касније је утврђено да се забрана заправо односи на све комерцијалне панцире, али је посебно наглашено да *змајева кожа* не

ЗЛАТНИ ВИТЕЗ 2007,
КИСЛОВОДСК, РУСИЈА

ОПЛЕМЕЊЕН ИСТИНОМ

Шеснаести међународни фестивал православних народа „Златни витез“ одржан је од 21. до 31. маја на Кавказу, у граду Кисловодску који припада регији Кавкасских минералних вода. Близина Осетије, једине православне руске републике на Кавказу, која се граничи са Чеченијом, и Косово као свеprisутна тема, обележили су овогодишњи фестивал. Његове поруке, и поуке, упућене су путем земаља учесника на више од тридесет адреса света, одакле ће се дисперзивно проширити у етар. У етар загађен прашином свакојаке врсте – и осиромашен истином.

Бирајући регију Кавкасских минералних вода за центар овогодишњег „Златног витеза“ његов директор Николај Петровић Бурљајев је гостима фестивала приредио несвакидашње изненађење. Обрели смо се у области богатој лековитим минералним водама, несაгледивим природним лепотама, под обронцима валовитог Кавказа који се попут природног акварела прелива из обрине у обрину ка хоризонту, где се његови снегом избелели врхови стапају са небом. Идиличност пејзажа употпуњује чињеница да је Кисловодск, град у коме се фестивал одвијао, једно од најпознатијих бањских лечилишта Русије и света. Град је настао на прелазу из 18. у 19. век, а име је добио по минералној води коју су руски војници назвали киселом. Прва сезона организованог бањског лечења датира из 1798. године када је овде одмарао командант Кавкаске линије И. И. Морков. Почев од руског генерала, за којег тврде да је зачетник изградње тврђаве око града, у Кисловодску су уживали, опорављали се и лечили Пушкин, Шаљалин, Чехов, Толстој, Јарошенко, Љермонтов. Оближњи град Пятигорск, у коме су били смештени новинари, уписан је на мапи руске историје као место у коме је у двобоју погинуо Љермонтов. Постоји читава градска тура „Љермонтовска места“ која негује сећање на великог руског песника. У обилазак су укључени кућа у којој је одседао, паркови којима је шетао, место двобоја на узвишици изнад града на коме је, после несрећног исхода, када су секунданти и неколико посматрача схватили шта се догодило, Љермонтов остао да лежи још четири дана по ужасној киши, јер нико није смео да открије да је присуствовао двобоју. Трагична смрт и многобројни стихови којима је опевао лепоте Кавказа учинили су да је име Љермонтова незаобилазно повезано са културом града. У Кисловодску се налази и највећи градски парк у Европи. Најбоље га је осматрити из жичаре, посебно алеји са хиљаду ружа. У близини су и Медени водопади, нешто даље

Елбрус, највећи врх Кавказа и Домбај, нешто нижи, али зато права туристичка посланица, док се у Кавкаским минералним водама налази и чувена одгајивачница арапских коња, која је ове године у Дубају однела прво место за лепоту чистокрвних арапских коња. Читава регија одише невероватном мешавином руског наслеђа и истока, почев од њених тамнокосих житеља, преко традиционалних специјалитета и кухиње богате зочинима, јунетином и овчетином, до огромног броја језика који се овде говоре, а од којих већина припада арапском корену, осим језика који се говори у оближњој Осетији, који је индоевропског порекла. Кавказ је иначе познат као царство језика, а у неким руским републикама се говори чак око четрдесетак наречја.

Све је то онај лепши део овогодишњег несвакидашњег изненађења. Онај мање леп односио се на чињеницу да је читава регија прилично политички турсна, нестабилна, да су експлозије бомби чешћи случај но што се о томе зна, поготово у Осетији, што је за госте Фестивала изискивало посебно обезбеђење и пратњу полицијским аутом. На сву срећу, немилих догађаја није било. Преовладале су природне лепоте и оне садржане у филмовима, које је створио човек.

НЕ РОБ БОЖИЈИ, ВЕЋ БОЖИЈЕ СТВОРЕЊЕ

Велелепну церемонију отварања Фестивала у згради Филхармоније употпунило је присуство Александра Сокурова, чувеног руског редитеља који је добио специјалну награду за животно дело. То што је Сокуров изабрао Кисловодск, а није отишао у Кан, где су га очекивали, одушевило је све присутне. На нешто мање одушевљења наишла је његова изјава на отварању којом опомиње руски народ да човек није роб божији, већ божије створење и да тако треба и да се понаша, као и то да Русија треба добро да се преиспита јер рачуне за многе смрти народа који су били староседеоци територија које је Руска царевина запосела, освојила или ослободила, данас плаћају грађани Русије. Са Александром Сокуровим урађен је и ексклузивни интервју на Фестивалу, који ће бити објављен у неком од наредних бројева „Одбране“. Његов филм „Елегија живота: Растропович. Вишњевска“, којим је отворен Фестивал говори о славном челисти и његовој супрузи, солисти Бољшого театра, о биографијама грађана Европе, које више нема.

У наредних десет дана фестивала приказано је више од триста филмова из 35 земаља света. Како то обично бива, и како то пропозиције Фестивала налажу, филмови су бирани тако да одговоре поднаслову фестивала – величајући вредности које негује православе. Још пре неколико година Никита Михалков је, дајући баш овом фестивалу свог „Сибирског берберина“, говорио о томе да постоје фестивали за монструме и они за људе. „Златни витез“ се препознаје у другој, нешто ређој групи. Филмови овог фестивала не одишу насиљем, чак и онда када о томе говоре, подразумевају појединачни план и трагање за суштинским одговорима. Зато не чуди што је највеће признање Фестивала

Златни витез за Синушу Ковачевића и Љиљану Благојевић

Филм „Синовци“ прати судбину и историју српске војске

добио руски играни филм „Острво“ Павела Лунгина. Игром случаја о овом филму је већ било речи на страницама „Одбране“. Представљајући „Острво“ глумац из филма чувени Виктор Сухоруков нагласио је да ће свако овај филм прочитати на свој начин, али да је за њега ово филм о преиспитивању и о савести.

СИНОВИМА МОЈИХ СИНОВА

Приказани у селекцији дугометражног играног филма „Синовци“ Синуше Ковачевића су већ на пројекцији привукли необичну пажњу гледалаца, међу којима је било неочекивано пуно младих људи. На тренутак помисливши да их стилизована, сведена, театарски постављена и захтевна филмска прича о историји и судбини српске војске, али и српства, неће лако увући и своје предиво, сведок сам не само њиховог остајања у сали, већ и уздаха разумевања, па чак и покоје сузе. Уосталом, „добар филм је онај иза којег остану један осмех, једна суза и безброј питања“ – како је свој играни првенац најавио Ковачевић. Филм је на нашу велику радост награђен „Златним витезом“ у својој селекцији, која је и најзначајнија на Фестивалу, а његов аутор је прокоментарисао награду:

– Постоји добра Черчилова изјава у тренутку када му је додељена Нобелова награда за књижевност, што је била потпуна бесмислица, које је он, као познати енглески циник, био свестан. Рекао је да награде треба презирати, али тек онда када их добијете. Награда коју сам добио на овом фестивалу ми прија, посебно када имам у виду конкуренцију у којој су „Синовци“ победили, уз одлуку хвале вредног жирија од деветоро људи, и то једногласну. Наравно да ме све то врло радује. На пројекцији филма ми се десила и једна невероватна ствар. Пришла ми је уплакана жена, замолила да се фотографише са нама, а онда ми је поклонила свој молитвеник, од кога се, очигледно, годинама није одвајала. Људи су филм разумели, и то је најважније. Било је у сали разног света, из Грузије, Аустралије, Белорусије, Украјине, Русије, Пољске... Основни пут уметничког дела је од појединачног ка општем. Када постигнете принцип појединачног, када ваш филм има адресу, када је то у нашем случају – српски филм, онда ће га разумети и на Новом Зеланду. Када Иранац сними одличан ирански филм, онда ће добити Оскара... Браним ту тезу, јер за мене уметничка дела „без адресе“ нису уметничка дела. Не постоји општост која се може постићи метафоричким системом а да се при том нисте бавили појединачним.

Синуша Ковачевић је био члан жирија студентског филма, те смо га замолили да прокоментарише ову селекцију:

– Први пут ове године селекција је подељена у два дела: дебитантски и студентски филм. Филмова је било јако много, више од сто, са потпуном атипичношћу, и поетичком и продуцентском, а заједничко им је вероватно било то што су се сви бавили сопственим проблемима. Тако су студентски филмови из Шведске или Норвешке говорили о отуђености, о вишку слободног времена, о вишку новца, досади, самоубиству... Филмови који долазе из

транзиционих земаља опхрвани су тематиком која проистиче из тог оквира, из сиромаштва. Они говоре о кризи критеријума, моралних начела... Утисак је да је вредело седети у том жирију, јер је било одличних филмова. Филм који је мене очарао зове се „Талаја вода“, по пролећној води која настаје отапањем снега, руске редитељке Наталије Иванове. Он је и добио „Златног витеза“ за дебитантски филм. Иначе је у овој селекцији доминирао руски филм. Видео сам и јако добру школу филма из Хамбурга. Проблем је једино што овај фестивал нема озбиљну предселекцију, тако да се у истом програму нађу веома озбиљни филмови са свим атрибутима озбиљних продукција, заједно са малим етидама од неколико минута, које могу да наговесте таленат, али не и да га образложе. Жанровске поделе нема, тако да су у овој селекцији и документарни и кратки играни филмови и телевизијске репортаже, при том неке чак фантастичне. У студентској селекцији „Златног витеза“ добио је филм са московске академије „Никада нећу заборавити боровнице“. Постоје три ствари које никако не можете сакрити у животу: сиромаштво, кашаљ и таленат. Говоримо о таленту и он је више него очигледан и код редитеља овог филма. Он као да виче: погледајте, иза мене стоји даровит човек – Алексеј Лустов.

БОРБА ЗА ИЛУЗИЈУ

Када се Сениши Ковачевићу пред сам крај фестивала придружила супруга, копродукцент „Синоваца“ и глумица у овом филму, Љиљана Благојевић, која је управо пристигла из Кана, житељи Кисловодска, а посебно колеге новинари и гости Фестивала препознали су глумицу из „Сећаш ли се Доли Бел“ Емира Кустурице, и били једноставно одушевљени њеним присуством и разговорима на тему шта Кан није а „Златни витез“ јесте. За улогу у „Синовцима“ Љиљана Благојевић добила је награду за најбољу женску улогу.

Наградама српском филму придружио се и „Бронзани витез“ Здравка Шотре за телевизијски филм „Тамо где цвета лимун жућ“. У селекцији студентског филма „Сребрни витез“ припао је Ивану Буквићу за филм „Пасуљ“. „Бронзани витез“ је у селекцији краткометражног документарног филма додељен Сими Брдару за филм „Сунце и жица“, који је иначе копродукција Републике Српске и београдске продуцентске куће „Филм и тон“. Члан жирија у овој селекцији био је књижевник Ђоко Стојић:

– Филмови из ове области кореспондирају са савременошћу, са историјом, са судбинским питањима. Међу стотинак филмова које смо погледали доминирали су руски, и по квалитету и по квантитету. Занимљиво је да међу руским филмовима нема више оних са израженом дозом патетике, који на такав начин одмотавају велике теме, каквих је било ранијих година. Сада су присутнији филмови који се баве свакодневним животом, породицом, превирањима у руском друштву. Филм који је добио „Златног витеза“ у овој селекцији „Сеоски фотограф“, импресивна је прича о десеточланој породици која живи нормалним животом у руским условима, бори се са сваким новим даном... Шок настаје изненадном смрћу мајке. Показати на документарни начин како се породица сналази у новим, тешким околностима, била је и замисао филма. Они налазе свој пут, а филм о њима довољно разлога да буде проглашен најбољим ове године. Украјински филм који је добио „Сребрног витеза“ говори о жени која је читаву своју кућу претворила у цртеже, у фреске, успоставивши на тај начин необичан музеј, као поклон свом народу.

„Бронзани витез“ додељен је Сими Брдару за филм „Сунце и жица“, који долази из Републике Српске. Занимљиво је поменути да је већ на овом фестивалу међу Русима присутније поимање шта је то Република Српска, где се налази, што ранијих година

Директор Фестивала
Николај Петровић
Бурљајев са мачем
који је управо добио
од козачког атамана
Александра
Кузњецова

Олег Штефанков, глумац

ДОБРИ ПАСТИР

У филму „Добри пастир“ који редитељски потписује Роберт де Ниро, руски глумац Олег Штефанков играо је једну од главних улога:

– Филм је крајем прошле године, за Божић имао премијере у Њујорку и Лос Анђелесу, а одмах потом приказан је на Берлинском фестивалу где је награђен „Сребрним медведом“. Улогу сам прихватио јер је права реткост да се у америчком филму Руси не третирају као будале. Де Ниро се за филм спремао петнаестак година, 1999. смо имали прво читање у Њујорку, и тада је за главног глумца био предвиђен Џад Лоу. Почели смо и припреме за снимање када се догодио 11. септембар. Чitava пометња око тог страшног дана, али и чињеница да је Де Ниров студио на Менхетену страдао, одгодили су почетак. Филм смо на крају снимали током 2004. године у Лондону, Њујорку, Вашингтону и у Доминиканској Републици.

* *Каква је Ваша улога у том филму?*

– Играм руског официра, pilota. Ако се зна да се филм, а поготово амерички, продаје именима глумца, Де Ниру и његовој упорности припада заслуга што сам се ја нашао у том филму. Он је инсистирао на руском глумцу. Тражили су га у Москви, Њујорку и на крају су пронашли мене у Лос Анђелесу. Прошло је пет година, ја сам снимао и у Русији и у Америци, па је тек онда почео рад на филму. Официр ког тумачим среће се са Метом Дајмондом, који у коначној верзији игра главну улогу, 1945. године у бомбардованом Берлину. Упознајемо се и почињемо да радимо један против другог. Филм је дуг, било је ту сцена које говоре у томе како су Руси свргли иранског Шаха, о кризи Сусецког канала. Са три сата и двадесет минута, Де Ниро је филм скратио на два и четрдесет, па на два и петнаест. Он је сјајан као редитељ, одлично је радио филм, али је сјајан и као гледалац, јер је управо тим критеријумом скраћивао филм. Филм није црно-бели у вредносном суду, свака страна у сукобу говори своју истину, јер тамо где је политика, истине заправо и нема. Све време је на сцени игра мачке и миша у којој људи говоре о једном, мисле на друго, а раде

није био случај. Филм траје десетак минута и представља савремени поглед на трагове злочина из времена Другог светског рата. Жртва Јасеновца Миља Каран још живи, ослепљена тако што су је хрватски фашисти натерали да непрекидно гледа у сунце. Рачунам да познајем светску литературу, а познајем и античку, али никада се до сада нисам сусрео са тако свирепом и чудовишном казном за човека: да гледа у сунце, извор живота и на тај начин остане без вида. За младу кинематографију Републике Српске ова награда је велики комплимент, и велики подстрек. Српска селекција је била неуједначена, вероватно је могла бити и боља, мада су то били веома пристojни филмови, ипак нису могли издржати конкуренцију осталих стотинак филмова.

Треба нагласити да је у оквиру Фестивала, а и око њега, у самом каталогу, на конференцији за штампу, било много речи о Косову. Одржан је и округли сто на коме су говорили Јован Марковић, сценариста, директор продуцентске куће „Филм и тон“, иначе од самог почетка један од вицепрезидената Фестивала, човек који води српску делегацију, и Николај Петровић Бурљајев, директор Фестивала, који је, може се слободно рећи, познавалац прилика на Косову и Метохији, јер је неколико пута био тамо. У каталогу су објављене стравичне фотографије из погрома над Србима од 27. марта, а само она фотографија на којој се види како Шиптари ломе крст на куполи православне цркве, довољна је да помало равнодушан свет, који не разуме најбоље шта се тамо догађа, избаци из летаргије и покрене ка разумевању косовског проблема. У каталогу су објављени и текстови Божидара Зечевића, Санде Рашковић-Ивић и владике Артемија о Косову и Метохији, тако да је већ дистрибуцијом каталога на адресе свих аутора филмова приказаних на фестивалу, а они су дошли из 35 земаља света, учинио веома важан корак ка разоткривању, најалост добро потискиване истине о Косову данас.

Може се слободно рећи да је после овог фестивала публици која га је пратила потпуно јасно шта је Косово за Србе, шта се тамо догађа и зашто, и шта би евентуална независност Косова значила, како за Србе, тако и за читав свет.

нашим животима, проблемима, занимало га је и како се осећамо. Да не говоримо о томе да је он легенда са којом би снимао филм и бесплатно, све што је био уговорен хонорар исплаћен је без икаквих проблема. Он је човек који уме да слуша, а то је права реткост и у животу и на филму.

* Како је Ваше искуство рада у две, рекло би се, потпуно различите средине, руској и америчкој?

– То нису различити континенти, то су различите планете. Менталитет је другачији, другачије емоције. У Америци ме нико не тера да радим, само ми с времена на време долазе рачуни за Визу, стан, кола, тако да хтео то или не ти сваког дана трчиш на посао. Овде људи чак и када немају новаца живе, и то није само преживљавају, већ живе пуним плућима, наслађујући се животом. Иду на вечере код пријатеља, на ручкове код родитеља. До шест сати ујутру за кухињским столом у Москви уметници расправљају... И то не о било чему,

већ о животу. Американци то себи не могу да дозволе. Што се разлике у послу тиче, и она је огромна. У Русији има пуно паметних, талентованих људи без јаке материјалне основе, у Америци су људи који имају новац хладни, прорачунати, без талента и без душе, који су у прилици да ангажују професионалце из читавог света. Тамо скоро да није могуће направити лош филм. Филм у Русији је и даље ауторски пројекат, реализован уз помоћ пријатеља који верују у његову идеју. То је филм са душом. И међу америчким филмовима има сјајних, паметних и дубоких филмова, попут Де Нировог, али су они изузетно скупи и никада се не откупљују за телевизијско приказивање. Наше телевизије су и даље затрпане нискобуџетним, или старим америчким филмом, и ту смо помало и ми сами криви.

* У руском филму сте познати као глумац који најчешће игра официре.

– Да, снимio сам филм „Господа официри“, „Мајор ветра“, „Група Зета“, „Кота апокалипса“... Волим да играм официре јер су поуздани, људи са јаком самоконтролом који не говоре много, али много чине. ■

нешто сасвим треће. Сарадња са Алеком Болдвином и Анђелином Жоли била је такође одлична, што је и за очекивати у Де Нировом филму, јер је познато да он бира глумце који су нормални људи. Радни дан који траје седамнаест сати је такође нормалан за њега и за све који са њим раде, понављања сцена су бескрајна све док их не доведе до перфекције. Костими су стигли из Енглеске, шили су их канадски кројачи, и ту, такође, није смела да се поткраде грешка.

* Какав је Де Ниро као човек?

– Веома пријатан. Он и у животу води рачуна о свакој ситници. За рођендан ми је послао поклон са његовим и мојим иницијалима, сваки део рада на филму обележен је заједничком прославом у неком ресторану, необично је пажљив и није сујетан. Рекао сам вам да смо прво читали сценарио, па је прошло пет година, па смо наставили са радом. У новом сценарију није било неких делова који су у претходном веома добро објашњавали природу сукоба. Рекао сам му да битне ствари недостају, пажљиво ме саслушао и вратио их у филм. А могао је само да каже: *ја о томе водим рачуна, то није твоја ствар*. На почетку снимања је са свима нама разговарао о

Учешће Иване Жигон на отварању Фестивала и наступ „Косовских божура“ расплакали су и најтврдокорнија срца.

Симо Брдар, редитељ, члан жирија селекције дугометражних документарних филмова којих је ове године на Фестивалу било тридесет говори о својим утисцима:

– Општи утисак је да су редитељи врло озбиљно схватили одредницу дугометражни, тако да смо врло често гледали вишесатне филмове. На све нас у жирију највећи утисак оставио је филм „Ја, Шпанија“, који је добио „Сребрног витеза“, али је препознат као филм који буди наду у опстанак човечанства. Он, наравно, говори о Шпанском грађанском рату, о томе да борба за илузију и јесте основна нит људског постојања. Она је универзална, јер филм показује да тако мисле један Шпанац, Рус, Србин и Енглец. „Златни витез“ је додељен филму „Прича о руском песнику Рубцову“, интимистичкој причи о човеку као индивидуалној појави и његовом исто тако уникатном отиску на нечему што је национални културни миље.

Снежана Трстењац, аниматор и професор анимације била је члан жирија за анимирани филм:

– Изненадило ме је да су се у овој селекцији остали чланови жирија више водили причом, а не техником. За мене одличан филм о руској бајци није наишао на разумевање осталих чланова жирија јер није на прави начин испричао причу. Биле су заступљене углавном све технике: лутка, пластилин, анимације... Али је свакако право задовољство било гледати филм „Моја љубав“, Александра Петрова, који је овенчан „Златним витезом“, али и „Оскаром“.

Како се свих дана трајања Фестивала пуно говорило о паралели између Косова и Чеченије, директора Фестивала господина Бурљајева замолили смо и да из свог угла појасни ту паралелу:

– Верујем да је и на Косову и у Чеченији на снази један исти модел. На удару су православне територије. И Албанци и Чечени су подржани споља, изван граница, чак постоји веома распрострањена међународна подршка терористима. Са Гласа Америке сам недавно чуо занимљиву мисао: не дај боже да муслимани и православци једни другима пруже руку помирења. Тада ће нам бити тешко. То доста говори.

* *Посебан програм фестивала има назив „Филмом против тероризма“. Какве су могућности филма у таквој улози?*

– Утицај екрана је огроман. За доминацију над њим се и те како бори. Многе битке су изгубљене, истина је прилично потиснута са екрана које ми гледамо. Мисија „Златног витеза“ је да говори истину. Ви се сећате да смо ми говорили о Београду под

Кадар из филма „Острво“ Павела Лунгина

Кисловодск је познато бањско лечилиште

бомбама, неколико година је Косово тема фестивала, ове године у ишчекивању разрешења, инсистирамо на питању Косова и Метохије. Филмови које бирамо у своје селекције носе јасне поруке, али и вредности. Тако создани, и толико ретки на великим екранима, они су прави борци за истинске вредности човекољубља, православља... Наш премијер каже да „Златни

витез“ иде испред политике, а то много говори. Наш фестивал је 1999. године одржан у Смољенску у знак подршке српском народу. Ваши редитељи су аутобусом у време бомбардовања стигли у Смољенск и донели свеже, нове филмове о свему што се тих месеци догађало код вас, и свет их је видео. Представници тридесет земаља су били на Фестивалу, понели су српске филмове на своје телевизије. Овогодишњи фестивал се одвија под подршком глвне руске телевизије, они су нам главни информативни спонзори. Не само територија Русије, већ и читав свет путем сателита, информисао су о свему важном што се догађа током Фестивала. Проблем Косова и Метохије је свакодневна тема.

* *Какве су перспективе Фестивала, планови за наредну годину?*

– Наш фестивал се стално развија, не мењајући свој основни мото: величање хришћанских идеала и уздизање душе човека. Тај мото препознају све бројнији редитељи из све више земаља света. Ове године са нама су први пут и аутори уз Аустралије, Финске... За 16 година, колико Фестивал постоји, на њему су учествовали аутори из шездесетак земаља света. Сваке године смо богатији за још по неки нови програм, конкурс. Трећа је година како постоји селекција дечијег филма, прва година антитерористичког филма. У тој селекцији ове године је приказано неколико филмова из Србије. Следеће године, иако још не знамо где ће Фестивал бити, позив гувернатора Ставропоља је да поново дођемо овде, позвали су нас и људи из Северне Осетије, постоји идеја да се поново вратимо и Рјазан, зауставићемо се тамо где нас упуте Господ и живот сам. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимила Анђела СТЕВАНОВИЋ

ОСВЕТА

Преда мном лежи старо писмо. Већ и на први поглед, ускоро би могло да прослави стодетни јубилеј. Пожутео папир, сличан старој слоновачи; ивице се осипају, набори су слични бо-рама. Може се помислити да су га годинама носили у цељу, крај срца. Као успомену? Као непослат одговор? То нико више не може да каже. Ово сам писмо, за време рата, пронашао у напуштеном замку и сачувао га. Сада бих хтео да га објавим без измене и допуна.

„Вољени сине мој! Као тешко бреме легло ми је на срце твоје последње писмо. Читајући га, нисам веровао својим старим очима. Како гнусни, како подли могу да буду људи! Како одвратне последице рађају похота и љубомора! Поверуј ми, све сам преживео заједно са тобом. Најпре су покушали да задобију поверење, затим је стари гроф хтео да те преухитри и поткупи; потом је уследила она бестидна клевета и, напосокон, прекор и наредба да се, као службеник, преместиш на границу. И мени крв навире у слепочице. А твоја јадна, мила невеста! Хоће ли она умети да се одупре сплеткама? Ах, одвећ добро разумем то што си се заклео осветити и што иштеш освету. Ипак, не подузимај се таквог посла, драги мој Фридрише, мирно ме саслушај.

Остављено је на избор човеку – светити се или не; многи сматрају да је освета слатка. Слатка је једино ономе ко збацује иго незаслужено злочинства које никада не престаје са својим мрзитељским притиском. Због тога, он, или мора у себи носити огромно првобитно пуњење мржње, и тада то ни изблиза није благородан карактер – или ће са задовољством испољити сву силу својих увреда, што је недостојно мушкарца. Распљивање старих увреда морамо препустити злогумним бабама. Авај, освета је горка, као жуч, то је – споро дејствујући отвор. Ако се још увек ниси охладито за освету, ако не можеш да се савладаш, отргни се барем од забуне. Ако је све, сада, иза тебе, а ти се предајеш маштањима о освети, онда си подлегао туђим злочинима, онда си се разболео и сам. Ти ћеш непрестано носити освету у себи и живећеш за освету, отров неутољене мржње водиће твоје срце и главу.

Чувај се, вољени мој! Иначе ће злочин однети победу над тобом, јер му је успело да и тебе, доброга и благороднога, увуче у круг свог злочињења. И ти се налазиш сада под влашћу његове зле воље. Подлац је, сада, постао твој зао удес, змија која убризгава отров право у твоју душу. Њему је успело да залуља камен зла; ако одговориш, раселина ће бити све већа, камење ће бити покренуто, догодиће се права лавина зла. Да, он је подло поступио и извргао те руглу – али, зар је то разлог да поступиш по његовој примеру и да му почнеш сличити? Ако тако буду поступали сви, свет ће ускоро утонати у подлости, на нас ће се обрушити лавина мржње. Осветник ће пропасти од своје сопствене похлепе за осветом.

Ма шта се са тобом догодило, никада не размишљај о освети. Ако треба – свакако, размишљај о борби, о победи, о казни. Али, никада – о освети. Наћи у себи духовне снаге да сачуваш хлану главу. Треба одстранити последице злих чини. Треба обезвредити злочинца. Треба установити истину и праведност. Али, тежња према освети, према стању у којем ће и он патити, где ће и њему бити лоше, где ће бити понижен – не мора да буде ни твоја брига, ни твоја радост. Остави место за свезнајућега судију; не покушавај ништа да урадиш пре њега. Остани Хришћанин и витез: буди веран нашемуду!

Природна ствар, помоћи ћу ти, али уз један услов: одреци се освете! Ја ћу већ пронаћи пут према врху и учинити праведан крој дворским сплеткама.

Срдечно и искрено, твој стари отац.” ■

Иван А. ИЉИИ
Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим”
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. јун

Православни

24. јун – Свети апостоли Вартоломеј и Варнава

27. јун – Свети пророк Јелисеј

28. јун – Свети Амос; Свети мученик кнез Лазар и Свети српски мученици – Видовдан

Римокатолички

16. јун – Пречисто срце Маријино

29. јун – Свети Петар и Павла, апостоли

СВЕТИ ВЕЛИКОМУЧЕНИК КНЕЗ ЛАЗАР

Свети великомученик кнез Лазар, један је од српских великана који су владали српским царством после цара Душана Силног. По смрти цара Уроша, патријарх Јеврем је тадашњег кнеза Лазара крунисао за српског цара. Лазар је слао изасланство у Цариград са монахом Исавилом и молио да се скине анатема са српског народа. Саградио је многе цркве, а најпознатије су Раваница и Лазарица. Обновио је Хиландар и Горњак, а био је ктитор руског манастира Пантелејмона.

Лазар је стално ратовао са тадашњом моћном турском силом, али је на Косову српска војска изгубила битку, а турски цар Мурат посекао светог мученика Лазара. Тело му је пренето и сахрањено у његовој задужбини Раваници код Ђуприје. Када је почела сеоба Срба, народ је носио са собом и његове свете мошти и склонио их у манастир Раваницу на Фрушкој гори. За време Другог светског рата, 1942. године, његово тело пренето је у Београд, где и данас почива у миру Саборне цркве.

ПЕТРОВСКИ ПОСТ

Према календару Српске православне цркве, у овој години има 260 дана поста, док је годишњи просек 200 дана. Главни разлог је Васкрс који је покретни празник. Ове године, као што знамо, био је 8. априла, што је утицало на повећање броја дана у Петровском посту. Намме, овај пост почиње после празника Тројице, који се увек рачуна да пада педесет дана од Васкрса. Пошто се Петровдан увек слави 12. јула, пост ће трајати дуже јер је Васкрс поранио. Према томе, Петровски пост је ове године почео 4. јуна и завршава се 12. јула.

Према слову календара Српске православне цркве, прошлогодишњи Петровдански пост трајао је 23, док је 2005. година овај пост трајао свега 15 дана.

Петровски или Апостолски пост претходи празнику Светих апостола Петра и Павла, који се по Грегоријанском календару увек слави 12. јула. Иако се сматра да је утемељен раније, овај пост се у сведочанствима светих отаца помиње од четвртог века. Пост светих апостола се сврстава у блаже и подразумева уздржавање од меса, јаја и млечних производа. Понедељком, уторком и четвртком дозвољено је јести храну припремљену на уљу и пити вино, а суботом, недељом и празницима може се јести и риба. ■

ТРАГЕДИЈА ЗАРОБЉЕНИХ СРПСКИХ ВОЈНИКА У СОЛУНСКОМ ЗАЛИВУ

Пише: Бошко АНТИЋ

ПЛАВА ГРОБНИЦА

Поред оне из Првог светског рата, коју је опевао песник Милутин Бојић, у грчким водама налази се још једна *Плава гробница* у којој су нашли смрт наши војници и официри заробљени у Априлском рату 1941. године. Наишавши на мину, брод „Хелена Канавариоти“ потонуо је у Солунском заливу, а с њим и 214 наших војника и официра.

Сваке последње недеље у мају, у Малом храму цркве светог Саве у Београду одаје се помен бродоломцима који су 27. маја 1941. године страдали, као немачки заробљеници, на грчком броду, под немачком заставом, близу Солуна. Тако је било и ове године. Глас свештеника подсећа на потонуле: Јован, Илија, Драгомир, Велимир, Милан, Милоје, Убавко, Радоје, Сергије, Новица, Радоје, Драгутин, Петар, Иринеј, Душан, Франџа... И тако 214 страдалих! Без обзира на веру и нацију, свима се служи парастос. Били су заједно у страдању, заједно се помињу и у овој српској богомољи.

Они који су преживели трагедију данас више нису међу живима. Али ту су, и то сваке године у великом броју, њихови потомци.

На гробљу у Зејтинлику сахрањени су посмртни остаци оних који су нађени. На њиховом гробу пише: „У знак сећања на 27. мај 1941. године, када је код места Неа Михањона, услед потапања запаљеног брода 'Хелена Канавариоти', нашло смрт 250 заробљених југословенских официра и војника које су фашистички окупатори транспортовали у заробљеничке логоре у Немачку. Мештани Неа Михањона и оближњих рибарских насеља спасили су 253 бродоломника“.

Споменик је подигнут поводом 25 година од потапања брода (1966), а текст је писан, претежно, према говору поводом тог догађаја, а кога чува Олга Врањкић, супруга преживелог Петра Врањкића, једног од најзаслужнијих за чување успомена на своје другове страдале у том бродолому.

■ НАПАДНУТИ СА СВИХ СТРАНА

Надомак грчке обале, наиме, тог 27. маја, у водама Егејског мора, нестало је 214 официра и војника Југословенске војске. Нашли су се ту после повлачења према Грчкој, уверени да ће се поновити Солунски фронт и да ће се у своју отаџбину вратити, попут њихових очева и дедова, као победници.

Једанаестог априла 1941. немачке снаге су из правца Гостивар–Битољ заузеле Дебар, Охрид и Стругу и ту ступиле у контакт са италијанским trupama. Том приликом заробљен је већи део Вардарске дивизије, док је мањи део одступио ка Кичеву, где је касније опкољен и заробљен. Тиме је Македонија заузета, а југословенске

снаге разбијене, чиме је предвиђена одступница главнине југословенских снага за Грчку била пресечена.

„Нападнути са свих страна“, стоји у записима непознатог аутора, „од врло моћних непријатеља, ми нисмо имали не само снаге већ ни оружја да се тој и толикој сили одупремо, па ипак да нисмо нападнути из Бугарске, која је и поред уговора о вечитом пријатељству закљученом између нас и њих 1937. године, пустила Немце да они, преко њене територије, нападну нашу земљу, ударе у срце нашег саобраћаја и веза, долину Вардара, верујем да би се борили исто онако као што смо се борили 1912–1920. године“.

У Операцијском дневнику Штаба Врховне команде Југословенске војске од 6. до 14. априла 1941, наводи се тек 9. априла да „ситуација код Вардарске дивизије није позната, пошто се није могла добити веза. Аероплан за везу, који је упућен још 8. априла, у току овог дана није се вратио“. Слично се наводи и за 11. април: „Између јединица Треће армијске области и Вардарске дивизије није се могла успоставити веза“. Али зато у Изводу из Ратног дневника немачке 12. армије, за период од 1. јануара до 25. априла 1941, стоји да су „непријатељске јединице које су се налазиле у јужном делу Југославије биле ухваћене као у мрежу. Генерал Штуме је 8. априла известио Армију: Разбијене су три до четири дивизије. Заплењено је сто топова. Стално се повећава број заробљеника. Оцењује се да их тренутно има 80.000, међу којима и четири генерала“.

КА ПЕЛЕПОНЕЗУ

Наша војска се опет морала повлачити, али куда? Опет и поново у пријатељску Грчку, јер су по албанским гудурама већ крстариле Мусолинијеве јединице. Са војском се повлачио и народ. Успут су их нападали немачки и италијански авиони, бомбардовали и митраљирали. Повлачено је и пет тенкова, а морнари су на Охридском језеру потопили патролне чамце „Стражар“ и „Граничар“. Због њиховог потапања у очима потпоручника Трајчета Симеоновског дуго су биле сузе и слика како војнички поздравља свој први брод којим је командовао на почетку каријере, а који је овако трагично завршио.

Повлачећи се, наши су срушили и две немачке „штукe“. Учинио је то поручник Драгољуб Павловић Думба са митраљезом свог тенка. До места Каламбаке До Каламате на Пелопонезу, крајње и најудаљеније тачке, стигло је, према једном податку, 1.500, а према другом 2.000 наших војника и официра. У тој луци требало је да их прихвате енглески бродови и пребаце у Египат.

Војник Адам Гарић је на леђима носио радио-станицу. У својим сећањима пише: „Газећи по киши и снегу, прешли смо Олимп и нашли се најзад у Атини. Свуда предусретани пријатељски и са пуно осећања за нашу трагедију. Брћа Грци су и овога пута, као и раније, учинили све што је у њиховој моћи било да нам помогну. У Атини нас је чекао спреман воз, а ту смо затекли и велики број наших војника и официра и кренули смо ка Пелопонезу. Здржали смо се у Мегалополису, где је формирана Команда избегличких трупа, под командом познатог јунака са Кајмакчалана, генерала Јоце Јовановића. Подељени по групама гледали смо како кроз Мегалополис пролазе разне групе наших људи, па и наших савезника, очекујући дан када ћемо поћи. А куда, у неизвесност? Наша жеља била је већа од наших могућности. Веровали смо у чудо, али чудо се није догодило“.

„Стигли смо после дугог лутања и гоњени злогласним ‘штукама’ у Каламату, пристаниште на Средоземном мору где је требало да будемо укрцани у бродове наших савезника. Али, баш када је

дошао ред на нас, у пристаништу Каламате, појавиле су се италијанске подморнице“, пише Гарић. „Наша одступница је одсечена, а ми смо остали на милост и немилост непријатељу и пробдели смо ту ноћ крај бедних ватри чекајући претпоследњи чин наше трагедије. Јер, бежати се није имало где, мада је и тих покушаја било... И 29. априла ујутро Немци су нас похватили. Да, похватили, јер се то не може другим именом крстити. И тако похватане повели су нас пешке преко Коринтског канала на железничку станицу Каламас, одакле смо возом пребачени на Коринт. Ту већ почиње наше право робовање – жице, жице и само жице и ‘лос, лос’“.

Пре заробљавања, неко од високих официра наредио је да се обије каса са новцем чуваним за плате припадника Треће армије. Подофицирима и официрима су подељене паре, плате за скоро годину дана унапред. Нису ништа урадили са њима: Енглези су отпловили, а њих су заробили Немци.

Међу заробљенима налазио се и потпоручник Владимир Лазански. Његов син Мирослав ће, 65 година касније, испричати свом колеги новинару:

НЕМАЧКА НАРЕДБА

Какав је судбина чекала заробљене српске војнике видело се из Упутства Врховне команде Вермахта од 10. априла 1941. године, Команди 12. армије о поступку према ратним заробљеницима српске националности. У том документу се генералштабном мајору Дајлеу наређује да усмено пренесе господину потпуковнику барону Фон Ханштајну следеће упутство команданта позадине:

„Према српским ратним заробљеницима, пре свега према официрима, имати лош поступак. Ово је наредио фирер, јер су они покретачи раскидања уговора. Још једанпут скрећем пажњу на то да Србе треба у највећој могућој мери, без икаквих обзира, ангажовати у радovima на изградњи путева“.

повлачило ка Каламати, на југу Пелопонеза. Ту је требало да се укрцају у бродове и отплове до Египта, одакле би наставили отпор Немцима“.

НА БРОДУ „ХЕЛЕНА КАНАВАРИОТИ“

Крајем априла, Немци су у Коринту, на Пелопонезу, имали велики сабирни заробљенички логор у коме су, сем југословенских, били енглески и новозеландски официри и војници. Крајем маја требало је да почне транспортовање заробљеника у Немачку. Први пробни транспорт чинило је 500 Југословена. Вест је примљена делимично са олакшањем, јер су услови у логору били неподношљиви, али и са зебњом. Путовати морем се није могло јер је постојао велики ризик због мина.

После двадесет проведених дана на Коринту, где су били заједно смештени са заробљеним Енглезима (приличан број их је заробљен у Грчкој), 500 југословенских официра и војника превезено је возом за Пиреј.

Четрдесет година касније Бривоје П. Јовановић из Крагујевца пише у „Политици“:

“У два часа били смо постројени и спремни за покрет. У строју је било 377 официра и 123 подофицира и војника. Ешелон је требало да стигне у Пиреј и ту да буде укрцан у брод. Предстојао нам је дуг марш до Коринтског мореуза, јер су мостови и железничка пруга на Пелопонезу били порушени. Кад смо стигли до железничке станице уморни, прашњави и гладни, морали смо дуго да чекамо. Немци нису могли да пронађу грчке железничаре да формирају композицију и омогуће укрцавање. Најзад, у подне, крену смо некако пут Атине и Пиреја. У Пиреју трагови недавног бомбардовања. Пристаниште пусто, без бродова. На дну дугачког кеја само један моторни једрењак за превоз робе и стоке. Натерали су нас у њега, нисмо могли ни ноге да испружимо“.

„Мој отац је био 66. класа Војне академије у Београду. Последња класа која је пре Другог светског рата произведена у потпоручнике. Први гарнизон му је био у Нишу, а затим је отишао у Стругу. Његова чета је припала струшком одреду Вардарске дивизије која је утврђивала границу према Албанији. Немци су заузели Скопље већ 7. априла. Тата је са осталом војском, у ноћи између 9. и 10. априла, прешао границу напуштавши Битољ. Касније су се придружили енглеској војсци, па се тако око 2.500 Југословена, са око 20.000 Енглеза,

Међу заробљенима се налазио и Божидар Дикић, касније познати новинар „Политике“, чији је отац потпуковник Душан Дикић био заједно с њим. Породицу је рат затекао у Скопљу, које је бомбардовано. Отац је био на ратном положају, а син се пријавио као добровољац у јединици за противвехмијску заштиту. Тако су отац и син, из два различита правца, почели да се повлаче према Пелопонезу, где су их Немци заробили. Божидар је после 15 дана успео да са другом Николом Михаиловићем побегне из логора. Потпуковника Душана Дикића су, са осталим заробљеницима, Немци довели у Атину, а затим у Пиреј и укрцали на теретни брод.

Тешким бомбардовањем разорена пирејска лука, мутно небо и кишовито време, а највише изглед дотрајалог брода „Хелена Канавариоти“, на који су заробљеници укрцани у Пиреју одмах по доласку, унео је немир у иначе узнемирене људе. Брод је припадао грчкој трговачкој морнарици. Саграђен је 1868. и имао је свега два чамца за спасавање.

Дана 24. маја 1941, по кишном времену, брод је испловио из пирејске луке, али се после непуних пола часа вратио на траг, јер је на старом парном котлу прсла једна цев. Поправка је трајала читав дан. Ова несрећа, удес на самом почетку пута, као и реч „брод авети“, коју је на унутрашњој страни брода, на немачком језику, исписао неки немачки стражар, аветињски бледа и необријана лица југословенских заробљеника, тумачени су од многих као рђави предзнаци на путу у немачко заробљеништво.

На захтев већине официра, најстарији у групи, генерал Јован Јовановић, поднео је писмени рапорт немачком резервном официру Сефелсу Паулу, професору Универзитета у Минхену, који је био командант тог транспорта, тражећи да се цела група заробљеника превезе сувоземним путем за Солун, возом или камионима. Предложено је и да сами заробљеници плате тај превоз. Ако то није било могуће, тражено је да се бар сваком обезбеди појас за спасавање, јер је море било пуно мина.

Подводне мине и подморничка торпеда нису бирала циљеве у ратном вихору 1941. године

■ ПРАВО У БРОДОЛОМ

Док је брод поправљан, односно отклањао квар на котлу, немачки капетан је рапорт предао команданту Атине, који је цинично одговорио да је „вожња морем потпуно безбедна, да за превоз сувим путем немачка команда нема транспортних средстава, а оно што има појасева за спасавање предато је немачким стражарима на броду“. Заробљеници су на то слегли раменима, потпуно се предавши судбини. Неко је споменуо и Женевску конвенцију, али у рату – закони ћуте.

Брод је по завршетку оправке, 25. маја, испловио за Солун плочеви под немачком заставом. Често су га надлетали немачки авиони. Дању је пловио, а ноћу је био усидрен на мору. Брод усут није нигде пристајао.

Према евиденцији резервног поручника Петра Врањкића (1911–1986), коју чува његова супруга Олга, на броду су била 503 заробљеника: четири генерала (дивизијски генерал Јован М. Јовановић и бригадни генерали Милан И. Радовановић, Илија Димитријевић и Вељко С. Шапоњић), седам пуковника, 45 потпуковника, 93 капетана прве класе, 18 капетана друге класе,

82 поручника, 124 потпоручника, 22 подофицира, шест поднаредника, 17 каплара и 80 редова. Ту су била и два свештеника (Иринеј Златић и Душан Вркановић) и један хола (Омер Маслић).

„Свануо је 27. мај“, рекао је говорник на отварању споменика. „У свеже мајско јутро заробљеници су још спавали и тек по који се будио из немирног сна. У даљини се Олимп купао у првим јутарњим зрацима пролетњег Сунца. Море је било мирно. Савршену тишину реметио је само рад бродских машина. Одједанпут је настала цика и трка бродских пацова преко заробљеника који су лежали на палуби брода. Инстинкт је већ наговештавао овим малим весницима несреће у рудницима и на мору да је катастрофа близу. Тачно у 4 сата и 45 минута мина је ударила у десну страну брода и тешко га оштетила.

Болни јауци рањеника, са знацима СОС, проломиле су се кроз етар. Прамац је остао некако очуван, али око средњег дела брода страшна слика. Рањеници се превијају у мукама, вода надире на палубу и спира крв са покиданих делова тела рањеника. Заробљеничке ствари и разбијене даске, сандуци и други предмети пливају по крвавој, пенушавој води која полако, али сигурно, вуче разбијени брод у морске дубине“.

■ ВОДА НАДИРЕ НА ПАЛУБУ

Одјекнула је страховита експлозија. Никада није тачно утврђено да ли је брод наишао на мину или је погођен торпедом. Ово друго је мање вероватно, јер је брод вијао немачку заставу. Педесеторица потпоручника и поручника, смештених на прамцу, стра-

дало је одмах, осталих стотину педесет следећих минута и сати – у мору.

Посада брода, коју су чинили Грци, спустила је чамца за спасавање са леве стране брода и отпловила у правцу копна, удаљеног од места несреће око 12 километара. Дубина на месту несреће није прелазила 30 метара. Један заробљеник, поморски официр, наставио је да даје знаке СОС. Немачки стражари су објављивали несрећу брзом плотунском паљбом. Прилично далеко, на морској пучини на северу, беласали су се мали бродоћи који су сигурно чули знаке СОС, али бродоломницима нису притицали у помоћ, јер су то били рибарски чамци из малих рибарских места Потамос, Ормос, Неа Михаљона, са обале Халкидика и Паралиа, Китроус и Макријалос са обале Пиерије. Видевши немачку заставу на броду они нису учинили одмах оно што је требало – помоћ бродоломницима.

Брод се полако нагињао на десну страну. Официр на командном мосту је покушавао нешто да учини окретањем кормиларског точка, али у томе није имао успеха. Брод је привидно клизио напред, али све више и више се нагињао у страну. Вода је освајала. Цео средњи део брода ускоро је био под водом. Заробљеници су скидали све са себе и скакали у море са предње палубе. Генерал Јовановић је стајао на прамцу огрнут шињелом и опомињао:

– Спасавајте се господо, ви ћете требати Отабини.

Неколико скоро избезумљених заробљеника се дуго крстило, упирући поглед у небо. Један резервни поручник, старији човек, стојао је дубоко замишљен на самом боку брода, окренут ка Солуну, ка Отабини... Сузе су му лиле као киша.

Драма преживелих бродоломаца у мору, међутим, тек је предстојала... ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

16. јун 1963.

Космичким бродом „Восток 6“ полетела је прва жена космонаут, Валентина Владимировна Терјешкова. После тродневног боравка у космосу и 48 облета око Земље, Терјешкова се спустила у близини града Караганде.

17. јун 1991.

Парламент Јужне Африке укинуо је последњи значајнији закон на којем је од 1950. била заснована политика апартејда, односно доминације белаца над обојенима у тој земљи.

18. јун 1853.

Умро је Бранко Радичевић, романтичарски лирски песник. Школовао се у Земуну, Сремским Карловцима, Темишвару и Бечу, где је студирао права и медицину. Његови посмртни остаци пренети су 1883. из Беча и сахрањени на Стражилову.

19. јун 1885.

Рођен је композитор и диригент Стеван Христић, члан САНУ. Један од оснивача Музичке академије у Београду, шеф Београдске филхармоније, диригент Народног позоришта, директор Опере и први председник Савеза композитора Југославије. Музичко образовање стекао је у Београду, Риму, Бечу, Лајпцигу, Москви и Паризу.

21. јун 1905.

Рођен је француски филозоф и писац Жан Пол Сартр, један од твораца филозофије егзистенцијализма. У Другом светском рату учествовао је у Покрету отпора, а улогу ангажованог интелектуалца наставио залажући се за националну слободу народа Индокине и Алжира. Одбио је 1964. Нобелову награду за књижевност.

22. јун 1941.

Немачка напала Совјетски Савез.

22. јун 1940.

Врховна команда француске војске потписала је безусловну капитулацију пред нацистичком Немачком. Капитулација је потписана у Компјењу, у истом железничком вагону у којем је Немачка потписала капитулацију у Првом светском рату. После пораза, у Француској је формирана марионетска влада маршала Анрија Петена.

25. јун 1950.

Отпочео рат у Кореји у којем су, први пут, у ратним условима, испробани и употребљени хеликоптери.

26. јун 1876.

Са Београдске тврђаве је скинута турска застава. Три месеца раније Турци су морали да предају кључеве Београда српском кнезу Михаилу Обреновићу, али је тада на Београдској тврђави поред српске остала и турска застава.

26. јун 1917.

После смртне пресуде војног суда, а као организатори атентата на регента Александра Карађорђевића, на Солунском пољу стрељани су генералштабни пуковник српске војске Драгутин Димитријевић Апис и мајори Љубо Вуловић и Раде Малобабић. Приликом ревизије Солунског процеса 1953. утврђено је да су атентат инсценирали сам регент Александар и Радикална странка. Сви тада осуђени су рехабилитовани.

26. јун 1945.

У Сан Франциску су представници 50 земаља, међу њима и Југославија, потписали Повељу о оснивању УН, која је ступила на снагу 24. октобра 1945.

27. јун 1941.

Одлуком ЦК КПЈ формиран је Главни штаб Народноослободилачких партизанских одреда Југославије, а за његовог команданта именован је Јосип Броз.

27. јун 1950.

У Југославији је уведено радничко самоуправљање.

27. јун 1950.

Генерални секретар УН Тригве Ли затражио је од чланица УН да помогну Јужној Кореји у сукобу са Северном Корејом. Исто дана председник САД Хари Труман је наредио америчком ратном ваздухопловству и морнарици да уђу у Корејски рат на страни југа.

27. јун 1991.

Територијална одбрана Словеније напала војнике ЈНА. Тиме је почео рат у северној југословенској републици када су пале и прве жртве. Два дана раније Скупштина Словенија је прогласила независност.

28. јун 1389.

Народни и црквени празник Видовдан, чији назив потиче од светог Вида који је, према предању, био чудотворац и исцелитељ. Од Косовске битке, на Видовдан, када је дошло до великог боја између српске и турске војске, и када је даљи продор Турака на Балкан био заустављен за неколико деценија, он се обележава као дан светог великомученика кнеза Лазара и свих српских мученика палих у борбама за ослобођење.

28. јун 1914.

Члан српске револуционарне организације Млада Босна, Гаврило Принцип убио је аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда у Сарајеву. Овај догађај је послужио Аустроугарској као повод да Србији 28. јула објави рат.

28. јун 1921.

У Народној скупштини Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца изгласан први устав државе.

29. јун 1882.

Према пројекту немачког инжењера Оскара Смрекара, у Београду је пуштен у рад први савремени водовод.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

Снимио Игор САЛИНГЕР

ПРКОШЕЊЕ ГРАВИТАЦИЈИ

У седмочасовном програму акробатског летења, неколико хиљада посматрача је готово без даха пратило небеске бравуре двадесетак падобранаца и четрдесет пилота на исто толико хеликоптера, моторних змајева и авиона

ПОПУЛАРИЗАЦИЈА ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Аероклуб *ГАЛЕБ Г4* из Новог Сада веома је успешно припремио и реализовао аеромитинг који је Ваздухопловство Војске Србије свесрдно подржало, а подржаваће и убудуће све овакве манифестације, како би се популаризовало ваздухопловство, јер је и то један од начина регрутовања будућег кадра – рекао је генерал-мајор Драган Катанић, командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, који је, заједно са Мајом Гојковић, градоначелницом Новог Сада, пратио међународни аеромитинг.

М Е Ћ У Н А Р О Д Н И

СТОГОДИШЊИ ПИЛОТ

Аеромитинг у Ченеју пратио је и Новосађанин Боривоје Гагић који има деведесет седам година. Он се летењем бави од 1938. године, када је основао први аероклуб у Новом Саду. Упркос старости, још лети на једрилицама.

А Е Р О М И Т И Н Г „ Ч Е Н Е Ј 2 0 0 7 ”

Међународни аеромитинг, који се први пут одржава на спортском аеродрому „Ченеј“ у близини Новог Сада, у недељу, 3. јуна, окупио је велики број познатих имена акробатског летења из Пољске, Мађарске, Македоније, Бугарске, Словеније, Хрватске, Црне Горе, Турске, Русије, Француске, Шпаније и Србије. Подбраници Аероклуба „Нови Сад“ отворили су аеромитинг атрактивним скоковима. Након тога приказани су летови спортским једрилицама и моторним змајевима.

Следили су акробатски летови на најпознатијим суперлаким авионима класе *екстра-300* и *су-29* међу којима је за извођење петљи, превртања и других акробатских фигура највише аплауза добио пилот Томо Пољанец, четвороструки првак Словеније у акробатском летењу, летећи на свом авиону личне израде *gilles 20*.

Посматрачима је застајао дах и од пилотског мајсторства Мађара Золтана Вереша, актуелног светског рекордера у броју везаних ваљака (400) у току једног лета.

Атрактиван програм приказали су пилоти Сергеј Рахмањин из Русије, Николас Иваноф из Француске, Алејандро Меклејн из Шпаније и Золтан Вереш, чланови светски познатог акробатског тркачког тима *РЕД БУЛ*. Они као тим лете од 2003, а на својим авионима класе *екстра 300* учествују годишње на десетак атрактивних ваздушних трка авиона широм света.

Ништа мање атрактиван није био ни наступ, посебно бришући лет, пуковника у пензији пилота Марјана Јелена из београдског аероклуба „Галеб“ на авиону *галеб 2*, који је познат и по томе што је први, пилотирајући авионом *орао*, летео брзином звука на авиону домаће израде.

Понајвише интересовања посетиоци аеромитинга показали су за небески наступ пилота потпуковника Саше Ристића, Драгана Злокаса, Иштвана Канаса и мајора Саше Грубача, чланова Акробатске групе Војске Србије *ЗВЕЗДЕ*, на авионима *галеб* наших ваздухопловних снага. Они су, са мајсторски синхронизованом прецизношћу, извели вишеминутни програм праћен бурним аплаузом присутних, па није чудило што су после летачког програма имали пуне руке посла стављајући аутограме на пригодне постере.

У летачком програму припадника Ваздухопловних снага Војске Србије учествовао је и мајор пилот Миодраг Ристић из Сектора за летна испитивања, који је приказао маневарске могућности авиона *орао*.

Како су од првог авијатичарског лета у Новом Саду протекле 94 године, а град је, у не тако давној прошлости, био центар српске авијације, са правом се очекује да ће овогодишњи аеромитинг прерасти у традиционално окупљање најпознатијих имена светске летачке акробатике. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА
Расписује

КОНКУРС

За избор и реизбор лица у наставничка и сарадничка звања
Војномедицинске академије у Београду

а) И з б о р - на формацији ВМА

1. Једног наставника за предмет КЛИНИЧКА ФАРМАЦИЈА у звање редовног професора
2. Два наставника за предмет АНЕСТЕЗИОЛОГИЈА СА РЕАНИМАТОЛОГИЈОМ у звање ванредног професора
3. Једног наставника за предмет КЛИНИЧКА ФАРМАКОЛОГИЈА у звање ванредног професора
4. Једног наставника за предмет ПНЕУМОФИЗИОЛОГИЈА у звање доцента
5. Једног наставника за предмет ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈА у звање доцента
6. Једног наставника за предмет ХИГИЈЕНА у звање доцента
7. Једног наставника за предмет ЕПИДЕМИОЛОГИЈА у звање доцента
8. Једног сарадника за предмет МЕДИЦИНСКА БИОХЕМИЈА у звање вишег научног сарадника
9. Једног сарадника за предмет ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање асистента
10. Једног сарадника за предмет ФАРАМОИНФОРМАТИКА у звање асистента.

б) Р е и з б о р - на формацији ВМА

11. Једног наставника за предмет МИКРОБИОЛОГИЈА СА ПАРАЗИТОЛОГИЈОМ у звање ванредног професора
12. Једног наставника за предмет ФАРМАЦЕУТСКА ТЕХНОЛОГИЈА у звање доцента
13. Једног наставника за предмет ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање доцента

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсати могу лица на служби у Војсци Србије која испуњавају ове услове:

1) ОПШТИ УСЛОВИ

- да су држављани Републике Србије;
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности односно који нису осуђивани за таква дела казном затвора дуже од шест месеци (утврђује по службеној дужности надлежни орган);
- да су завршили медицински, стоматолошки односно природно-математички факултет и да испуњавају услове прописане Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама Војске Србије за избор и реизбор у одговарајуће наставничко односно сарадничко звање;
- да имају објављене научне и стручне радове;
- да показују склоност за наставнички рад.

2) ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- За наставна и научна звања под редним бројем 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12 и 13, могу конкурсати лица која имају научни степен доктора наука из области за коју се бирају;
- За сарадничка звања под редним бројем 9 и 10 могу конкурсати лица која имају академски степен магистра наука;
- За наставна и научна звања под редним бројем 4, 7 и 13 могу конкурсати професионална војна лица која су у последња два периода оцењивања оцењена службеном оценом најмање „врло добар“, (истиче се);
- За наставна и научна звања под редним бројем 1, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11 и 12 могу конкурсати цивилна лица која су у последња два оцењивања оцењена службеном оценом најмање „врло добар“;
- За наставна и научна звања под редним бројем 2 могу конкурсати једно професионално лице које је у последња два периода оцењивања оцењено службеном оценом „врло добар“ (истиче се) и једно цивилно лице које је у последња два оцењивања оцењено службеном оценом најмање „врло добар“.

Предност при избору имају кандидати који:

- имају дужи наставнички стаж у извођењу наставе из предмета за који конкуришу;
- имају више објављених научних и стручних радова из предмета односно научно-наставне области за коју конкуришу;
- се служе са више страних језика.

НАЧИН КОНКУРСАЊА

Молбе се подносе Војномедицинској академији Београд, Црнотравска број 17.

Уз молбу се прилаже:

- оверена фотокопија уверења о држављанству;
- оверене фотокопије диплома – уверења о завршеном факултету и докторату односно магистеријуму;
- списак објављених стручних и научних радова са радовима у прилогу;
- биографију са описом кретања у служби, а посебно бављење наставничким дужностима и бављење научноистраживачким радом;
- фотокопије докумената се оверавају код персоналног органа јединице – установе у којој је кандидат на служби.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

О резултатима избора кандидати ће бити писмено обавештени у року од 10 дана након извршеног избора.

Све информације могу се добити у Секретаријату Наставно-научног већа ВМА на телефон 2661-122 локал 26-384.

ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАЏМЕНТ МАЛИХ
И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА
Венизелосова 31 Београд, расписује

КОНКУРС

За припаднике Војске Србије
за упис у школску 2007/2008. годину

На основне академске студије ради стицања цивилне факултетске дипломе у области менаџмента упис на I годину:

- подофицира, војника по уговору и цивилних лица са средњом стручном спремом студената I године Војне академије;

Упис на III годину:

- официра са завршеном Војном академијом

- студената који су завршили најмање две године Војне академије

- лица са завршеном вишом спремом (војном или цивилном);

На последипломске (мастер студије):

- лица са високом стручном спремом (стеченом у војним или цивилним школама)

- официра са завршеном командноштабном школом (уз признавање одређеног броја испита са КШШ-е);

На докторске студије за одбрану докторске дисертације:

- лица која су стекла академски назив магистра наука (војна или цивилна).

На све облике преквалификације (организовањем курсева и семинара у складу са уговором који је закључен са Националном службом за запошљавање) и оспособљавања.

Од припадника Војске који не могу похађати редовну наставу формираће се посебне групе (класе) и одредити ментор.

Заинтересована лица могу попунити предуписни образац почев од 10. априла 2007. и тако осигурати место у оквиру уписне квоте. Информације на телефон: 3392 456 и 3392 460.

КОНКУРС

За пријем кандидата за попуну јединица војне полиције
Гарде Војске Србије

I УСЛОВИ КОНКУРСА:

- За пријем кандидата за попуну јединица војне полиције Гарде ВС могу конкурисати професионални подофицири (не подофицири по уговору) из јединица Војске Србије који испуњавају следеће услове:

- да су здравствено способни за војну службу без ограничења;
- да нису осуђивани;
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело који се гони по службеној дужности;
- да су најмање 2 (две) године у професионалној служби;
- да је последња службена оцена најмање повољан – врло добар (4,00 и више);

II НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

- кандидати молбе за пријем у јединице ВП Гарде подносе редовним путем преко претпостављене команде.

- уз молбу кандидати обавезно прилажу: кратку биографију (обавезно контакт телефон), изјаву да желе да раде у јединицама ВП, уверење о држављанству (не старије од шест месеци), оверени препис последње службене оцене, потврду од надлежног суда да нису осуђивани и да се против њих не води кривични поступак за кривично дело које се гони по службеној дужности, фотокопију војне легитимације, листинг основних података ЛОП-1 из КаИС-а (од персоналног органа јединице).

По пристизању молби кандидати ће бити позивани преко претпостављених команди на тестирање које ће се обавити у Гарди ВС и трајаће 2 (два) дана.

Пре приступања тестирању молбе морају бити комплетне. Тестирање ће се реализовати по следећем:

- провера физичке способности;
- психолошко тестирање;
- непосредни разговор са кандидатима;
- оцена здравствене способности за рад у јВП;
- безбедносна провера;

Додатне информације могу се добити на телефон 011/3600-421 (војни 35-421)

Конкурс је отворен до 20. јуна 2007. године.

ЛЕТО 2007. НА МОРУ

ВАЛДАНОС – ОАЗА МИРА

СМЕНЕ У ТРАЈАЊУ 10 ДАНА

ЦЕНЕ НА БАЗИ ПОЛУПАНСИОНА – НОЋЕЊЕ, ДОРУЧАК, ВЕЧЕРА
ЗА ПРИПАДНИКЕ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ И ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ПОПУСТ

Сместај	Тип собе	Период примене цена				
		20.6.-30.6.	30.6.-10.7.	*10.7.-19.08.*	19.8.-29.8.	8.9.-28.9.
Камп-приколица	1/2	850 / 700	950 / 750	1.100 / 840	950 / 750	850 / 700
Камп-приколица	1/3	750 / 620	870 / 650	950 / 750	870 / 650	700 / 620
НАЈАМ камп-приколице за целу породицу до 4 особе САМО 1.300 дина/дан (са постелјним и струјом) ДЕЦА до 3 године бесплатно / од 3 до 10 година максимални попуст 70 %						
Бунгалов „Б“	1/2	1.250 / 970	1.350 / 1.020	1.490 / 1.130	1.350 / 1.020	1.250 / 970
Бунгалов „Б“	1/3	1.150 / 900	1.250 / 950	1.380 / 1.060	1.250 / 950	1.150 / 900
Зидани бунгалов „А“	1/3	1.670 / 1.320	1.780 / 1.380	1.920 / 1.475	1.780 / 1.380	1.670 / 1.320
Зидани бунгалов „А“	1/4	1.530 / 1.180	1.600 / 1.230	1.800 / 1.355	1.600 / 1.230	1.530 / 1.180
* Боравишна такса и осигурање износи 90,00 дина/дан; Резервација – 500,00 ел/ 944,00 ел. Коначни обрачун по поднетом захтеву.						
* Плаћање: 30 % резервација, остало на рате: платним картицама - према условима банке, чековима и административном забраном – на 4 рате до 15.9.2007.						
Цене су гарантоване до промене паритета 1 ЕУР = 88,00 дина. ВОЈНЕ ЦЕНЕ СУ СА ПОПУСТОМ.						
За уцлате у целости до 20.6. попуст је 5 % (ЗА СМЕНЕ 10.7/19.8. ПОПУСТ 7 %)						

Пријаве и информације: ВОЈНА ТУРИСТИЧКА АГЕНЦИЈА, Београд, Ресавска 34/А, тел.011/636-535
АГЕНЦИЈА „КАРАЂОРЂЕВО“, Нови Сад, Железничка 44, тел.021/452-761

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ДЕВОЈЦИЦЕ ИЗ КИНЕ

Моника Сојко – Жао Су
Лекатеринбург 2007.

1.д4 2.д5 2.ц4 е6 3.Сц3 Лб4 4.Да4
Чини се да Кинези напредују „свакога дана и у сваком погледу“, па и у шаху. То се посебно односи на њихове девојчице, које већ десетак година доминирају светским шахом, а на недавном првенству су збрисале некада неприкосновене Рускиње са 4:0. Иза њихових резултата, оцењују стручњаци, стоји фанатичан рад са многобројним талентима. Жао Су је само једна, нама мање позната млада дама, а како игра види се и из ове партије против Пољкиње Сојко. Примењена је Рагозинова одбрана у Дамином гамбиту, која не ужива лошу репутацију.

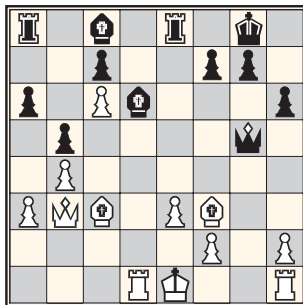

РЕКЛИ СУ

Схватио сам да борба на шаховској табли може имати утицај на политичку ситуацију у земљи.

Гари Каспаров

4...Сц6 5.Сф3 Сф6 6.е3 0-0
7.Лд2 а6 8.Тд1 Те8 9.а3 Лд6 10.Дц2
х6 11.б4 цц4 12.Лц4 е5 13.Дб3 Де7
14.д5 е4 15.дц6 еф3 16.Сд5 Сд5
17.Лд5 фр2 18.Лг2 б5 19.Лц3 Дг5
20.Лф3

Бели: Ке1, Дб3, Тд1, Тх1, Лц3, Лф3,
а3, б4, ц6, е3, ф2, х2
Црни: Кг8, Дг5, Та8, Те8, Лц8, Лд6,
а6, б5, ц7, ф7, г7, х6
20...Те3!

Храбра жртва, за коју је требало прорачунати све варијанте до краја.
21.фз3 Де3 22.Ле2 Лг4 23.Тд2 Ле5
24.Ле5 Дб3 25.Лг4 Те8 26.0-0 Де3
Ускоро ће бели предате.
27.Тдф2 Те5 28.Кх1 Дд4 29.Лф3
Те1 0:1

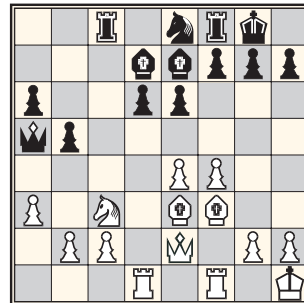
ЗАНИМЉИВОСТИ

СУДИЈИНО ИЗВИЊЕЊЕ

Герт Гијсен (или Ти Хејсен), тренутно најпрестижнији шаховски судија света, направио је прилично велику грешку на Меморијалу М. Таља, где је обављао дужност главног арбитра. Велемајстор Карлсен се обратио његовом заменику Дубову (такође судији који припада светској елити) са рекламацијом ремија по основу три пута поновљене позиције. Његов противник и колега по титули Морозевич није присуствовао реконструкцији партије, а арбитра су прихватили рекламацију. Испоставило се, међутим, да позиција јесте била три пута поновљена, али да није био исти играч на потезу, па је према томе рекламацију требало одбити и партију наставити. Главни судија је понудио Морозевичу извињење, које је он центленски прихватио, па је тако партија ипак завршила ремијем.

КОМБИНАЦИЈА

Елисказес – Мори
Бирмингем, 1937.

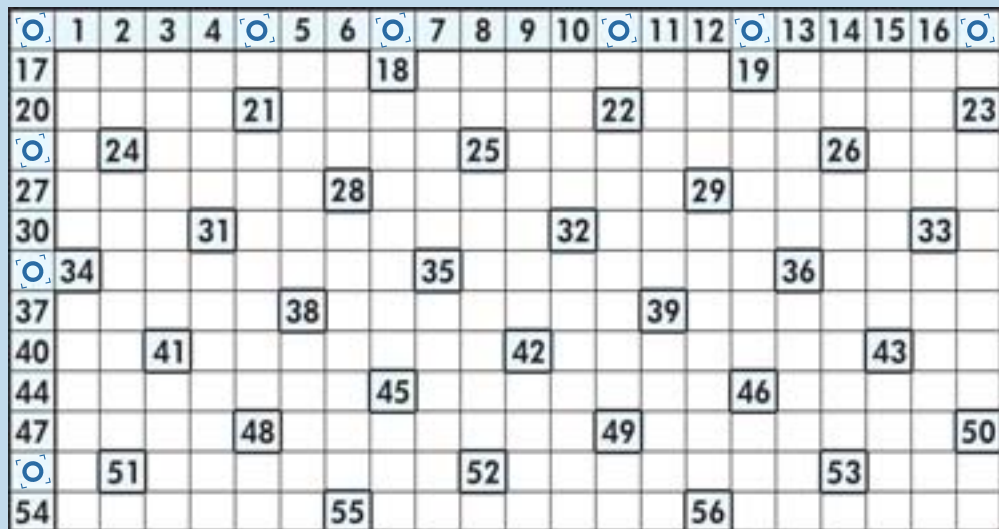
Бели: Кх1, Дд2, Тд1, Тф1, Ле3, Лф3,
Сц3, а3, б2, ц2, е4, ф4, г2, х2
Црни: Кг8, Да5, Тц8, Тф8, Лд7, Ле7,
Се8, а6, б5, д6, е6, ф7, г7, х7

Бели на потезу.

1.Сд5! Лд8
На 1...Дд8 2.Лб6 Сц7 3.Се7
Де7 4.Дд6 +-
2.Се7!
1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА – ВОДОРАВНО: сепалици, логизам, лос т, исковати, линофрези, р, РСЈ, траверзе, траканц, Оперо, каловити, перера, гарвако, економик, ласк, раскорок, накалуги, ат, Ра, кабоница, стениоти, Иако, иранисти, кипарис, маршал, портикус, мише, истинице, лобурист, јан, н, етаци, сти, Емануела, к, инж, реинг-а-кар, Липљанка.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Неспретан човек, неспретњаковић, 18. Планина у Далмацији, 19. Уређај који замењује човека, 20. Велика птица грабљивица, 21. Ускрћивање, 22. Друго име за Албанца, 24. Град у Херцеговини, 25. Бивши шпански тенисер, Мануел, 26. Метална плоча, 27. Бивши авганистански политичар, Нур Мохамед, 28. Оно што је израђено, грађевина (мн.), 29. Дакако, наравно, дабогме, 30. Мера за површину (мн.), 31. Радници на стажу, приправници, 32. Скупан, групни, 34. Навалити на кога, салетети, 35. Напрсници православних калуђера, 36. Мушко име, Ратко одмила, 37. Осушене стабљике житарице, 38. Самоотровање киселином (лат.), 39. Зимско-спортски центар у Аустрији, 40. Ауто-ознака Ваљева, 41. Примати у руке, 42. Три богиње освете у старогрчком миту, 43. Иницијали холивудске глумице Стоун, 44. Музичка предигра у старим операма, 45. Стручњак у науци о атомима, 46. Град у Чилеу, 47. Цртица у писању, 48. Онако велики, 49. Плитка бакрена посуда (тур.), 51. Угасити жеђ или глад, 52. Врста минерала, калцијев глиненца, 53. Име наше одбојкашице Спасојевић, 54. Уметници који цртају, 55. Јапанско острво познато по биткама у II светском рату, 56. Бивши фудбалер, Ицо.

УСПРАВНО:

1. Острво на Јадрану, 2. Символ ербијума, 3. Домовина, отаџбина (лат.), 4. Женско име, Аурора одмила, 5. Целивати, 6. Староримски новци, 7. Листопадно дрво беле коре (мн.), 8. Иницијали нобеловца Андрића, 9. Име италијанског композитора Респиђија, 10. Кола за топовску муницију, 11. Име британске глумице Редгрејв, 12. Јединични вектор у математици, 13. Распад, расуло, 14. Лична заменица, 15. Продавац деџић балона, 16. Изузев, сем, 18. Мала књига, 19. Номадски становници пустиње, 21. Занос, транс, 22. Врста драгуља, месечево камење, 23. Грчко ароматично пиће, 24. Лавови (тур.), 25. Стварати, чинити, 26. Енглески модни бренд, 28. Козачке војне старешине, 29. Музички састав од пет чланова, 31. Краткотрајна пролазна љубав, флерт (фр.), 32. Женско име, 33. Произвођење неодређених звукова малог интезитета, 34. Инсект који светли у мраку, 35. Врста штампарског писма, 36. Страно женско име, 38. Узори, 39. Полуострво у Јадрану, 41. Мужјак пчеле, 42. Речна риба, буљеш, 43. Месец у јеврејском календару, 45. Име вајора Лога, 46. Узвик ниподаштавања, 48. Упишите: о, ч, 49. Иницијали енглеског књижевника Вајда, 50. Символ актинијума.

ПОКЛОНИЧКО ПУТОВАЊЕ НА СВЕТУ ГОРУ И У МАНАСТИР ХИЛАНДАР

Поклоничка путовања на Свету гору и у манастир Хиландар, за професионалне припаднике Војске Србије, чланове њихових породица и војне пензионере, биће организовано и 2007. године, са благословом братства манастира Хиландара а посредством поклоничке агенције Српске православне цркве „Доброчинство“ из Београда.

Поклоничка путовања планирана су, у групама по 30 особа, у терминима од 3. до 8. јула, од 8. до 14. јула и од 14. до 19. јула 2007, по следећем програму:

1. дан: Београд–Солун (полазак из Београда у 18:00 часова испред Вознесењске цркве, Улица адмирала Гепарта бр. 19; успутна краћа задржавања ради одмора);

2. дан: Солун–Јерисос (долазак у Солун у раним јутарњим часовима; слободно време; полазак из Солуна у 13:00 часова; обилазак Српског војничког гробља на Зејтинлику; долазак у Јерисос; смештај у хотел; ноћење);

3. дан: Јерисос–Хиландар (доручак; укрцавање на брод; одлазак у Хиландар; обилазак: Католикон, Трпезарија...; обед у манашкој трпезарији; присуствовање богослужењима; ноћни одмор);

4. дан: Хиландар (ручак; наставак обиласка: манастирски круг, гробљанска црква...; обед у манашкој трпезарији; присуствовање богослужењима; ноћни одмор);

5. дан: Хиландар–Јерисос–Београд (ручак; полазак за Уранополис; одлазак у Јерисос; обилазак метоха манастира Хиландар-Мило Арсеница; наставак путовања за Солун; слободно време у Солуну до 18:00 часова; наставак путовања за Београд; успутна краћа задржавања ради одмора) и

6. дан: Београд (долазак у Београд у раним јутарњим часовима).

Цена аранжмана је: 110 € + 7.000,00 (у пет месечних рата)

Цена аранжмана обухвата: аутобуски превоз, на релацијама назначеним у програму, улазну групну визу, смештај у хотелу у трокреветним и четворокреветним собама, таксу за улазак на Свету гору, превоз бродовима, услуге обилазак по програму, стручног водича и трошкове организације путовања.

У цену аранжмана не улазе лични трошкови, који нису назначени у програму.

Лица која желе путовати у Хиландар треба да се пријаве Поклоничкој агенцији СПЦ „Доброчинство“ (телефон: 011/26-86-445, 26-59-269, 26-57-790) и доставе документацију, потребну за добијање улазне групне визе у Грчку и то:

- за професионалне припаднике МО и ВС: фотокопија радне књижице и оригинал потврда о запослењу (обавезно назначити војну пошту, место и чин);

- за чланове породица припадника МО и ВС: фотокопија индекса и потврда од факултета (за студенте); фотокопија ђачке књижице и потврда од школе (за ђаке); фотокопија решења уписа фирме у судски регистар (свих седам страница) и потврда о плаћеном порезу (за чланове породица који су приватници); потврда надлежне службе за запошљавање (за чланове породице који су пријављени на берзи рада) или изјава лица за издржавање (за чланове породице који нису пријављени на берзи рада);

- за пензионере: фотокопија решења о пензији и фотокопија последњег чека од пензије);

пријављена лица уз наведену документацију достављају једну фотографију (формат за пасош). ■

ПРОДАВНИЦА "ВОЈНА КЊИГА"

у центру Београда, улица Васе Чарапића број 22

НУДИ:

- магазин "Одбрана"
- војностручне часописе "Нови гласник", "Војно дело" и "Војнотехнички гласник"
- књиге у издању Новинског центра "Одбрана", "Војноиздавачког завода", осталих војних и других издавача са темама из војне науке и технике, историографије, геополитике, медицине, исхране и друга стручна и популарна издања
- курсеве страних језика на аудио-касетама и компакт-дискovima
- компјутерску литературу
- издања на компакт-дискovima
- географске мапе и планове
- постере и календаре
- склапајуће макете авиона, бродова, возила, војника и прибор за њих
- ауторизоване реплике наоружања
- сабље и бодече
- пословну галантерију и промотивне артикле са ознакама Војске Србије - привеске, значке, футроле за оловке и визиткарте, перорезе, хемијске оловке и упаљаче

Радно време је од 9 до 20 часова,
суботом од 9 до 15 часова.

Део издања се може купити и у Новом Саду, у агенцији
"Карађорђево", у Железничкој улици број 44.